

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Mezinárodní evangelické sbory jako interkulturní prostředí

Ivana Koumalová

Katedra Praktické teologie
Vedoucí práce Mgr. Ladislav Beneš, Dr.
Studijní program N6141 Teologie
Studijní obor Komunitní krizová a pastorační práce – Diakonika

Praha 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem *Mezinárodní evangelické sbory jako interkulturní prostředí* napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Brně dne 12. 12. 2021

Ivana Koumalová

Anotace

Diplomová práce s názvem *Mezinárodní evangelické sbory jako interkulturní prostředí* se věnuje mezinárodním evangelickým sborům, které se v dnešní době nachází v mnoha zemích na světě. Představuje jejich existenci, charakteristické znaky, sebepojetí, důvody vzniku a historii. Zvláštní ohled je věnován interkulturnímu aspektu a otázce, jakým způsobem se mohou hluboké vrstvy kultury při interkulturním soužití projevovat. Pozornost je věnována i otázce denominační rozmanitosti. Práce se dále věnuje praktickým aspektům služby v mezinárodních sborech, uvádí krátké příklady z prostředí jednotlivých sborů, které se týkají bohoslužeb a sborového života. Diplomová práce zpracovává písemné materiály především z oboru praktické teologie, které napomáhají utvořit širší pohled a stanoviska k mezinárodním evangelickým sborům a zohledňuje aspekt interkulturní a denominační rozmanitosti.

Klíčová slova

Církev, sbor, křesťanský, mezinárodní, evangelický, evangelikální, kultura, interkulturní, komunikace

Summary

The diploma thesis entitled *International Protestant Churches as an Intercultural Environment* deals with international protestant churches, which are currently located in many countries around the world. It presents their existence, characteristic features, self-concept, reasons for their origin and history. Special attention is paid to the intercultural aspect and the question of how deep layers of culture can manifest themselves in intercultural coexistence. Attention is also paid to the issue of denominational diversity. The thesis also deals with practical aspects of service in international churches and gives brief examples from the environment of individual churches which relate to worship and church life. The diploma thesis elaborates written materials mainly from the field of practical theology, which help to form a broader view and opinions on international protestant churches and takes into account the aspect of intercultural and denominational diversity.

Keywords

Church, Christian, International, Protestant, Evangelical, Culture, Intercultural, Communication

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce Mgr. Ladislavu Benešovi, Dr., za odborné vedení, cenné postřehy a vstřícnost. Za poskytnuté konzultace děkuji také PhDr. Bohumile Baštecké, PhD. Děkuji své rodině a všem, kteří mi byli oporou a pomocí.

Obsah

Úvod.....	11
1 Shromáždění rozmanitých, stejné poslání	15
1.1 Mezinárodní evangelický sbor.....	17
1.1.1 Evangelický.....	17
1.1.2 Sbor.....	18
1.1.3 Mezinárodní evangelické sbory.....	21
1.1.4 Počet mezinárodních sborů.....	27
1.1.5 Angličtina jako <i>lingua franca</i>	28
1.1.6 Evangelický, či evangelikální	30
1.2 Historie a důvody vzniku mezinárodních sborů	34
1.2.1 Prvenství Britských ostrovů.....	34
1.2.2 Americký proud	35
1.2.3 Období po roce 1990.....	37
1.3 Mezinárodní evangelické sbory – (ne)závislé, přidružené, začleněné i spolupracující	41
1.3.1 Formy statusu	41
1.3.2 Organizace sdružující mezinárodní evangelické sbory	43
1.4 Vliv fluktuace	44
1.4.1 Členství v mezinárodním sboru.....	44
1.4.2 Fluktuace a kontinuita v mezinárodním sboru.....	45
1.5 Shrnutí.....	46
2 Sbor jako interkulturní prostředí	47
2.1 Kultura	47
2.2 Vrstvy kultury a jejich typologie	49
2.2.1 Dimenze národních kultur	51
2.3 Interkulturní komunikace	53
2.3.1 „Vždyť to je přece jasné“	55
2.4 Příklad z mezinárodního sboru.....	58
2.4.1 Interaktivní mapa.....	59
2.4.2 Společenství rozmanitých bližních.....	60
2.5 Shrnutí.....	61
2.6 Mezinárodní kontext, jeden Duch.....	61
2.7 Ekumenická perspektiva	64

3 Praktické aspekty služby v mezinárodních evangelických sborech.....	69
3.1 Bohoslužby	69
3.1.1 Zvěstování Božího slova.....	70
3.1.2 Svátosti	75
3.1.3 Modlitby a společný zpěv duchovních písní	78
3.1.4 Společenství.....	79
3.2 Pastorate	81
Otázka eklesiologie mezinárodního sboru.....	83
Závěr	85
Seznam literatury.....	89
Elektronické zdroje – Sbory a organizace	96
Seznam samostatně užitých zkratk	100

Úvod

Tato práce se v rámci praktické teologie věnuje mezinárodním evangelickým sborům¹, které se v dnešní době nachází v mnoha zemích po celém světě.

Cílem práce je představit jejich existenci, charakteristické znaky, sebepojetí, důvody vzniku a historii, zvláštní ohled bude věnován interkulturnímu aspektu a otázce, jakým způsobem se mohou hluboké vrstvy kultury při interkulturním soužití projevovat. Pozornost bude věnována i otázce denominační rozmanitosti.

K zaměření se na interkulturní aspekt mne vedla má vlastní zkušenost, kdy jsem si mnohokrát uvědomila, jak jsou můj pohled a mé uvažování ovlivněny kulturou (a jejími jednotlivými vrstvami), ve které žiji. Sama se v prostředí mezinárodního sboru dlouhodobě pohybuji, mnoho cenných zkušeností jsem také nabyla jako návštěvník mezinárodních sborů, obzvláště v zemích, kde angličtina není běžně užívaným jazykem.

V práci je využíván kvalitativní přístup s auto/etnografickými prvky. Jeho výhodou je mimo jiné skutečnost, že se nesnaží o objektivní stanovisko, nýbrž počítá se subjektivním pohledem a se skutečností, že naše vnímání je výběrové a ke každému tématu přistupujeme s určitým předporozuměním.

V rámci dokreslení popisovaných aspektů a jednotlivých příkladů praxe byla užita metoda² datové triangulace, shromažďující podklady z odlišných zdrojů (příklad praxe v rozdílných prostředích). Dále byla užita metodologická triangulace, tedy kombinace technik pomocí studia dokumentů, vlastních terénních poznámek a kazuistiky.³ Terénní poznámky jsem se rozhodla užít jako příklady praxe, nikoli jako oporu v kvalitativních datech, nejedná se o kvalitativní výzkum.

Příklady, které na základě prostudovaných zdrojů a terénních poznámek uvádím, jsou převážně z evropského prostředí. V mezinárodních sborech v Evropě se však schází věřící z mnoha národů a více kontinentů. Proto jsem

---

¹ Práce je zaměřena na protestantské prostředí, nevěnuje se tak prostředí katolickému ani pravoslavnému.

² Metodu pojímáme jako promyšlený a uvědomovaný postup viz Novotná, Špaček, Šťovíčková, *Metody výzkumu ve společenských vědách*, s. 17.

³ Tamtéž, s. 285.

se rozhodla uvést i příklady a zkušenosti pastorů⁴ z mezinárodního sboru v Rabatu (Maroko) a pro práci využila i zkušenosti pastorů mezinárodních sborů situovaných v Asii či Střední a Jižní Americe.

V práci je užito jak emické⁵ perspektivy (části práce, ve kterých využívám pohledy od představitelů mezinárodních evangelických sborů, kdy sleduji, jak povaze, poslání a jednotlivým aspektům služby v mezinárodním sboru rozumějí a jak je interpretují apod.), tak i etické perspektivy, která kromě reflexe a obecnějšího pohledu vykazuje i hodnotící prvky.

Přístup diachronní využívám zejména v podkapitolách 1.2 a 2.7 (historie mezinárodních evangelických sborů, ekumenická perspektiva), v menší míře i na dalších místech, přístup synchronní pak v ostatních částech práce. V práci je užíváno primární i sekundární literatury.

Pro ty části, které se zabývají zasazením mezinárodních sborů a jejich působení do teologického rámce, bylo užito především českých zdrojů renomovaných autorů. V základním zakotvení se opírám o práce profesora Pavla Filipiho, významného představitele praktické teologie a ekumenické eklesiologie⁶. Obzvláště druhý aspekt je, vzhledem k povaze mezinárodních sborů, dle mého názoru velmi důležitý, proto jsem se záměrně neopírala o publikaci jedné konkrétní denominace.

Biblické citáty jsou převzaty z Českého ekumenického překladu (ČEP).

Pro části práce věnující se kultuře, interkulturní komunikaci a interkulturnímu soužití bylo užito jak české, tak i zahraniční literatury.

K samotnému tématu mezinárodních sborů nenalezneme v české literatuře téměř žádnou oporu, proto bylo užito zahraničních zdrojů.

Ani v anglickém jazyce však dlouho nebyla tomuto fenoménu věnována dostatečná pozornost. Literatura zabývající se službou v mezinárodních sborech se ve větší míře začíná objevovat až v posledních dvou desetiletích, kdy také vzniká i několik disertačních prací, které se mezinárodním sborům věnují.

Knihy, které pojednávají o mezinárodních sborech, nebyly v České republice dostupné. Některé z nich nebylo ani možno zakoupit, neboť v době, kdy jsem začala téma zpracovávat, prodejce možnost zaslání daného

---

⁴ Pastorem je v této práci míněn duchovní evangelického sboru, často vykonávající i funkci kazatele (srov. Filipi, Malá encyklopedie evangelických církví, s. 108–109).

⁵ Novotná, Špaček, Šťovíčková, *Metody výzkumu ve společenských vědách*, s. 279.

⁶ Učení o církvi.

titulu do České republiky neumožňoval. V těchto případech jsem velmi ocenila síť přátel v rámci mezinárodního sboru, neboť byli ochotni danou publikaci ve své zemi vyzvednout a poté ji v rámci pravidelné cesty přivést.

V částech práce, které se věnují konkrétním příkladům z jednotlivých sborů, bylo užito především neinvazivních přístupů⁷, zejména knižních zdrojů. Z nich jsem se rozhodla vytěžit i poznatky a pohledy z již provedených šetření⁸.

Tam, kde to možné nebylo, bylo z důvodu veřejně dostupné ověřitelnosti upřednostněno užití informací, které zveřejnily samotné sbory, a to především na svých internetových stránkách (virtuální zdroje⁹).

Teprve poté bylo užito ilustrací, které čerpaly z auto/etnografických terénních poznámek, letáček a interních dokumentů. Interních dokumentů bylo užito se svolením, dle dohody však samy o sobě nejsou součástí diplomové práce. Výstupy z terénních poznámek byly anonymizovány¹⁰.

Práce je rozdělena do tří kapitol.

V první kapitole nejprve představím několik příkladů, jak jednotlivé mezinárodní sbory samy sebe pojmají, jak si rozumí. Poté, vzhledem k názvu diplomové práce, vymezím nejprve stěžejní pojmy *evangelický, sbor* a *mezinárodní* a jejich pojetí v daném sousloví, neboť ty tvoří základní rámec celé práce. Dále se budu věnovat charakteristickým znakům těchto sborů a s nimi souvisejícím aspektům. V rámci první kapitoly představím důvody vzniku a historii mezinárodních sborů.

Ve druhé kapitole se budu blíže věnovat interkulturnímu aspektu. Nejprve představím kulturu a její vrstvy, budu se věnovat vybraným typologiím dimenzí kultur a otázce, jakým způsobem se mohou hluboké vrstvy kultury při interkulturním soužití projevat a jak k nim lze

---

⁷ Novotná, Špaček, Šťovíčková, *Metody výzkumu ve společenských vědách*, s. 63, 393–404.

⁸ V převážně většině šlo o dotazníková šetření či provedené rozhovory. Výsledky dotazníkového šetření, jehož se zúčastnilo 43 pastorů či vedoucích mezinárodních sborů (téměř výhradně z Evropy), uvádí v publikaci *International Church Assessment* z roku 2019 Carlson. S jedenácti z nich byly provedeny i rozhovory. Na publikaci *The International Pastor Experience* se mimo jiné podílelo 6 současných či bývalých pastorů mezinárodních sborů, uvedeného dotazníkového šetření se zúčastnilo i 10 dalších pastorů mezinárodních sborů (více než z poloviny situovanými v Evropě). A na publikaci *A Guide to International Church Ministry* se komentáři a připomínkami podílelo 22 pastorů či vedoucích mezinárodních sborů.

⁹ Novotná, Špaček, Šťovíčková, *Metody výzkumu ve společenských vědách*, s. 398.

¹⁰ Tamtéž, s. 63.

přistupovat. Jako příklad uvedu kazuistiku. Vzhledem k tomu, že náboženství, resp. křesťanství a jeho jednotlivé útvary a proudy, lze pojímat jako jednu z vrstev kultury, kapitolu zakončím krátkým biblicko-teologickým ohlédnutím do historie, se zaměřením na ekumenickou perspektivu.

Poslední kapitola se věnuje praktickým aspektům služby v mezinárodních sborech. Uvádí krátké příklady z prostředí jednotlivých sborů, které se týkají bohoslužeb a sborového života.

Práce je zakončena diskuzí nad otázkou eklesiologie mezinárodního sboru a závěrem.

1 Shromáždění rozmanitých, stejné poslání

Mezinárodní sbory nacházíme v celém světě. Uvedeme několik příkladů, abychom lépe porozuměli, jak si samy rozumí, jak vidí své místo a poslání.

„*Trinity Reformed Church* je anglicky mluvící, reformovaný, protestantský sbor v Landstuhlu v Německu, který od roku 1993 slouží v širší oblasti Kaiserslautern. Jedná se o výrazně biblicky orientovaný sbor skládající se z rodin všech věkových skupin.“¹¹ (*Trinity Reformed Church*, Německo)

„*Calvary Chapel Paphos* je nondenominační, evangelikální, křesťanský sbor uctívající našeho Spasitele, Ježíše Krista, v samém srdci kyperského Pafosu.“¹² (*Calvary Chapel Paphos*, Kypr)

„*St. Andrew's International Church* je rodinou, kterou tvoří lidé z různých prostředí, národností a denominačních zkušeností. Svou jednotu nacházíme v evangeliu Pána Ježíše a snažíme se, aby byl v centru naší služby. Jsme společenstvím lidí, kteří milují jeden druhého prostřednictvím činů.“¹³ (*St. Andrew's International Church*, Řecko)

„Jsme tu proto, abychom šířili dobrou zprávu o Ježíši v naší kultuře a vnesli ji hlouběji do našich životů. (...) Mnoho lidí se ptá: ‚Jaký typ církve *Redeemer* představuje?‘. Nejlepším způsobem, jak odpovědět na tuto otázku, je pravděpodobně říci, že *Redeemer* je mezinárodní sbor, který miluje Boha, miluje lidi, miluje Bibli a chce ukázat, že Ježíšovo poselství je relevantní dnes, pro všechny, a všude!“¹⁴ (*Redeemer International Church Delft*, Nizozemsko)

„*First International Baptist Church of Copenhagen* je mezinárodní křesťanská komunita... Jsme anglicky mluvící sbor a do Dánska jsme přišli

---

¹¹ Trinity Reformed Church, About TRC [online].

¹² Calvary Chapel Paphos, About us [online].

¹³ St. Andrew's International Church, Who We Are [online].

¹⁴ Delft Redeemer International Church [online].

z celého světa. Opravdu jsme ‚Mnoho národů, jedna rodina: sjednoceni v Kristu!‘ Jako církve existujeme s cílem naplnit záměry našeho Pána pro náš život prostřednictvím: společenství, evangelizace, služby, uctívání a učednictví.“¹⁵ (*First International Baptist Church of Copenhagen, Dánsko*)

„*Moscow Protestant Chaplaincy* je mezinárodní multidenominální křesťanský sbor sloužící anglicky mluvící komunitě v Moskvě. MPC byla založena v roce 1962 organizací *National Council of Churches of Christ USA* na základě Roosevelt-Litvinoffských dohod z roku 1933 za účelem poskytování protestantské služby americké komunitě v Moskvě. Dnes jsme dynamická a různorodá ekumenická křesťanská komunita se členy z téměř třiceti různých národů, všech životních příběhů a mnoha křesťanských tradic.“¹⁶ (*Moscow Protestant Chaplaincy, Rusko*)

„*Hope International Bible & Mission Church* je anglicky mluvící biblický a misijní sbor. Náš mezinárodní sbor pochází z mnoha různých křesťanských denominací (nebo církevních prostředí). Je přidružen ke svazku baptistických sborů Mezinárodní baptistické konvence (IBC).¹⁷ (*Hope International Bible & Mission Church, Nizozemsko*)

„*United Methodist Church of Vienna* je mezinárodní anglicky mluvící křesťanský sbor zakořeněný ve wesleyánsko-metodistické tradici, který mezi sebe vítá všechny lidi, aby rostli v Kristu, a hledá spravedlnost v komunitě a ve světě. Nejlepší charakteristikou našeho sboru je: „otevřená srdce, otevřená mysl, otevřené dveře“. Zatímco našimi členy jsou lidé pocházející ze čtyřiceti zemí a šesti kontinentů, představující téměř každou křesťanskou tradici, dohromady nás spojuje křest a víra v Ježíše Krista a také užívání anglického jazyka.“¹⁸ (*English-Speaking United Methodist Church of Vienna, Rakousko*)

„*International Church of Prague* je přátelský mezidenominální sbor, který se nachází nedaleko zastávky Anděl. Jsme zavázáni k uctívání Ježíše

---

¹⁵ First International Baptist Church of Copenhagen [online].

¹⁶ Moscow Protestant Chaplaincy, Who We Are [online].

¹⁷ Hope International Bible and Mission Church, Brief History [online].

¹⁸ English-Speaking United Methodist Church of Vienna, Who We Are [online].

Krista, růstu k jeho obrazu, budování silného společenství, spolupráci s českými křesťany a šíření dobré zprávy o Ježíši Kristu všem lidem. Jsme mezidenominační, což znamená, že jsme ve své organizační struktuře nezávislí a autonomní. Lidé z různých křesťanských tradic jako aktivní členové svobodně spolupracují a zdůrazňují ty biblické pravdy, které nás spojují v naší lásce k Pánu Ježíši a jednoho k druhému.“¹⁹ (*International Church of Prague, Česká republika*)

Z uvedených citací sebedeskripce jednotlivých sborů je zřejmé, že s definováním mezinárodního evangelického sboru to nebude tak jednoduché. Rozmanitost se neprojevuje jen v etnicko-národnostním prvku, ale i v denominačním a protestantsko-evangelicko-evangelikálním pojetí, v míře samostatnosti, ekumenickém rozměru, a v neposlední řadě i v proměnách v čase.

1.1 Mezinárodní evangelický sbor

Vzhledem k názvu diplomové práce vymezíme nejprve stěžejní pojmy *evangelický, sbor* a *mezinárodní* a jejich pojetí v daném sousloví, neboť tyto tvoří základní rámec a perspektivu celé práce.

V názvech či popisech sborů, které jsme uvedli výše, jsou užívány i termíny protestantský a evangelikální. Těmto termínům se budeme věnovat v oddíle 1.1.6.

1.1.1 Evangelický

Dle Filipiho není vymezení pojmu evangelická církev jednoznačné a všeobecně jednotně chápané. „Nejvolnější a nejméně přesné vymezení zahrnuje mezi evangelické (nebo též protestantské) církve všechny církevní útvary západního křesťanstva, které stojí mimo církve katolickou.“²⁰

Při tomto pojetí mohou být mezi evangelické církve zahrnuty i ty, které se za evangelické nepovažují. Pokud bychom ale evangelické církve vymezili jako ty, které přímo navazují na evropskou reformaci, pak by

---

¹⁹ International Church of Prague, Who We Are [online].

²⁰ Filipi, Pozvání k oslavě, s. 16; viz i Filipi a kol., Malá encyklopedie evangelických církví, s. 9.

mohla být tato konexe zpochybňována u církví mladších a vzešlých například z probuzeneckých hnutí.²¹

V této práci přesto budeme za evangelické církve, resp. evangelické sbory (viz níže), považovat ty útvary západního křesťanstva, které stojí vně struktury katolické církve²². A to, v souladu s Filipiho poznámkou, „bez ohledu na to, jak silná je v jejich sebeuvědomění vazba na evropskou reformaci nebo sounáležitost s protestantskou rodinou“²³. Jedním z důvodů je právě rozmanitá povaha a nejednotná definice těchto sborů, o níž bude podrobněji pojednáno.

1.1.2 Sbor

Jak uvádí Filipi, sborem je v evangelických církvích označována základní organizační jednotka církve, tedy místní společenství věřících²⁴ stejné církevní příslušnosti²⁵.

Takto bychom jej mohli definovat, pokud by platilo, že každý jednotlivý sbor je společenstvím věřících stejné církevní příslušnosti. V případě mezinárodních sborů²⁶ tomu tak není.

V této práci se za (evangelický) sbor považuje jednotlivé místní společenství věřících, místní církve. Každý jednotlivý sbor může zastávat určité (oproti jiným sborům více či méně odlišné) věroučné důrazy a pojetí církevní správy a způsobu služby, avšak společně s ostatními evangelickými sbory se hlásí k základním článkům víry, vyjádřených v Apoštolském (či Nicejsko-cařihradském) vyznání víry.²⁷

---

²¹ Filipi, Pozvání k oslavě, s. 16, viz i Filipi, Křesťanstvo, s. 113. Srov. Filipi, Po ekumenickém chodníku, s. 10.

²² Za tyto útvary nejsou považovány entity hlásící se sice ke křesťanství, avšak za křesťanské útvary nejsou běžně považovány, jmenovitě zejména Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů (mormoni), Svědkové Jehovovi a Církev sjednocení (moonisté), viz Filipi, Křesťanstvo, s. 183.

²³ Filipi a kol., Malá encyklopedie evangelických církví, s. 9.

²⁴ V této práci užíváme výraz věřící jako synonymum slova křesťan, křesťané.

²⁵ Filipi a kol., Malá encyklopedie evangelických církví, s. 121.

²⁶ Diskusi o platnosti této definice na ostatní sbory se v této práci dále nevěnujeme.

²⁷ Srov. Pokorný, Apoštolské vyznání, s. 10; Filipi a kol., Malá encyklopedie evangelických církví, s. 22, 103–104; a dále Wald, A Guide to International Church Ministry, s. 180.

Tyto sbory však, na rozdíl od Filipiho definice²⁸, nemusí být nutně stejné církevní příslušnosti, tedy nemusí se jednat o organizační jednotky určité církve ve smyslu denominační příslušnosti.

O denominacích můžeme hovořit jako o eklesiálních útvarech v rámci štěpení církve, kdy tak bývají označovány podle svého věroučného důrazu některé z protestantských církví.²⁹

Mezi mezinárodními evangelickými sbory totiž existují jak sbory, které se k určité denominaci hlásí³⁰, tak sbory, které samy sebe označují za nedenominační³¹ či interdenominační³².

Samotnou církev v tomto aspektu pojmáme tak, jak ji v novozákonním kontextu popisuje Jean-Jacques Allmen, tedy jako „boží lid nové smlouvy“, jež je složena z lidí všech ras a jazyků, jde o jednu církev Kristovu, tato církev „je lidem, který Bůh shromažďuje v Kristu“.³³ Jednotlivé sbory jsou

---

²⁸ Viz Filipi a kol., Malá encyklopedie evangelických církví, s. 121, avšak srov. Filipi, Církev a církve, s. 98.

²⁹ Viz Filipi, Církev a církve, s. 97–98; Filipi, a kol., Malá encyklopedie evangelických církví, s. 44. Pojem denominace měl však dříve jiný význam – v 17. století byl užíván jako protiklad sektářství (vyznačující se především upíráním členům jiné církve statusu církve Kristovy). Winthrop Hudson uvádí, že se tento výraz ve smyslu technického označení eklesiálních útvarů před rokem 1740 příliš nevyskytuje (příležitostně jej ve čtyřicátých letech 17. století používá ve svých spisech Goodwin), neboť je užíváno staršího výrazu *Way* (česky cesta či způsob; např. *the Episcopal Way, the Congregational Way*) – Hudson, *Denominationalism*, s. 32, 48; srov. Filipi, Církev a církve, s. 22; Pokorný, *Apoštolské vyznání*, s. 116. Tvůrci denominační teorie, k jejímuž rozšíření došlo až v době první velké vlny probuzení v 18. století, byli puritánští teologové Anglikánské církve v rámci skupiny *the Dissenting Brethren*, jejichž nevlivnějším mluvčím byl Jeremiah Burroughs. Právě Burroughs se ve svém díle *Irenicum* (1646) věnuje příčinám rozdělení v církvi, za které pokládá jak lidskou slabost a hříchy, tak i nejednoznačná místa v Písmu, která lze interpretovat více způsoby, (Burroughs, *Irenicum*, s. 226–252 [online]; Hudson, *Denominationalism*, s. 32, 38–39, 48). Denominační teorii tak dle Pavla Černého zformuloval právě J. Burroughs, který také „začal jednotlivé církve své doby nazývat denominacemi“ (Černý, *Jeden Pán, jedna víra*, s. 167).

³⁰ Viz baptistické sbory – *Stuttgart International Baptist Church* v Německu, *Budapest International Baptist Church* v Maďarsku či *Brussel International Baptist Church* v Belgii.

³¹ Viz například *London International Christian Church* [online] či *Zürich International Protestant Church* [online].

³² Viz například *International Church of Prague, Who We Are* [online].

³³ Allmen, *Biblický slovník*, s. 35.

tak této církve součástí³⁴ a samy sebe tak ve svém názvu mnohdy označují,³⁵ neboť jak poznamenává Josef Smolík, do církve jako těla Kristova³⁶ jsou křesťané „povoláni, všechny sbory do ní patří, každý má na ní podíl a zároveň každý je celou církví, což dosvědčuje užití téhož výrazu *ekklésia*³⁷ jak pro církev povšechnou, tak pro jednotlivý sbor“.³⁸ Také Adolf Novotný uvádí, že novozákonní pojetí chápe jednotlivá místní shromáždění věřících v Ježíše Krista za přímý projev Božího lidu, tedy že „sbor je zároveň církví, církev se neprojevuje jinak než sbor“³⁹ a podotýká, že myšlení Nového zákona není organizační a právní. Tak ji pojímal i apoštol Pavel, tedy že není vymezena geograficky, počtem členů či organizačním a právním sjednocením místních sborů.⁴⁰

Církev jakožto místní sbor⁴¹ je také označována jako shromáždění⁴² či společenství⁴³. Některé mezinárodní sbory mají proto v názvu výraz *Church*

---

³⁴ Srov. Apoštolské vyznání víry.

³⁵ Viz například *Jurbise International Bible Church* v Belgii, *Skopje International Church* v Makedonii či *Berlin International Community Church* v Německu.

³⁶ Srov. např. Filipi, *Církev a církve*, s. 46–47. Novozákonní pojetí církve je spojeno i s dalšími obrazy, například Boží chrám, duchovní dům, ovčinec či nevěsta Kristova.

³⁷ Řecké slovo *ekklésia* se v době vzniku Nového zákona užívalo ve třech významech: 1) v antickém světě jako shromáždění řádně svolaného svobodného lidu, 2) shromáždění Izraele jakožto lidu Božího (takto je výraz užíván již v Septuagintě), 3) nově pak jako shromáždění či společenství náležející Kristu, a to jako celek i jako místní sbor. Nejde o instituci či lidské zřízení, ale o společenství náležející Bohu, metaforicky tělo Kristovo (1K 12,27; Ef 1,22–23; Ef 4,15–16; Ko 1,18), dům Boží (1Tm 3,15). V Novém zákoně je výraz většinou použit pro místní společenství křesťanů. Srov. Douglas, *Nový biblický slovník*, s. 121–124; Filipi, *Církev a církve*, s. 44–47; Keener, *IVP komentář k dobovému pozadí Bible, Nový zákon*, s. 946; Novotný, *Biblický slovník*, s. 94.

³⁸ Smolík, *Kristus a jeho lid*, s. 18–19. Zda se s uvedeným výrokem ztotožňují i všechny jednotlivé sbory (či zda se považují jen za částku církve Kristovy), ponecháváme v této práci stranou.

³⁹ Novotný, *Biblický slovník*, s. 95.

⁴⁰ Tamtéž, srov. Filipi, *Církev a církve*, s. 44–46.

⁴¹ Srov. Pokorný, *Apoštolské vyznání*, s. 113.

⁴² Filipi uvádí, že u apoštola Pavla je „církev aktuálně církví tím, že se ‚shromažďuje‘ ... Toto vzájemné ‚setkání‘ je však možné jen ‚v Kristu‘. To, co křesťany spojuje v církve, je jejich vazba na Krista, jemuž se ve křtu odevzdali.“ – Filipi, *Církev a církve*, s. 44–46.

⁴³ Srov. Douglas, *Nový biblický slovník*, s. 121; dále Novotný, *Biblický slovník*, s. 94–96 (srov. na s. 94–95 užití výrazu *pospolitost* jako sociologickou skutečnost); dále Smolík, *Kristus a jeho lid*, s. 16–17, 20; či Keener, *IVP komentář k dobovému pozadí Bible, Nový zákon*, s. 946.

(církve, sbor), jiné *Fellowship*⁴⁴ (společenství).⁴⁵ Další nemají v názvu sboru ani jeden z těchto pojmů a v názvu používají jiné výrazy, mnohdy s biblickou konotací⁴⁶.

V cizojazyčné literatuře, ze které budeme čerpat, se mnohdy užívá výraz *church* (plurál *churches*) ve smyslu jednotlivého sboru (či sborů), nikoli církve jako celku, veškerého křesťanstva, dále pak v ustáleném spojení, například *Methodist Church*, ve smyslu denominace, kdy je v češtině užíváno sousloví Metodistická církev. Ve výše uvedeném prvním případě bude výraz *church* (v plurálu *churches*) překládán výrazem sbor (sbory), nikoli církev (církve).

Stejně tak sousloví jako *International Churches, Network of International Churches* apod. V těchto případech, pokud jsou výrazem *Churches* myšleny jednotlivé sbory či výrazem *Church* myšlen sbor, budeme užívat český výraz sbory (či v singuláru sbor) – tedy například mezinárodní sbory (jako překlad *International Churches*), síť mezinárodních sborů (jako překlad *International Church Network*) apod.

Výrazem (mezinárodní) sbor je v této práci označen výhradně křesťanský sbor ve smyslu církve, nikoli například (mezinárodní) sbor v rámci hasičské, vojenské, humanitární, diplomatické, poradní, zájmové či jiné činnosti.

1.1.3 Mezinárodní evangelické sbory

Slovník spisovného jazyka českého definuje výraz mezinárodní jako 1. „jsoucí, uskutečňovaný mezi národy n. státy; internacionální“, 2. „konaný za účasti většího počtu národů n. států; společný příslušníkům několika národů n. států“ (...).⁴⁷

Vidíme, že samotný výraz mezinárodní nemusí mít pouze jediný význam. V prvním případě může jít například o dva státy či národy, ve druhém pak

---

⁴⁴ Například řecký sbor *Athens International Christian Fellowship*, švýcarský sbor *Zurich International Christian Fellowship* či belgický sbor *The Lighthouse Fellowship*.

⁴⁵ Strettiová, Anglicko-český teologický slovník, s. 18 a 30. O užívání anglických výrazů viz oddíl 1.1.5 – *Lingua franca*.

⁴⁶ Například chorvatský sbor *Zagreb New Life*, nizozemský sbor *Maastricht Damascus Road* či sbor *Shofar Utrecht*.

⁴⁷ Havránek, Slovník, s. 72. Obdobně pak Slovník spisovné češtiny: 1. „jsoucí, uskutečňovaný mezi národy n. státy“, 2. „konaný za účasti více národů n. států“, 3. „společný příslušníkům několika národů n. států“ (Slovník spisovné češtiny, s. 178).

již o několik, o větší počet. Nabízí se otázka, jak je tedy v prostředí mezinárodních evangelických sborů chápán mezinárodní (evangelický) sbor. Uvedeme příklady organizací, které disponují seznamy mezinárodních sborů, kterým nabízí podporu, či iniciativ, které jsou určeny zejména pro ty, kteří mezinárodní sbor v zemi, do které přijíždějí, hledají.

Ke zveřejnění vizitky určitého mezinárodního sboru (a kontaktních informací) na webových stránkách *International Christian Churches in Europe* je nutné splňovat následující tři podmínky:

- nacházet se v Evropě (dle specifikace uvedené na stránkách),
- být mezinárodní (což znamená být sborem sestávajícím se především z lidí odlišných národů, než je typické pro hostitelskou zemi, a setkávající se k uctívání Boha v jednom společném jazyce, typicky angličtině jakožto celosvětově nejrozšířenějším mezinárodním jazyce),
- být křesťanským sborem, kde se patřičně prohlašuje Slovo Boží (odkazy na verše 1Tm 3,14–15; Tit 1,9; 2Tm 4,1–5) a kde se také řádně vysluhují svátosti (odkaz na Mt 26,26–29; Mt 28,18–20; Sk 2,36–42).⁴⁸

Těchto sborů je na stránkách vedeno 201.⁴⁹

Organizace *Missional International Church Network* (MICN), jedna ze sítí sdružující a podporující mezinárodní sbory, charakterizuje mezinárodní sbory jako sbory, pro něž platí následující:

- slouží především lidem rozdílných národností (expatriantům⁵⁰) a církevní příslušnosti, žijících vně jejich domovské země,

---

⁴⁸ International Christian Churches in Europe, What is a Christian International Church [online]. Srov. také Smolík, Kristus a jeho lid, s. 89.

⁴⁹ Ke dni 13. 11. 2020 (ke dni 13. 11. 2021 jde o 209 sborů).

⁵⁰ Stojí za povšimnutí, že výraz expatriant (ani jeho zkrácenou formu expat) nenalezneme ani v Novém akademickém slovníku cizích slov (z r. 2006), ani v Novém slovníku cizích slov pro 21. století (2008), ačkoli se v češtině daný výraz užívá. Nalézáme jej však v Anglicko-českém výkladovém slovníku personalistiky (Koubek, s. 55–56), kde je anglický výraz *expatriate* vykládán takto: „expatriant, osoba, která žije a pracuje v zemi, která není jeho rodnou zemí nebo jejímž občanem není“. Výkladový slovník Oxford English Dictionary nicméně uvádí, že tento termín se v současné době užívá pro „osobu, jež žije v cizí zemi“. Výraz tedy užíváme v tomto širším pojetí. Na tomto místě zmiňme legislativní pojetí dalších dvou výrazů, jež se tématu této práce týkají, které však

- užívají odlišný jazyk (většinou angličtinu), než je jazyk země, ve které sídlí. Pro významnou část sboru je angličtina obvykle až druhým jazykem, nikoli rodným jazykem,
- většina ve sboru pochází z jiných zemí,
- zahrnují však i čím dál častěji místní občany hostitelské země,
- vyznačují se bohatou rozmanitostí, a to nejen kulturní,
- obvykle jsou interdenominační, ačkoli některé jsou sbory určité denominace,
- většinou se vyznačují vysokou fluktuací, která je spojena s tím, jak lidé do hostitelské země přijíždějí či z ní naopak odcestují,
- mívají mezi sebou méně čerstvých absolventů středních škol a lidí důchodového věku, neboť ti se obvykle vrací zpět do své vlasti, jinak jsou sbory multigenerační,
- zahrnují celou škálu velikosti sboru – od malých shromáždění vedených dobrovolníky po takzvané megasbory,
- zajímají se a slouží místní komunitě cizinců a často také podporují místní (nikoli mezinárodní) sbor věřících a podílejí se na tom, aby se ve městě, ve kterém momentálně žijí, dobře žilo,
- podstatnou částí sborové agendy zaujímají výzvy či obtíže praktického charakteru, které jsou spojeny s životem daleko od domova,
- některé mezinárodní sbory se mohou sestávat z více než poloviny místních, v tomto případě se cíleně zaměřují na uchování kulturní rozmanitosti a službu cizincům.⁵¹

Pokud jde o místní sbor příslušníků jedné etnické, národnostní či jazykové skupiny, která žije mimo svou domovskou zemi, nejedná se dle organizace *Missional International Church Network* (MICN)⁵² o mezinárodní sbor.

---

vzhledem k povaze práce nebudeme z legislativně-imigračního aspektu pojímat: cizinec a migrant. Podle českého právního řádu, podle § 1 odst. 2 zákona o pobytu cizinců se za cizince považuje fyzická osoba, která není občanem ČR, včetně občana EU (viz zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky). Migrant je pak „každý člověk, který překročí mezinárodně uznávané hranice a zůstává v jiné zemi déle než rok (dle definice OSN). Nejedná se o právní kategorii na rozdíl od pojmu cizinec“ (Dohnalová, *Migrace a integrace*, s. 147–148).

⁵¹ MICN, Our Definitions [online].

⁵² Tamtéž.

I v České republice existují sbory, které navštěvují příslušníci jedné etnické, národnostní či jazykové skupiny. Pokud je sbor například výlučně korejský, nepovažujeme jej za mezinárodní ve smyslu národnostní plurality, nejde o mezinárodně rozmanitý sbor.

Další z těchto organizací, *International Christian Community Eurasia* (ICC Eurasia), je síť pro anglicky mluvící, na evangelium zaměřené, mezinárodně rozmanité,⁵³ evangelické křesťanské sbory, které se drží základních křesťanských pravd, shrnutých v osmi bodech týkajících se Boží Trojice, Bible jako Slova Božího, lidské rasy, Pána Ježíše Krista, spasení, Ducha svatého, církve a druhého příchodu Krista.⁵⁴

Network for International Congregations (NIC), jedna ze sítí sdružujících a podporujících mezinárodní sbory ve více než 65 zemích, udává šest společných charakteristik mezinárodních sborů:

- evangelické,⁵⁵
- ekumenické,
- mezinárodní,
- komunikující v angličtině,
- reflektující kulturní kontext,
- misijní.⁵⁶

Autoři publikací o mezinárodních sborech se také snaží o bližší specifikaci:

Michael D. Crane a Scott Carter, kteří se zaměřují na evangelikální⁵⁷ sbory, definují mezinárodní sbory jako ty, které jsou „záměrně multikulturní, užívají angličtiny jako hlavního jazyka“ a pokud jde o teologické pojetí, „samy sebe identifikují jako evangelikální“ (což autoři upřesňují dle Bebbingtonova výčtu důrazů na konverzi, aktivní službu, autoritu Bible a centrální roli kříže⁵⁸). Uvádějí však, že jsou si vědomi skutečnosti, že mezinárodní sbory překlenují spektrum teologické, denominační i rozličných způsobů praxe. Poukazují na obrovské úsilí, které

---

⁵³ ICC Eurasia, The Mission of ICC [online].

⁵⁴ ICC Eurasia, ICC Statements of Faith [online].

⁵⁵ Blíže k výrazu evangelický viz oddíl 1.1.6.

⁵⁶ NIC, Christians in International Congregations [online].

⁵⁷ Blíže viz oddíl 1.1.6.

⁵⁸ Pavel Hošek dle Bebbingtona uvádí jako konverzionismus, aktivismus, biblicismus a krucicentrismus (Hošek, Kdo jsou evangelikálové, s. 50)

mezinárodní sbory vyvíjejí, aby udržely členy sboru, pocházející z rozmanitých národů, sjednocené v jedno Tělo.⁵⁹

Kenneth MacHarg jako protestantský mezinárodní sbor vymezuje sbor, který je situován primárně (nikoli výlučně) v neanglicky mluvících zemích⁶⁰, vyznačuje se multinárodnostním a multidenominačním složením, slouží především těm, kdo žijí mimo svou vlast a také místním, kteří žili část svého života v zahraničí⁶¹, má vyšší míru fluktuace a je finančně nezávislý.⁶² Jack Wald doplňuje, že většina mezinárodních sborů se setkává v tradičních církevních budovách či sborových domech, které si daný sbor buď pronajímá, nebo je přímo vlastní⁶³.

Ve všech uvedených případech je v rámci charakteristiky mezinárodního sboru uveden mezinárodní (*international*) či multikulturní aspekt. Abychom sbor zařazovali mezi mezinárodní, je třeba, aby mezinárodním opravdu byl. Uvedeme příklad.

Některé sbory užívají ve svém názvu výraz mezinárodní (*International*), zařazovat je mezi mezinárodní evangelické sbory by však bylo ukvapené. Výraz *International* nemusí značit národnostní pluralitu daného sboru, nýbrž například snahu o zdůraznění, že daný sbor je součástí větší sítě, například mezinárodní sítě spolupracujících sborů.

Takovým příkladem je i sbor *International Christian Fellowship Praha* (ICF Praha)⁶⁴. Není mezinárodním sborem ve smyslu primární národnostní rozmanitosti návštěvníků či členů daného sboru, ale jeho název se odvíjí od skutečnosti, že sbor je součástí hnutí ICF Movement (*International Christian Fellowship Movement*), které je odvětvím ICF Curych⁶⁵. ICF Praha je dle svých vlastních slov moderní, křesťanskou inovativní církví,

---

⁵⁹ Crane a Carter, *Gateway to the Nations: The Strategic Value of International Churches in a Globalized Urban World*, s. 111–112.

⁶⁰ Blíže týká se tématu multietnických a multikulturních sborů na území Spojených států amerických odkazujeme na práce Stephena Rhodese, Manuela Ortize, Harryho Li či Marka DeYmaze. Viz i Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 140.

⁶¹ Tzv. lidé třetí kultury (*third-culture people*).

⁶² MacHarg, *From Bangkok to Bishkek Budapest to Bogotá: The Compelling story of International Congregations*, s. 9–10, 143.

⁶³ Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 24.

⁶⁴ *International Christian Fellowship Praha, Kdo jsme* [online].

⁶⁵ *International Christian Fellowship Praha, ICF Movement* [online]. Nicméně například jiný sbor v rámci ICF – sbor *ICF Rome* – je mezinárodním, anglicky mluvícím sborem v Římě již od svého založení v roce 1988 – viz *ICF Rome, Our Story* [online].

s čímž souvisí i běžné používání anglických termínů, například nedělní bohoslužby jsou označovány jako *celebrations*⁶⁶ apod.

Jak uvádí Wald, pokud se života sboru v americkém státě Tennessee účastní občan Japonska, neučiní to z daného sboru sbor mezinárodní.⁶⁷ Takto nahlížíme i na situaci, kdy například brněnský, česky mluvící sbor navštěvují studenti jiných zemí, kteří v Brně studují v rámci programu Erasmus.

Na základě šetření upozorňuje James William Carlson na skutečnost, že neexistuje žádná univerzálně přijímaná definice mezinárodního sboru (*International Church*). Mezinárodní sbor definuje jako sbor,

- v němž nejméně polovina účastníků nežije ve své domovské zemi⁶⁸,
- může existovat kdekoli na světě,
- je zaměřený na službu lidem, kteří z rozličných důvodů nežijí ve své domovské zemi,
- jako komunikační jazyk užívá angličtinu jakožto světovou *lingua franca*, může však nabízet překlad do jiného jazyka (ať už místního nebo jazyků, kterými mluví lidé ve sboru),
- oproti místním sborům se často liší z důvodu větší národnostní, teologické, denominační, ekonomické a jazykové rozmanitosti,
- z výše uvedených důvodů bývají také demograficky mladší a mnohem častěji tzv. tranzitním sborem, tedy s vysokou mírou fluktuace^{69,70}

Carlson dále odlišuje mezi mezinárodním (kde nejméně 50 % příslušníků sboru nežije ve své domovské zemi) a multikulturním (*multicultural*) sborem. Multikulturní sbor vymezuje (dle něj zažitého pojetí) jako takový sbor, ve kterém příslušníci stejné kulturní či etnické skupiny tvoří více než osmdesát procent sboru⁷¹. Vymezování mezinárodního evangelického sboru pomocí procent považujeme za problematické, neboť zde hraje roli i zmíněná fluktuace, nicméně máme za to, že mezinárodní sbor je sbor, který je otevřený příchozím odlišných národností, s čímž souvisí i výběr užívaného jazyka. Není tedy sborem pouze pro určitou národnost či etnickou skupinu.

---

⁶⁶ International Christian Fellowship Praha [online].

⁶⁷ Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 24.

⁶⁸ Tedy nikoli v zemi, kde mají občanství a která jim vystavila cestovní pas.

⁶⁹ Tzv. *transitional congregation*. Například Wald uvádí, že ve sboru, ve kterém sloužil, se každé dva roky obmění přibližně 60 % lidí. (Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 34). Další příklady pak uvádí Carlson (*International Church Assessment*, s. 165–166).

⁷⁰ Carlson, *International Church Assessment*, s. 198.

⁷¹ Tamtéž, s. 198–199.

Z uvedených citací vyplývá přetrvávající nejednotné pojetí, což je vzhledem k dosud popsanému fenoménu mezinárodních sborů pochopitelné.

Na základě představených pohledů a se zohledněním jejich šíře a difúzních hranic bychom mohli mezinárodní evangelický sbor definovat jako takový evangelický sbor⁷², který je situován primárně (nikoli výlučně) v neanglicky mluvících zemích, vyznačuje se multinárodnostním složením a slouží především těm, kdo žijí mimo svou vlast, v jisté míře i místním. Mezi jeho charakteristické znaky lze zpravidla zařadit i přítomnost rozmanitých církevních příslušností, užívání angličtiny jako komunikačního jazyka a fluktuaci.

1.1.4 Počet mezinárodních sborů

V předchozí kapitole jsme představili rozličné pohledy na vymezení mezinárodního sboru. Nejen z výše uvedeného důvodu nelze přesný počet mezinárodních evangelických sborů stanovit, neboť nejsou dána jasná kritéria či užívána jasná definice a vycházet jen podle názvu sboru či podle toho, zda je sbor součástí některé z organizací, které sdružují mezinárodní sbory, je velmi zavádějící.

Wald poukazuje na další důvody, proč je obtížné stanovit jejich počet, mezi které řadí například neustále nově vznikající sbory, dále pak sbory, které se v určitých částech světa schází z bezpečnostních důvodů neveřejně, či v neposlední řadě neexistenci jedné sítě/organizace, jež by tyto sbory mapovala a měla celkový přehled.⁷³ Ani organizace sdružující mezinárodní sbory na svých stránkách neuvádějí celkový počet těchto sborů, neboť jsou si vědomy, že jejich seznamy nejsou v žádném případě kompletní. Nicméně například organizace *Missional International Church Network* (MICN) uvádí, že počet mezinárodních sborů je vyšší než 1 500⁷⁴.

MacHarg, který se pokusil shromáždit data o historii jednotlivých mezinárodních sborů, podotýká, že jejich počet je vyšší než tři tisíce.⁷⁵

---

⁷² Místní společenství věřících náležejících k západnímu křesťanstvu vně struktury katolické církve.

⁷³ Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 24–25.

⁷⁴ MICN, *Our Definitions* [online].

⁷⁵ MacHarg, s. 1, 9. Z textu však není zřejmé, jakým způsobem byl daný počet stanoven.

1.1.5 Angličtina jako *lingua franca*

Charakteristickým znakem mezinárodních sborů je téměř u všech autorů zmiňován anglický jazyk. Nyní se zaměříme na důvody, proč tomu tak je.

Ve světě je v současné době používáno asi tři až šest tisíc jazyků, přičemž je můžeme klasifikovat buď dle populační obsáhlosti (pak první místo zaujímá čínština), či dle kritérií důležitosti, za něž je považována míra jejich užívání v mezinárodní komunikaci, a to jak ve sféře obchodu či diplomacie, tak i vědy, turismu a dalších oblastech. Za mezinárodní (či světové) jazyky jsou pak považovány ty, jež se umístí na nejvyšším stupni důležitosti. Jazyky, které se rozšířily „do takové míry, že se staly nástrojem komunikace pro lidi z mnoha různých států, či dokonce různých kontinentů,“⁷⁶ pak označujeme termínem *lingua franca*.⁷⁷

Termín *lingua franca* pochází z latiny a v překladu znamená franský jazyk. Odkazuje tak na franskou říši, pod jejíž vládu spadala v 5.–9. století podstatná území Evropy. Během postupné expanze Franků a zabírání nových území to byl zřejmě právě jejich jazyk, který se společně s latinou na nové území šířil. Ovšem mezi jazyky, které v historii plnily funkci *lingua franca*, můžeme zařadit i ty, které ji plnily daleko dříve, než Frankové zformovali svou říši. Mezi významné *lingua franca* patřila během dějinného vývoje sumerština (ve 3. tisíciletí př. Kr., zejména oblast Mezopotámie), poté aramejšťina (1. tisíciletí př. Kr., dle Newmana a Sivana pro celý starověký Přední východ⁷⁸), dále řečtina (Horrock uvádí období helénské až osmanské)⁷⁹ a poté latina (ta se v roli *lingua franca* držela po celý středověk).⁸⁰

V současné době je angličtina jediným jazykem, jenž je rozšířen na všech kontinentech. Ostatní mezinárodní jazyky nejsou rozšířeny na více než dvou kontinentech. Z teritoriálního hlediska lze mapovat, na jakých územích (a kolika obyvateli) je angličtina užívána jako první (rodný) či druhý (úřední) jazyk. Zastoupení pak nalezneme na všech kontinentech. Avšak z hlediska funkční rozšířenosti pokrývá tento jazyk ještě větší populaci. Toto hledisko mapuje užívání angličtiny v komunikační sféře mezinárodního obchodu, podnikání, práva a diplomacie, ve vzdělávání, vědě a výzkumu, technice a IT, kultury, sportu a v neposlední řadě i turismu.

---

⁷⁶ Průcha, *Interkulturní komunikace*, s. 73.

⁷⁷ Tamtéž, s. 70, 73–74.

⁷⁸ Newman a Sivan, *Judaismus od A do Z*, s. 224.

⁷⁹ Horrock, *Řečtina*, in Price, *Encyklopedie jazyků Evropy*, s. 404.

⁸⁰ Viz i Průcha, *Interkulturní komunikace*, s. 81–83.

Nutno však podotknout, že rozdíly lze pozorovat jak v odlišné uživatelské úrovni jejího osvojení⁸¹, tak v nerovnoměrném územním rozšíření. Rozdíly v užívání angličtiny existují i pokud jde o věk či úroveň vzdělání.⁸²

Autoři, kteří se mezinárodními sbory ve svých pracích zabývají (a jejich prostředí důvěrně znají), se k významné roli angličtiny také vyjadřují. Například Crane poznamenává, že kdysi byla angličtina jazykem Západu a do jiných částí světa přišla s kolonizací. Je přesvědčený, že dnes však již tato konotace neplatí, neboť po celém světě je angličtina užívána během obchodních jednání, politických setkání či výuky na univerzitách. Poukazuje na skutečnost, že pro miliony lidí je angličtina jejich rodným jazykem, pro mnohem více lidí však druhým, a velmi důležitým, jazykem – například v Indii, druhé největší anglicky mluvící populaci na světě, je to právě angličtina, která je užívána ve všech regionech Indie. Crane uvádí, že pokud by chtěl například Kazach žijící v jihovýchodní Asii navštívit kazašský, či alespoň rusky mluvící sbor, bude jej hledat těžko. Snáze však může vyslechnout evangelium při bohoslužbě v anglicky mluvícím mezinárodním a multikulturním sboru.⁸³

Wald podotýká, že pro mnohé z těch, kteří navštěvují anglicky mluvící mezinárodní sbor, může být angličtina jak druhým, tak i třetím či čtvrtým jazykem. Přesto je to však právě angličtina, kterou mezi sebou lidé ve sboru komunikují a která plní roli jednoho společného jazyka.⁸⁴

Také Jimmy Martin a James Carlson poukazují na důležitou roli angličtiny, kterou jakožto *lingua franca* v rámci mezinárodních sborů plní.⁸⁵

Nabízí se otázka, zda je pro mezinárodní sbory angličtina jediným možným jazykem. Máme za to, že angličtina je dnes opravdu jediným jazykem, který je rozšířen na všech kontinentech⁸⁶, proto je v mezinárodních sborech nejčastěji využívána. Některé mezinárodní evangelické sbory jsou zaměřeny i na mluvčí dalších jazyků, které jsou

---

⁸¹ Uved'me například dle evropského referenčního rámce kategorií úrovní A1–C2.

⁸² Průcha, *Interkulturní komunikace*, s. 84–85.

⁸³ Crane, *Multicultural Churches in Global Cities*, s. 127–128.

⁸⁴ Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 24.

⁸⁵ Martin, *The Future of International Churches*, s. 7; Carlson, *International Church Assessment*, s. 9–12, 195.

⁸⁶ Tím nemáme na mysli, že všichni lidé se jím dorozumí. Z vlastní zkušenosti víme, že do sboru přicházejí lidé, kteří anglickým jazykem nemluví vůbec, užití anglického jazyka tedy jazykovou bariéru plně neřeší.

rozšířeny na jednom či dvou kontinentech⁸⁷. Na základě prostudovaných zdrojů i terénních poznámek víme, že v Evropě může být bohoslužebným jazykem například francouzský, německý či arabský jazyk. V těchto sborech mohou být bohoslužby vedeny v anglickém, a dále pak v jednom či více dalších jazycích, tedy v jednom dni následuje po sobě více bohoslužeb vedených v jiném jazyce. Vyskytují se i bilingvní sbory, v některých sborech je také využíváno překladu (resp. simultánního či konsekutivního tlumočení) do dalších jazyků. Komunikačním jazykem však zůstává především angličtina.

Můžeme tedy říci, že nejrozšířenějším jazykem v mezinárodních sborech je bezesporu angličtina. S tímto předznamenáním budeme v této práci dále uvádět jako komunikační i bohoslužebný jazyk angličtinu.

1.1.6 Evangelický, či evangelikální

V úvodu jsme uvedli několik příkladů, jak si jednotlivé sbory samy rozumí, jak se představují. V názvech či popisech mezinárodních sborů se vyskytují výrazy *protestant* a *evangelical*. Nyní se budeme věnovat zejména výrazu *evangelical*.

V češtině užíváme jak adjektiva evangelický, evangelijní, tak evangelikální, zatímco v angličtině můžeme pro tyto termíny použít jediné: *evangelical*.⁸⁸ Všechna tři česká adjektiva jsou odvozena od substantiva evangelium (řecky *euangelion*, česky dobrá zpráva) a ve svém prvopočátku znamenala totéž. Během dějinného vývoje se však postupně významy diferenciovaly.⁸⁹

Výraz evangelijní se vztahuje k evangeliu, obsah výrazu evangelický se však postupně proměňoval – vázal se k pravdě evangelia či důrazu na evangelium, učení Bible (už během reformace byl však z tohoto důvodu užíván k odlišení katolíků a evangelíků, výrazu užívala Jednota bratrská, čeští evangelíci v době předtoleranční, v názvu jej po tolerančním patentu nesla například luterská Evangelická církev Augsburgského vyznání či

---

⁸⁷ Důvodem bývá zpravidla vyšší zastoupení mluvčích příslušného jazyka v dané lokalitě. Stále však v případě mezinárodního sboru mluvíme o multinárodnostním zastoupení, nikoli o příslušnících jedné národnosti žijících mimo svou vlast, kteří si v dané lokalitě založili vlastní sbor.

⁸⁸ Strettiová, Anglicko-český teologický slovník, s. 28.

⁸⁹ Hošek, Kdo jsou evangelikálové, s. 50.

kalvinistická Evangelická církev Helvétského vyznání, ve 20. století například nově vzniklá Českobratrská církev evangelická či Evangelická církev metodistická). Výrazu evangelík je užíváno ve smyslu protestant či navazující na myšlenky reformace⁹⁰.

V anglosaských zemích však dochází k posunu (a tím odlišení výrazů protestantský – *protestant* a evangelický – *evangelical*): výraz *evangelical* začal být používán ve spojitosti s mezidenominačním hnutím, které má své kořeny v tzv. probuzeních na půdě jak Velké Británie, tak Spojených států amerických během 18. a 19. století. Tento velmi rozmanitý a mnohotvarý proud, jehož stoupenci se označují jako evangelikálové, klade důraz na biblickou autoritu Písma, osobní obrácení a následné prožívání víry, zbožný život, působení Ducha svatého a v neposlední řadě na misii či dobrovolný společenský aktivismus. Nejen zásluhou misie se evangelikální pojetí rozšířilo z dnešních Spojených států amerických po světě a toto odlišení se dostalo i do dalších jazyků – v češtině tak začal být užíván výraz evangelikální (hnutí se začalo označovat výrazem evangelikalismus⁹¹ a jeho stoupenci evangelikálové).⁹²

Jak podotýkají Zdeněk Vojtíšek i Pavel Hošek, ve Spojených státech amerických došlo k rozlišování mezi evangelikály (*Evangelicals*) a ostatními protestanty, kdy tato druhá skupina začala být označována jako protestanti hlavního proudu (*mainline Protestants* či *mainstream Protestants*).⁹³

Hošek zařazuje evangelikály mezi obrodná hnutí v rámci protestantských církví.⁹⁴

Dle Alexandra Fleka je evangelikalismus velmi široký proud⁹⁵, který nemá pevně ohraničené hranice. Jako evangelikálové mohou být v součas-

---

⁹⁰ Čerpáno z Filipi, Křesťanstvo, s. 118, 129; Macek ed., Po vzoru Berojských, s. 521, 596–597; Nešpor, Vojtíšek, Encyklopedie, s. 23–24; dále Česká evangelikální aliance: Kdo jsou evangelikálové [online] a Horálek: Význam slova „evangelický“ – historický exkurz [online].

⁹¹ V anglicko-českém teologickém slovníku je anglický výraz *evangelicalism* překládán jako „evangelictví, evangelikalismus“ (Strettiová, s. 28).

⁹² Čerpáno ze Smolík, Kristus a jeho lid, s. 143–148; Vojtíšek, Encyklopedie, s. 24, 27–28.

⁹³ Vojtíšek, Encyklopedie, s. 24; Hošek, Kdo jsou evangelikálové, s. 50.

⁹⁴ Hošek, A bohové se vracejí, s. 47; srov. Hošek, Kdo jsou evangelikálové, s. 50–51.

⁹⁵ Dle Filipiho jde o „označení určité orientace či pozice uvnitř evangelických církví“, kdy odkazuje právě na původní název jednoho z křídel v anglikánské církvi během 18. století (Filipi a kol. Malá encyklopedie evangelických církví, s. 56–57).

nosti označování⁹⁶ raní evangelikálové první vlny probuzenectví⁹⁷ (včetně metodistů či baptistů), američtí evangelikálové, kteří sice chtějí být věrní Bibli, ale nechtějí stát proti vědě jako fundamentalisté, dále neodmítají dary Ducha, ale nejsou příznivci někdy extrémních charismatických projevů⁹⁸. Za evangelikály jsou také v poslední době označováni spíše demografické skupiny (zejména v USA), které lze definovat více politicky a socioekonomicky než z pohledu teologie.⁹⁹

Hošek, který reflektuje užívání slova evangelikál jako nálepky, pak považuje tento výraz spíše za zavádějící a významově nevyhraněný¹⁰⁰. S tímto pojetím se ztotožňujeme, neboť i z prostředí mezinárodních sborů se ukazuje široká paleta názorů na to, kdo je evangelikál.

S tímto porozuměním se vrátíme zpět k užití přídavného jména *evangelical*. Zde si Hošek všímá také dalšího sémantického úskalí, totiž překladu německého *evangelisch*, které užíval Luther ve významu evangelický, anglickým výrazem *evangelical*, čemuž odpovídá český výraz evangelikální.¹⁰¹

Jelikož mezinárodní evangelické sbory nemají české názvy, úskalí se skrývá právě v anglickém slově *evangelical*, neboť některé z nich jej mají

---

⁹⁶ Milan Salajka definuje evangelíky jako příslušníky církví, které vzešly ze světové reformace, evangelikály však poněkud nešťastně a nepřesně jako pietistické probuzence, respektive „vyznavače křesťanského fundamentalismu“ (Salajka, Slovník náboženských a teologických pojmů, s. 26). Proti takovému pojetí se vymezuje Hošek, který poznamenává, že „evangelikální hnutí jako takové se vůči fundamentalismu velmi jednoznačně ohradilo a obvykle se vymezuje jako střední cesta mezi teologickou pravicí a teologickou levicí, tedy mezi fundamentalismem na jedné straně a liberalismem na straně druhé.“ (Hošek, Kdo jsou evangelikálové, s. 50; srov. Putna, Obrazy z kulturních dějin americké religiozity, s. 89–103; k fundamentalismu viz i Hošek, A bohové se vracejí, s. 51–57). Dle Vojtíška se v 1. polovině 20. století „v rámci probuzenecké tradice v úzkosti před modernismem utvořilo silné křídlo fundamentalismu. Nefundamentalističtí příznivci probuzenectví se zhruba od poloviny 20. století shromažďují ‚pod praporem‘ evangelikalismu“ (Vojtíšek, Od táborů k hnutí víry, s. 50; srov. Vojtíšek, Encyklopedie, s. 36, 38).

⁹⁷ Smolík za společné jmenovatele evangelikalismu uvádí osobní obrácení a s ním spojené přijetí víry v Kristovu oběť. Poukazuje na skutečnost, že probuzenecké křesťanství pokračuje v širokém spektru proudů, s nímž jsou spojeny i různé názvy a důrazy (Smolík, Kristus a jeho lid, s. 233).

⁹⁸ Srov. Wald, A Guide to International Church Ministry, s. 48, 62. Oproti tomu Vojtíšek naopak podotýká, že se někteří pentekostalisté zároveň považují za evangelikály (Vojtíšek, Od táborů k hnutí víry, s. 50).

⁹⁹ Flek, Evangelikálové jsou evangelíci, s. 26–27.

¹⁰⁰ Hošek, Kdo jsou evangelikálové, s. 51.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 50.

přímo v názvu¹⁰², jiné v rámci své vizitky na webových stránkách. Vzhledem k tomu, že mezinárodní sbory vznikaly (a vznikají) na různých místech světa nikoli řízeně a centrálně, z jednoho věroučného proudu, ale zakládají je lidé či křesťanské entity s rozmanitým pohledem a pojetím výše uvedené adjektiva, není ani pojetí slova *evangelical* v názvech či popisech sborů jednotné.¹⁰³

Příkladem z naší země (nikoli mezinárodního sboru, pouze jako ukázka užívání výrazu *evangelical* v kombinaci s češtinou) je Českobratrská církev evangelická, která se k evangelikálnímu pojetí nehlásí, avšak její anglický název je *The Evangelical Church of Czech Brethren*.

Dále uveďme Slezskou církev evangelickou augsburského vyznání, jejíž anglický název je *Silesian Evangelical Church of the Augsburg Confession in the Czech Republic*. Výraz evangelická ve svém českém názvu vysvětluje následovně: „Historicky i teologicky patříme do rodiny tzv. protestantských církví vzešlých z reformace 16. století. Ve vyučování i zvěstování klademe důraz na Ježíšovo Evangelium, tedy ‚Dobrou zprávu‘ o Boží milosti a spasení člověka skrze víru v Ježíše Krista“¹⁰⁴. Dovětek, že jde o církev augsburského vyznání, pak „upřesňuje naše ‚evangelictví‘ a znamená, že se hlásíme především k odkazu Lutherovy reformace. Augsburgské vyznání bylo předloženo císaři Karlu V. v Augsburgu (Německo) v roce 1530 a od té doby tvoří jeden ze základních věroučných pilířů všech luteránů.“¹⁰⁵ Stojí za zmínku, že v anglickém překladu těchto pasáží užívá výraz *evangelical* (například: „*This annex specifies an evangelical identity and it means that we profess above all the legacy of Luther’s Reformation*“¹⁰⁶).

A aby byla situace ještě pestřejší, Česká evangelikální aliance (EA), jež je součástí Světové evangelikální aliance (WEA), v současnosti sdružuje (mimo jednotlivé sbory a další organizace či jednotlivce) devět denominací, a to včetně Evangelické církve metodistické či právě Slezské církve evangelické augsburského vyznání.¹⁰⁷

Jedna z organizací, jež mezinárodní sbory zastřešuje, *Network for International Congregations*, považuje termín *evangelical* za určující a teologickou charakteristiku mezinárodních sborů. Evangelium je v tomto pojetí považováno za základní znak křesťana, neboť poukazuje k Ježíši Kristu. Výrazem *evangelical* vyjadřuje, že se církev či sbor „zaměřuje na

---

¹⁰² Například *Limassol International Evangelical Church* na Kypru, sbor *Geneva Evangelical Baptist Church* ve Švýcarsku či *Helsinki International Evangelical Church* ve Finsku.

¹⁰³ Srov. NIC, Christians in International Congregations [online].

¹⁰⁴ SCEAV, O nás [online].

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ SCEAV, About us [online].

¹⁰⁷ Česká evangelikální aliance: Denominace [online].

Ježíše, na to, kým je, co pro nás činí a znamená. Být *evangelical* znamená, že Ježíš je na prvním místě, že je Pánem a Spasitelem všech“.¹⁰⁸

Z výše uvedeného vyplývá, že užívání stejného slova *evangelical* ještě neznamená, že je pro všechny naplněno stejným obsahem. Proto považujeme za užitečné, když sbory či křesťanské organizace, které tento výraz v souvislosti s vlastním sebepojetím používají, také zároveň vysvětlí, co pro ně daný výraz znamená, jak jej chápou (například ve svých propagačních materiálech či na webových stránkách).

Ať už se daný konkrétní mezinárodní sbor, který má ve svém názvu (či popisu) výraz *evangelical* (či *protestant*), hlásí k jakémukoliv výše uvedenému pojetí, v této práci jej zahrnujeme pod souhrnné označení mezinárodní evangelický sbor¹⁰⁹, který v sobě zahrnuje rozmanité proudy a útvary, mezi které patří i proud evangelikální.

1.2 Historie a důvody vzniku mezinárodních sborů

1.2.1 Prvenství Britských ostrovů

Počátky historie mezinárodních sborů bychom mohli spatřovat již v samotném zrození církve¹¹⁰. Počátky mezinárodních evangelických sborů pak můžeme spatřovat v souvislosti s anglicky mluvícími komunitami žijícími mimo anglicky mluvící území.

MacHarg, který se zřejmě jako první pokusil podrobněji zmapovat historii mezinárodních sborů, rozděluje jejich formování do tří hlavních proudů: prvním je zakládání anglických (či skotských) sborů a církevních budov mimo Britské ostrovy od počátku 17. století (včetně britské koloniální éry) do roku 1991. Již v roce 1607 byl skotskými presbyteriány znovu vysvěcen kostel v Amsterdamu¹¹¹, v němž od té doby probíhaly bohoslužby pro anglicky mluvící věřící, další pak například následovaly v roce 1643 v Rotterdamu, ale i na vzdálených Bermudských ostrovech (v roce 1719) či v roce 1842 na Šrí Lance. Britskou, anglikánskou stopu, je pak možno sledovat například v Rusku, v Moskvě, u založení *St. Andrews*

---

¹⁰⁸ NIC, Christians in International Congregations [online].

¹⁰⁹ Viz poznámka č. 22.

¹¹⁰ Blíže viz podkapitola 2.6.

¹¹¹ Viz i English Reformed Church Amsterdam, About [online].

Anglican Church, či u založení kostela v indickém Madrasu¹¹² v roce 1680, prvního kostela v Indii, jehož bohoslužby byly slouženy v angličtině.¹¹³

1.2.2 Americký proud

Druhým proudem je dle MacHarga tzv. americký proud, který datuje od počátku 19. století do roku 1991. Zatímco v prvním proudu to byli presbyteriánští misionáři či anglikánští kněží, kteří byli pověřeni a vysláni sloužit v nově založených, anglicky mluvících sborech, v případě zakládání sborů americkými věřícími můžeme spatřovat širší škálu způsobů, jakým tyto sbory vznikaly a jak byly personálně (po stránce teologického vzdělání jejich představitelů apod.) zajištěny. V této škále nalezneme sbory, jež zakládaly jednotlivé denominace jako své pobočky/misijní stanice, dále sbory, které zakládali jak misionáři, tak i neordinovaní věřící, kteří žili delší dobu v zemi mimo jejich domovinu a chtěli číst Bibli, chválit Boha a účastnit se bohoslužeb ve svém jazyce, a proto buď začali s malými domácími skupinkami sami, či požádali o pomoc s vedením misionáře, kteří v dané lokalitě působili a kteří nemuseli být stejné denominační příslušnosti jako tito věřící. Také se obraceli na své vlastní denominace, ve snaze opatřit materiály pro nedělní školu, zajistit ordinovaného pastora či finanční podporu. V roce 1849 je ustanovena misijní organizace *American and Foreign Christian Union* (AFCU). Po světě vznikají anglicky mluvící sbory, tzv. *Union Churches* či *American Churches*. Mezi první americké sbory mimo půdu Spojených států amerických lze považovat *The American Church in Paris* ve Francii (z r. 1857), jehož kořeny však sahají k roku 1814, či *The American Church in Berlin*. Další *Union Churches* či *American Churches* vznikají například v Istanbulu, Guatemale či Hong Kongu. Na konci devatenáctého a počátku 20. století spadalo mnoho mezinárodních sborů pod tzv. *Conference of Foreign Mission Boards in Canada and in the United States* (pod *Foreign Missions Conference of North America*, FMCNA)¹¹⁴. Mezi účastníky byly jak jednotlivé denominace, tak i konventy, aliance či misijní organizace. Někteří měli za to, že lidé v těchto sborech čelí mnohým svodům

---

¹¹² Viz i Tamil Nadu Legislative Assembly, History of the Fort St. George [online].

¹¹³ MacHarg, s. 10, 12, 18–38.

¹¹⁴ Blíže viz záznamy *Foreign Missions Conference of North America (1893–1950)* [online]. Dále *Foreign Missions Conference of North America, Report of the Fifty-Fifth Annual Meeting*. [online]. Dále *Item description, MRL 12* [online].

a pokušením a je třeba jim zajistit adekvátní pastorační péči. Od samého počátku 20. století začíná mnoho denominací ve Spojených státech cíleně vysílat pastory, aby v zahraničí sloužili anglicky mluvícím lidem, kteří žijí mimo svou vlast, což se v té době týkalo převážně „bílých“ Britů, Američanů, Kanadčanů, či Australanů. Dále to, jak si tradiční denominace geograficky rozdělily území misijní působnosti (například v Latinské Americe, na Filipínách či v Indii), mělo poté vliv i na tamní nově vznikající anglicky mluvící sbory (tedy nejen na zakládané sbory pro místní domorodé národy v jejich jazyce), neboť je to ovlivnilo po stránce doktrinní, pastorační i organizační.¹¹⁵

První a posléze druhá světová válka mnoho anglicky mluvících sborů citelně zasáhla a k jejich obnově či k zakládání nových dochází od druhé poloviny 20. století, kdy dochází k prudkému nárustu počtu těchto sborů. V roce 1950 se *Foreign Missions Conference of North America* (FMCNA, zal. 1893) připojuje k *National Council of Churches of Christ* (NCC). Vzniká organizace *Fellowship of English Speaking Union Churches Overseas*, která zastřešuje cca 60 sborů a poskytuje jim podporu v oblasti poradenství, financí a podpory vzájemných vztahů. Dalším vývojem nakonec v rámci NCC vzniká organizace *International Congregations and Lay Ministries* (ICLM), jež hrála v rámci rozvoje mezinárodních sborů významnou roli a pod jejímž vedením se zformovala další významná organizace – Asociace mezinárodních sborů v Evropě a na Blízkém východě (*Association of International Churches in Europe and the Middle East* – AICEME). ICLM je v dnešní době (a podobě) známá pod názvem *Network of International Congregations* (NIC).¹¹⁶

K výrazné změně v chápání mezinárodních sborů dochází na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let. Na území Spojených států amerických totiž historicky vznikaly pod názvem *Union Church* takové sbory, které neměly dostatek členů jedné denominace k vytvoření samostatného sboru (často šlo o městečka či venkov), proto se shromáždili místní protestanté z rozličných denominací a takto sbor vytvořili, přičemž rysem těchto sborů byla právě jejich denominační pestrost. Podobně pak vznikaly tyto *Union Churches* i vně Spojených států amerických (často však šlo o hlavní města,

---

¹¹⁵ Čerpáno z MacHarg, s. 10, 18, 38–85; dále pak American and Foreign Christian Union, Our History [online].

¹¹⁶ Čerpáno z MacHarg, s. 85–102; dále *Item description, MRL 12* [online]; dále The Chaplain, Vol. 6, Number 5, s. 46; dále NIC, Christians in International Congregations [online].

neboť tam byla povětšinou koncentrována anglicky mluvící komunita). S rozmachem cestování, obchodu a možností vzdělávání v zahraničí začala však být u sborů vně Spojených států zřetelná další charakteristika – sbor již nenavštěvovali jen Britové, Američané, Kanadčané či Australané žijící mimo svou vlast, avšak i věřící z jiných zemí a odlišných národností. Tyto sbory tak začaly být chápány předně jako mezinárodní než jako multidenominační. Od osmdesátých let jsou proto stále častěji označovány jako mezinárodní (*International*). I když v dnešní době stále existují sbory, které mají ve svém názvu *Union Church*, jedná se o především o ponechání původního názvu, nikoli o absenci mezinárodního aspektu sboru. Ne všechny mezinárodní sbory však byly v minulosti brány jako *Union Churches*. Pokud šlo o sbor určité denominace (jejíž členů byl k založení a vedení sboru na daném území dostatečný počet), často se to projevilo i v názvu, například *Immanuel Baptist Church* v Německu či Španělsku. Také denominace v USA prošly, pokud jde o zakládání, podporu a vnitřní útvary mající tyto sbory na starosti, vývojem. Například cesta Jižních baptistů, která mimo jiné vedla od bratrů Stoutových, původně amerických vojáků sloužících v Německu, přes zakládání anglicky mluvících baptistických sborů v Německu, zformování organizací jako ABCE či IBCM, až po dnešní IBC¹¹⁷. Zakládání mezinárodních sborů v Evropě se však věnovali i metodisté (například *United Methodist Church* v USA) či luteráni.¹¹⁸

1.2.3 Období po roce 1990

Konečně třetím proudem je dle MacHarga období po roce 1990, ve kterém dochází k několika významným událostem, které mají následně vliv i na mezinárodní sbory. Tuto éru pojímá jako éru globalizace a evangelikalismu. První významnou událostí je rozpad Sovětského svazu¹¹⁹ v roce 1991 a ukončení tzv. studené války. Ve státech, které spadaly pod vliv Sovětského svazu, čelily často církve a sbory striktním regulacím, restrikcím, odmítání povolit pobyt misionářům či existenci zahraničních církevních společenství. Jednou z výjimek byl sbor *Moscow Protestant Chaplaincy* či mezinárodní sbor v kubánské Havaně. S pádem Sovětského svazu dochází obzvláště

---

¹¹⁷ *Association of Baptists in Continental Europe* (ABCE), *International Baptist Church Ministries* (IBCM), *International Baptist Convention* (IBC).

¹¹⁸ Čerpáno z MacHarg, s. 102–110.

¹¹⁹ Plným názvem Svazu sovětských socialistických republik.

v tzv. postkomunistických zemích nejen k příjezdu mnoha misionářů ze zahraničí, ale také k rozmachu obchodních či vzdělávacích příležitostí, a s tím spojeného cestování. V mnoha (nejen) hlavních městech přibývá anglicky mluvících cizinců.¹²⁰

Tyto skutečnosti ovlivnily i činnost organizací, jež se mezinárodním sborům věnují. Jako příklad uveďme proměnu jedné z nich:

Dr. Jimmy Martin, generální sekretář Mezinárodní baptistické konvence (*International Baptist Convention* – IBC), což je jedno ze zastřešujících společenství mezinárodních anglicky mluvících sborů (v současnosti čítající šedesát šest sborů ve dvaceti pěti zemích na světě¹²¹, v České republice do něj patří pražský mezinárodní sbor *International Baptist Church of Prague* – IBCP), uvádí, že kořeny této organizace spadají do doby tzv. studené války, kdy bylo jejím posláním zakládání a podpora sborů pro americké vojáky sloužící v Evropě. V té době se organizace ještě jmenovala Evropská baptistická konvence (*European Baptist Convention* – EBC). Po roce 1990 a změně politických poměrů bylo mnoho těchto sborů zrušeno, na druhé straně se organizaci otevřely nové možnosti ve Střední a Východní Evropě. Postupně tak začala ve velkých evropských městech, ve kterých začala být více a více přítomna i znatelná anglicky mluvící populace, zakládat mezinárodní sbory, jejichž členy byli, i když často jen po dobu dvou či tří let, lidé rozmanitých národností, církevní příslušnosti, mateřského jazyka či politických preferencí. V roce 2003 se tedy EBC přejmenovala na IBC, aby lépe reflektovala novou oblast své služby. V jejím poslání se odráží jak příležitosti, tak i výzvy, neboť posláním IBC je podporovat a zakládat nové, na uřednictví zaměřené sbory.¹²²

Ve světě se čím dál více projevuje fenomén globalizace.¹²³

Sociologický slovník (Jandourek) popisuje globalizaci jako „celosvětový společenský proces, vedoucí ke stále vyšší vzájemné propojenosti a závislosti všech oblastí světa“, kdy v ekonomické sféře „dochází ke globální dělbě práce mezi státy a oblastmi světa, spojené s rozvojem nadnárodních společností“ a součástí je pak i „rostoucí stupeň kulturní výměny mezi národy...“¹²⁴

Václav Mezřický, vědom si i odlišných teorií, umísťuje počátek globalizačních procesů do sedmdesátých let 20. století, kdy jejich impulzem

---

¹²⁰ Tamtéž, s. 18, 113–118.

¹²¹ IBC, Who We Are [online].

¹²² Martin, *The Future of International Churches*, s. 3–5; srov. MacHarg, s. 104–109.

¹²³ Srov. Carlson, *International Church Assessment*, s. 7–9; dále Martin, *The Future of International Churches*, s. 6–7.

¹²⁴ Jandourek, *Sociologický slovník*, s. 92.

bylo jak uvolnění vazby tehdejších národních měn na dolar, tak i ropná krize, což vedlo k expanzi obchodních společností i do rozvojových zemí, přesunu kapitálu, růstu nadnárodních společností a k volnějším pohybu zboží, služeb i pracovních sil. Na dynamiku procesu globalizace mělo vliv i přijetí angličtiny jakožto hlavního dorozumívacího jazyka nejen obchodu, ale i vědy a vzdělání. Významnou úlohu hrály i mezinárodní organizace. Upozorňuje však, že proces globalizace, kterému začala být od devadesátých let věnována velká pozornost, má nejen svá pozitiva, ale i negativa. Zohledňuje i pohled církví, které poukazují na ambivalenci procesu, připomínají limity i důraz na kvalitu jednotlivých společenství a na zachování jejich odpovědnosti. Všimá si i s globalizací spojených ekumenických snah či náboženského fundamentalismu.¹²⁵

Zatímco ve výše uvedených raných fázích bylo pro anglicky mluvící sbory v neanglicky mluvících zemích typické, že členy byli dlouhodoběji usazení věřící (cizinci) původem z Britských ostrovů, USA či Austrálie¹²⁶, v dnešním globalizovaném světě s možnostmi cestování (včetně pro mnohé již cenově dostupné letecké dopravy) je pro mnoho mezinárodních sborů příznačné, že se významná část sboru neustále obměňuje – studenti z rozličných koutů světa, kteří v daném městě studují (několik let či například v rámci program Erasmus), pedagogové, humanitární pracovníci, misionáři, lidé cestující za prací či v rámci firemních alokací (často se svými rodinami, apod.). Sbor navštěvují věřící, kteří v daném místě tráví tzv. sabbatkl, či jen přijeli na dovolenou, avšak také lidé opouštějící svou zemi z existenciálních důvodů.

---

¹²⁵ Mezřický (ed.), *Globalizace*, s. 9–16, 25, 140–144.

¹²⁶ V souvislosti s pojmáním mezinárodních sborů je třeba poznamenat, že poválečná generace misionářů leckdy považovala mezinárodní sbory za neodpovídající standardu křesťanské misie, někdy dokonce za spíše *sociální klub* pro místní diplomaty a byznysmeny. Situaci dle Davida Pedersona nepřispíval ani fakt, že na některých místech byly tyto sbory podporovány zahraničními korporacemi či vládami, neboť ty se snažily předcházet usazování se a začlenění svých zaměstnanců do místní kultury. Misionářům pak bylo doporučováno se těmto sborům vyhýbat. I když mohl být uvedený popis pro některé sbory pravdivý, dle Walda se situace po druhé světové válce, a obzvláště během následné éry globalizace velmi změnila a dnes již není relevantní. Některé denominace a paracírkevní organizace však své misionáře od jejich účasti v mezinárodních sborech dodnes odrazují, a to především z důvodu vlastní agendy, tedy aby se tito misionáři setkávali k bohoslužbě po domech a zapojili tak místní obyvatele (čerpáno z Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 131–133; Carlson, *International Church Assessment*, s. 164; Crane a Carter, *Gateway to the Nations: The Strategic Value of International Churches in a Globalized Urban World*, s. 112–113).

Uvedeme alespoň stručné příklady proměny v čase¹²⁷ dvou konkrétních mezinárodních sborů:

Kořeny sboru (s dnešním názvem) *Rabat International Church* v Maroku sahají do počátků padesátých let, kdy se při ambasádě Spojených států amerických v hlavním městě Rabat formuje tzv. *Bible study* skupinka. V šedesátých letech se z ní postupně stává sbor a dochází k dohodě s francouzským protestantským sborem ohledně využívání jejich sborové budovy. I díky tomu se v sedmdesátých letech začínají aktivít sboru účastnit i další křesťané nemarockého původu, kteří však nemají s ambasádou nic společného, většinou se zde ocitají z důvodu sňatku nebo zde působí jako obchodníci. Na sklonku sedmdesátých let podporují sbor Jižní baptisté – zajistí sboru baptistického pastora, a tím mu postupně vtisknou nesmazatelnou stopu baptistické identity. Ne všichni příchozí však tuto identitu kvitují, a proto se v devadesátých letech sbor rozhodne reflektovat i jiné proudy, ze kterých příchozí pocházejí. Do formy nedělních bohoslužeb začnou být začleňovány prvky rozličných denominačních a kulturních pozadí účastníků, což napomáhá k většímu semknutí anglicky mluvící křesťanské komunity v Rabatu.¹²⁸

Jelikož je Rabat hlavním městem Maroka, sbor dnes navštěvují univerzitní studenti, diplomaté, vojenští atašé, učitelé anglického jazyka na místních školách, akademici, zaměstnanci ze zahraničí, kteří tu jsou alokováni jen na určitou dobu, podnikatelé, dobrovolníci mírových jednotek, ženy, které si vzaly Maročany, lidé z Indie a Filipín, kteří sem přišli za prací, či uprchlíci.¹²⁹

Počátky mezinárodního sboru v Belgii, jež dnes nese název *Antwerp International Protestant Church* (AIPC), vedou k roku 1962, kdy pět amerických rodin společně vytvořilo malý sbor s názvem *American Protestant Church of Antwerp*. Postupně se sbor scházel v různých pronajatých budovách. Ke změně názvu došlo v roce 2001, a to z důvodu reflektování proměny, kterou sbor v té době zažíval – interkulturní rozmanitost příchozích. Dnes sbor tvoří lidé z téměř čtyřiceti zemí. Sbor byl od svého počátku vždy nezávislý (*independent*) a za dobu své existence jej vedlo více než patnáct pastorů, kteří byli rozličných denominačních příslušností. Avšak i když se v průběhu doby měnily místa bohoslužeb, členové i pastoři, ba i název, sbor nepřestává být pevně zakořeněn v té, která se nemění: v dobré zprávě Ježíše Krista.¹³⁰

Od devadesátých let dochází k zakládání dalších mezinárodních sborů, obzvláště v rámci evangelikálních křesťanských skupin, například již zmíněné organizace *International Baptist Convention* či *Assemblies of God*.

---

¹²⁷ Změna v čase také souvisí s velikostí daného sboru. Srov. Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 124, či Carlson, *International Church Assessment*, s. 155–157, 189.

¹²⁸ Hesch in Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 26–28.

¹²⁹ Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 28–29.

¹³⁰ Antwerp International Protestant Church, *History* [online].

Mění se však i perspektiva – od konceptu sloužit anglicky mluvícím věřícím, kteří se nacházejí v cizí zemi a v cizím prostředí, se díky globalizaci výrazně otevírá i perspektiva misijní: zakládání nových mezinárodních sborů ve větších městech se pro mnohé křesťanské skupiny stává součástí jejich evangelizačních snah, neboť v těchto lokalitách žijí (i když přechodně) lidé mnoha národností a zemí původu. A navíc vzhledem k již zmíněné roli angličtiny jakožto *lingua franca* se tyto snahy mohou týkat i původních místních obyvatel.¹³¹

I když mají mezinárodní evangelické sbory jisté charakteristiky společné (do jisté míry a v určitém důrazu a poměru), jejich rozmanitost však ovlivňuje i jejich vlastní historie a politicko-sociální kontext, ve kterém se daný konkrétní sbor nachází.¹³²

1.3 Mezinárodní evangelické sbory – (ne)závislé, přidružené, začleněné i spolupracující

1.3.1 Formy statusu

Některé sbory samy sebe označují jako svobodné či nezávislé (*Independent*)¹³³, často mají v názvu výrazy jako *Union*, *Community* či *Fellowship*, čímž proklamují svůj inter-/multidenominační status¹³⁴, obvykle nejsou závislé na určité mateřské denominaci/organizaci (či ani žádnou nemají), a to ani finančně¹³⁵. Jiné sbory se naopak označují za tzv. konfesijní

---

¹³¹ MacHarg, s. 118–128; dále Carlson, *International Church Assessment*, s. 195; Bloemberg, *Global Nomads: Expats on Mission on a New Urban World*, s. 90–94. Vlivu globalizace a urbanizace na multikulturní sbory v globálních metropolích a jejich misijního potenciálu se věnuje i Crane, viz *Multicultural Churches in Global Cities*, s. 122–126.

¹³² MacHarg, s. 142–124.

¹³³ Některé sbory tuto nezávislost vyjadřují právě výrazem *Interdenominational* (například sbor *International Church of Prague*. Jeho zřizovatelem je však Církev bratrská a plný název sboru je *Sbor Církve bratrské v Praze – International Church of Prague*, viz *International Church of Prague, Who We Are* [online], jiné již zmíněným výrazem *Union*, který je součástí názvu daného sboru.

¹³⁴ To však neznamená chaos či absenci věrouky, která by také měla být jasně deklarovaná, například na webových stránkách sboru. Srov. Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 46–47, 126–128.

¹³⁵ Otázce financování (včetně místa pastora) se věnuje např. Wald, který poukazuje na specifika mezinárodních sborů týkaje se pravidelnosti a rozpočtu, která souvisí s fluktuací a aktuálním složením sboru (Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 87–89).

(*Confessional*), patří k určité denominaci¹³⁶ (hlásící se k určité konfesi či konfesím¹³⁷) a zpravidla jsou jí i finančně podporovány. Mezi těmito dvěma možnostmi však existuje jistá variabilita (například v otázce denominanční příslušnosti zakládajících entit či financování). Tzv. *Confessional churches* obvykle koncipují svou službu v ekumenickém či nondenominálním pojetí, projevující tak svoji otevřenost k příchodím odlišné (či absentující) denominační příslušnosti.¹³⁸

U mezinárodních evangelických sborů se tedy jedná o velmi rozmanitou skupinu sborů, jejichž primárním zájmem není definovat se jako určitá denominace a vymezovat se vůči ostatním (i když i zde existuje variabilita pohledů), ale vznikla z důvodu potřeby sloužit lidem, kteří jsou v cizí kultuře a v cizím prostředí.¹³⁹

Existují sbory, které jsou tzv. přidružené (*Affiliated*) k určité církvi či křesťanské organizaci, a to s různou mírou závislosti, vykazatelnosti¹⁴⁰ či podpory. Některé organizace, sdružující mezinárodní sbory, tak poskytují

---

¹³⁶ Či jsou přímo součástí organizační struktury místní domácí církve.

¹³⁷ Ve smyslu církevního specifického vyznání (tedy nikoli ve smyslu Apoštolského či Nicejsko-cařihradského vyznání víry, ke kterým se hlásí většina denominací a dalších církevních útvarů či proudů), např. Augsburská (1530), Druhá helvétská (1566), Westminsterská (1646) či Baptistická (1689) konfese, dále pak katechismy (Heidelbergský, Martina Luthera apod.) a další spisy (Formule svornosti atd.). Srov. Filipi, Malá encyklopedie evangelických církví, s. 82–83 (srov. i pojem konfesionalismus).

¹³⁸ NIC, Christians in International Congregations [online]. Zatímco pokud by chtěl například Brit navštívit v americkém Dallasu anglicky mluvící sbor (ponechme stranou rozdíl mezi americkou a britskou angličtinou), má na výběr z mnoha možností, a to včetně výběru denominace. Avšak pokud navštíví město v neanglicky mluvící zemi, je mnohdy rád za skutečnost, že v daném městě existuje alespoň jeden anglicky mluvící, mezinárodní sbor.

¹³⁹ V současnosti se mnohé mezinárodní sbory soustředí více na misijní potenciál, který ve fenoménu mezinárodních sborů spatřují, opouštějí mentalitu tzv. oázy pro věřící žijící v cizí zemi a zaměřují se více na pojetí sboru jakožto tzv. *launching pad*, tedy místa, odkud vychází misie k těm, kteří (dočasně či trvale) žijí v dané lokalitě. Tématem se zabývá například Carlson, který reflektuje pohledy Pedersona, Bowerse či Klassena (Carlson, International Church Assessment, s. 58, 91, 103–106).

¹⁴⁰ Vykazatelnost pastorů a vedoucích představitelů je mnohými považována za důležitou součást zdravě fungujícího sboru. Pokud není pastor mezinárodního sboru vykazatelný například své vysílající denominaci či organizaci, pak tuto roli mohou plnit například k tomu určené skupiny, viz Wald, A Guide to International Church Ministry, s. 122. Také Carlson se otázkou vykazatelnosti zabývá a v případě, že daný pastor není vykazatelný žádné konkrétní entitě, poukazuje na důležitou roli organizací jako *ICC Eurasia* či *Association of International Churches in Europe and the Middle East* apod. (Carlson, International Church Assessment, s. 172).

(nejen) nezávislým sborům síťování, zdroje, poradenství či péči a podporu pastorům. Sbory, včetně těch nezávislých, jsou poté v dané síti začleněny a mají možnost vzájemně spolupracovat, sdílet zdroje, pořádat společné konference, získat pomoc při hledání nového pastora apod. Tyto organizace však zpravidla nejsou zastřešující entitou ve smyslu právním¹⁴¹, nepřebírají tedy za jednotlivé sbory právní odpovědnost.

1.3.2 Organizace sdružující mezinárodní evangelické sbory

Carlson mezi skupiny či organizace sdružující mezinárodní sbory zařazuje:

- International Churches Network,
- Fellowship of European International Churches,
- The Network of International Churches,
- Association of International Churches in Europe and the Middle East,
- Churches Abroad,
- International Baptist Convention,
- Communitas International (dříve Christian Associates),
- Acts 29,
- The Evangelical Covenant Church,
- International Christian Communities Eurasia.¹⁴²

MacHarg mezi organizace sdružující mezinárodní sbory řadí:

- Asia Pacific International Churches (WAGF), (sít' sborů v asijsko-pacifické oblasti se vztahem k *World Assemblies of God Fellowship*),
- Fellowship of European International Churches (FEIC),
- Global International Church Network (GICN),
- Asia Baptist Network,
- International Christian Community (ICC Eurasia),
- International Churches Network,
- Missional International Church Network (MICN),
- Network for International Congregations,

---

¹⁴¹ Právní postavení jednotlivých mezinárodních sborů v jednotlivých zemích (jejich možnosti, formy a z něj vyplývající práva a povinnosti) je natolik obšírné a komplexní téma, jež nelze generalizovat a vyjmout ze souvislostí, proto jej v této práci, která se zaměřuje především na interkulturní aspekty mezinárodních sborů, dále nerozvádíme.

¹⁴² Carlson, *International Church Assessment*, s. 224.

- Association of International Churches in Europe and the Middle East (AICEME),
- CIF (China International Fellowship – síť mezinárodních sborů a jejich představitelů na území Číny).¹⁴³

Wald vyjmenovává pět sítí mezinárodních sborů:

- International Churches Network,
- Fellowship of European International Churches,
- The Network of International Churches,
- Association of International Churches in Europe and the Middle East,
- Churches Abroad.¹⁴⁴

Některé mezinárodní sbory nalezneme na více než jednom seznamu výše uvedených organizací či iniciativ, jiné nejsou součástí žádné z nich. Pastoři jednotlivých sborů však mohou být (a bývají) v neformálním kontaktu s pastory dalších mezinárodních sborů či pastory místních sborů, stejně tak celé sbory¹⁴⁵. Také lidé, kteří byli určitou dobu součástí jednoho z mezinárodních sborů a poté se přestěhovali a v daném místě navštěvují místní mezinárodní sbor, v některých případech zůstávají s předcházejícím mezinárodním sborem v kontaktu, zejména neformálním. Kontakty tedy mohou být formální i neformální.

1.4 Vliv fluktuace

1.4.1 Členství v mezinárodním sboru

Specifická je také otázka členství. Některé sbory nabízí oficiální členství (někdy v řádné i přidružené formě), využívají jej zejména ti, kteří se v dané lokalitě zdržují delší dobu, a tedy se i delší dobu účastní sborového života. Ve sboru jsou často také více zapojeni ve službě. Práva a povinnosti, vyplývající ze členství, mívá jednotlivý sbor definovaný ve stanovách, vnitřních předpisech či dalších dokumentech.

---

¹⁴³ MacHarg, s. 128–135.

¹⁴⁴ Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 25.

¹⁴⁵ Srov. Carlson, *International Church Assessment*, s. 148, 170–171; Marsh, *Planting Churches in the Shaddow of Cathedrals*, s. 63; Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 69; *International Church of Prague, Church Profile*, s. 1–2 [online].

Podíl krátkodobých účastníků se liší sbor od sboru, někdy i v čase. Sborny s vyšší fluktuací mají obvykle i vyšší podíl těch, kteří v dané lokalitě žijí kratší dobu. Vzhledem k tomu, že v případě mezinárodních sborů je část účastníků bohoslužeb a života sboru v daném místě pouze na kratší dobu, či z jiných důvodů nejsou členy, sbor může při nedělní bohoslužbě čítat například osmdesát účastníků¹⁴⁶, mezi nimiž je jen dvacet členů¹⁴⁷.

Dalším důvodem může být i obava příchozích, aby členstvím v mezinárodním sboru neztratili členství v jejich domovském sboru, kam se po svém návratu do vlasti budou opět vracet.

Záleží také na tom, jak daný sbor členství veřejně zmiňuje a aktivně nabízí či zda za členy¹⁴⁸ považuje ty, kteří jsou do sborového života zapojeni.

Sbor (jeho vedení) však při bohoslužbě či jiných sborových aktivitách, jako je účast na biblické skupince během týdne, sborovém výletě apod., obvykle nerozlišuje mezi řádnými členy a nečleny¹⁴⁹. Se zvýšenou fluktuací a s ní souvisejícími skutečnostmi (například ve formě neformálního pojetí členství) se v mezinárodních sborech počítá.

1.4.2 Fluktuace a kontinuita v mezinárodním sboru

Fluktuace ovlivňuje i zachovávání kontinuity v rámci sboru. Ovlivňuje vedení sboru¹⁵⁰, jednotlivé služby i aktivity v rámci sborového života, a to jak v otázce personálního zajištění, tak i s ním souvisejícího obdarování. Jimmy Martin, který sloužil v mezinárodním sboru v Německu, uvádí, že

---

¹⁴⁶ Terénní poznámka. Velikostí sborů (převážně) v rámci Evropy se v dotazníkovém šetření zabýval Carlson. Nejmenší průměrná účast byla 20 účastníků, nejvyšší 800. Průměrnou účast vyšší než 50 uvedlo 75 % sborů (Carlson, *International Church Assessment*, s. 157–158, 161). A například počet účastníků nedělní bohoslužby sboru *International Church of Prague* se pohybuje mezi 170–200 (z toho 35–40 dětí v nedělní škole), sbor má 75 dospělých členů (ICP, *Church Profile*) [online]. U sboru *International Baptist Church of Prague* je obvyklá návštěvnost bohoslužeb mezi 90–120 účastníky (*Zpravodaj Bratrské jednoty baptistů*, 1/19, s. 40–41).

¹⁴⁷ Také v této práci pojmy člen a členství záměrně příliš neužíváme, abychom předcházeli nedorozumění, kdy míníme řádně zapsané členy a kdy hovoříme o všech přítomných, tedy o členech shromáždění.

¹⁴⁸ Srov. Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 85–86.

¹⁴⁹ Máme na mysli v otázce otevřenosti k příchozím a jejich přijetí, nikoli v otázce práva volit a být zvolen, kvalifikace pro určitou službu apod.

¹⁵⁰ Vedle funkce pastora mívají mezinárodní sbory tzv. starší sboru či presbytery a diakony.

zachovat kontinuitu sboru, kde lidé neustále přicházejí a odcházejí, je skutečnou výzvou.¹⁵¹

Také Wald službu v mezinárodním sboru v tomto aspektu označuje jako „služba typu hradu z písku“, kdy ji přirovnává k vybudování hradu z písku na pláži, zatímco se blíží vlna, která jej následně poškodí. Při jakémkoliv dalším pokusu o obnovu hradu má však dotyčný vždy na mysli, že další vlna přijde, je nevyhnutelná, neboť hrad buduje na pláži. Kdo chce sloužit v mezinárodním sboru v lokalitě, která se vyznačuje vyšší fluktuací (například v tzv. univerzitním městě), musí počítat s tím, že sbor je situován, s použitím uvedené metafory, na pláži.¹⁵² To s sebou nese četné výzvy, avšak také požehnání v podobě přílivu nových a obdarovaných lidí, jež přichází s každou novou vlnou. Místa scházení se Božího lidu by se měla nacházet právě tam, kde lidé jsou, nikoli kde je to z pohledu managementu nejvýhodnější.

V souvislosti se zvýšenou fluktuací poukazují pastoři mezinárodních evangelických sborů na to, jak důležitým faktorem je pro kontinuitu sboru stabilní, dlouhodobé působení stejného pastora či starších sboru¹⁵³.

1.5 Shrnutí

Mezinárodní evangelické sbory jsou sbory rozmanité. Rozmanité v otázce samotného vymezení aspektu mezinárodnosti, církevní příslušnosti či historického vývoje. Tyto sbory nacházíme primárně v neanglicky mluvících zemích, vyznačují se multinárodnostním složením a slouží zejména těm, kdo žijí mimo svou vlast, v jisté míře i místním. Se všemi ostatními sbory je spojuje společná víra v Ježíše Krista, touha žít jako jeho následovníci a sdílet evangelium¹⁵⁴. Společným znakem mezinárodních sborů je také užívání stejného komunikačního jazyka, který propojuje ty, kteří pocházejí z odlišných kulturních prostředí. V následující kapitole se budeme věnovat vlivu kultury a jejích vrstev na interkulturní soužití.

---

¹⁵¹ Martin, *The Future of International Churches*, s. 10–12; srov. Carlson, s. 165.

¹⁵² Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 55–57, 67, 95–96, 124–126.

¹⁵³ Srov. Jones, *Transitioning from an American Military Church to an International Congregation*, s. 33–34; Packer, *The International Pastor Experience*, s. 161–162; Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 82, 84, 121; Carlson, *International Church Assessment*, s. 197.

¹⁵⁴ Mk 1,1.14–15.

2 Sbor jako interkulturní prostředí

2.1 Kultura

Výraz kultura pochází z latinského *colere* znamenající vzdělávat, pečovat či pěstovat. Předtím, než v 1. století před Kristem označil Marcus Tullius Cicero filosofii jako „kulturu ducha“, souvisel tento termín se zemědělstvím. Následně se tedy výraz začíná užívat pro oblast lidského vzdělávání.¹⁵⁵

Toto pojetí kultury jako „sféry pozitivních hodnot přispívajících ke kultivaci člověka a rozvoji společnosti“¹⁵⁶, které se vyznačuje silnou hodnotící funkcí, přetrvává nejen po celý středověk a novověk, ale částečně se dochovalo až do dnešní doby.

Také dle Gerarda Lukkena byla kultura tradičně synonymem pro znalost a porozumění (logické, intelektuální, abstraktní).¹⁵⁷ Je však přesvědčený, že tento koncept je v dnešní době již překonán. V novém pojetí byla projevena velká snaha kulturu nově definovat, a proto existuje mnoho pokusů o definici, neboť jde o komplexní pojem, který je obtížné definovat pomocí jedné věty. Dana Moree uvádí, že „pokoušet se popsat, co kultura je a jak funguje, je činnost podobná přesypání písku na břehu moře holými dlaněmi“¹⁵⁸.

Již v polovině 20. století publikují harvardští antropologové, Alfred Kroeber a Clyde Kluckhohn, soubor tehdejších sto šedesáti různých definic termínu kultura. V následujících letech tento počet nadále roste, aniž by došlo ke konsensu na jedné, široce uznávané, definici.¹⁵⁹ Kultura je také předmětem zkoumání mnoha vědních disciplín, jako je kulturní antropologie, sociologie, sociální psychologie, interkulturní psychologie, politologie či etnologie, kdy se v rámci každé z těchto vědních disciplín objevují četné pokusy o definici kultury¹⁶⁰.

---

¹⁵⁵ Čeněk a kol., *Interkulturní psychologie*, s. 31.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 31.

¹⁵⁷ Lukken, Gerard. *Rituals in Abundance*, s. 169.

¹⁵⁸ Moree, *Základy interkulturního soužití*, s. 45.

¹⁵⁹ Condon a LaBrack. „Culture, Definition of.“ In *The SAGE Encyclopedia* [online].

¹⁶⁰ Samovar, Porter a McDaniel uvádí pět charakteristických rysů či komponentů kultury, tedy že kultura je dynamická, zahrnuje symboly, je mezigeneračně přenášena, osvojována učením a etnocentrická (tendence považovat vlastní kulturu za nadřazenou

Pouhé přesypání písku nám samo o sobě nepomůže, je třeba dostat se k pevnějšímu podloží. Moree hovoří o tzv. pevných bodech, na kterých lze stavět.

- kultura se jedinci učí v procesu socializace, je naučená, nikoli vrozená, proto ji nelze asociovat s etnickou skupinou či rasou;
- kultura je reakcí, adaptací člověka na konkrétní vnější podmínky, ve kterých žije;
- právě proto, že je kultura sdílenou reakcí, je dynamická a v rámci odpovědi na vnější podmínky a změny se neustále proměňuje;
- kulturu je třeba chápat jako systém složený z více vrstev, lze sledovat jednotlivé vrstvy kultury;
- čím vzdálenější jsou kontexty dvou jedinců, přičemž nehovoříme pouze o geografické vzdálenosti, ale i o vzdálenosti sociální či náboženské, tím vzdálenější může být i jejich představa o kulturním kontextu toho druhého;
- kultura souvisí se sociálními vztahy a vazbami, odlišností si všímáme v interakci s ostatními, kdy si kulturních rozdílů často všimneme právě v souvislosti s nedorozuměními v interakci s druhými.¹⁶¹

Dle Lukkena je kultura také lépe definovatelná pomocí jejích jednotlivých aspektů, mezi které řadí přesvědčení, že

- kultura v sobě nezahrnuje pouze rozumovou, intelektuální složku, ale veškerou lidskou aktivitu;
- kultura není protikladem přirozeného – přirozené a kulturní jde ruku v ruce, nelze je od sebe oddělit;
- lidské bytosti kulturu vytvářejí, ale zároveň ona z nich tyto lidské bytosti tvoří;
- nikdy nejde o jednu kulturu, ale o synchronní a diachronní sled mnoha kultur, z nichž každá je relativní;
- každá kultura je utkávána ze vztahů. Východiskem pro naše poznávání ostatních lidí je jejich kultura.¹⁶²

---

všem ostatním kulturám). Tyto charakteristické rysy považují, narozdíl od jednotlivých definic, za všeobecně přijímané (Samovar a kol., *Intercultural Communication*, s. 12–13).

¹⁶¹ Moree, *Základy interkulturního soužití*, s. 46–50.

¹⁶² Lukken, Gerard. *Rituals in Abundance*, s. 169–173.

Vybrali jsme pojetí Moree a Lukkena, neboť se domníváme, že alespoň částečně přibližují, proč existuje tolik pokusů o definici kultury. Jde o natolik vlivný a složitý fenomén bez zřetelně ohraničených hranic, že jeho jasnější uchopení činí potíže. Člověk jako lidská bytost kulturu vytváří, a zároveň ona má vliv na něj samého, na jeho prožívání, způsob myšlení i chování. Na jeho interakce s druhými. Na to, jak jej druzí vnímají. Kultura však není jakýmsi monolitem vyznačujícím se stejností. Je mnohvrstevná, dynamická a relativní.

2.2 Vrstvy kultury a jejich typologie

Na tvrzení, že kultura je mnohvrstevná, se dnes již většinou autoři, kteří se jí zabývají, shodnou¹⁶³. Tuto mnohvrstevnost se snaží určitým způsobem uchopit a popsat. Jedním z těchto pojetí je tzv. cibulový model kultury, který proslavili především autoři Geert Hofstede, Edgar Schein a Alfonsus Trompenaars.

Hofstede chápe kulturu jako mentální program, kolektivní jev a definuje ji jako „kolektivní programování mysli, které odlišuje příslušníky jedné skupiny nebo kategorie lidí od druhých“.¹⁶⁴ Ve svém cibulovém diagramu identifikuje jednotlivé vrstvy projevu dané kultury, kdy (od vnější slupky směrem do jádra) nejprve spatřujeme symboly, pod ní nacházíme hrdiny a rituály a uvnitř pak hodnoty, jež jsou samotným jádrem kultury.¹⁶⁵

Pro Trompenaarse obsahuje vnější vrstva cibulového modelu explicitní, pozorovatelné rysy kultury, jako je chování, jazyk, ale také jídlo, umění či móda. Pod ní se nachází skupinově sdílené hodnoty a normy, jimiž je míněno skupinové pojetí dobra a zla. Hodnoty jsou pak základem definic dobra a zla a souvisí se sdílenými ideály dané skupiny, s jejich představami o tom, co je a co není patřičné či žádoucí. Hodnoty tak slouží jako kritérium volby. Jádrem cibulového modelu jsou „základní předpoklady, implicitní,

---

¹⁶³ Viz Moree, *Základy interkulturního soužití*, s. 51.

¹⁶⁴ Hofstede a Hofstede, *Kultury*, s. 14.

¹⁶⁵ Symboly jsou dle Hofstedeho slova, gesta, předměty či obrazy, mající pro příslušníky dané kultury konkrétní významy. Hrdiny pak míní „osoby žijící či zesnulé, skutečné či vymyšlené, které mají charakteristiky v dané kultuře vysoce ceněné a které tak slouží jako příklad ostatním či postavy fantastické“ (Hofstede a Hofstede, *Kultury*, s. 16–17). Hodnotový systém blíže rozpracovali například Shalom W. Schwartz či Edward T. Higgins.

mlčky dohodnuté způsoby,“ jak mohou členové skupiny reagovat na události každodenního života.¹⁶⁶

Hodnoty jsou tedy uvnitř kultury, jejích jednotlivých vrstev, a tím se významně podílejí na prožívání, přemýšlení a jednání každého člověka, tedy na tom, co považuje za dobré, žádoucí, na čem mu záleží, o co stojí za to usilovat a co chránit (či bránit).

Hofstede dále vymezuje jednotlivé úrovně či vrstvy kultury: národní úroveň, úroveň regionální, národnostní, náboženské či jazykové příslušnosti, úroveň rodu (genderu), generace, sociální třídy a u zaměstnaných jedinců i úroveň kultury organizace. Mentální programy v rámci těchto jednotlivých rovin nemusí vždy vzájemně korespondovat a může docházet k rozporům (například náboženské hodnoty se nemusejí vždy shodovat s hodnotami dané generace či sociální třídy). Tyto stavy popisuje Hofstede jako *konflikt mentálních programů*.¹⁶⁷

Jestliže Hofstede mluví o střetu náboženských hodnot vůči například hodnotám určité generace, máme za to, že je třeba neopomenout, že může docházet i ke střetu hodnot v rámci jedné vrstvy. Považujeme-li náboženství za jednu z vrstev kultury, neznamená to, že jde o jednolitý prvek, naopak i zde nacházíme rozmanitost. V rámci křesťanství lze sledovat jednotlivé hlavní proudy, které se poté dále větví. Pokud je jako stěžejní hodnota považována svoboda v Kristu, která se v určitém věroučném prostředí projevuje například chozením na bohoslužby v riflích a žabkách, takové jednání pak může být těmi, kteří pochází z jiného věroučného prostředí, (a tedy nošení výše uvedených za projev či důsledek svobody v Kristu nepovažují) vnímáno jako neuctivé vůči Bohu. Svoboda v Kristu a úcta vůči Bohu. Dvě hodnoty, které nacházíme v Bibli, a zároveň dvě hodnoty, které v tomto případě stály na pozadí konfliktu mezi dvěma věřícími (jednotlivci či skupinami). Právě v mezinárodních evangelických sborech se setkávají lidé pocházející nejen z odlišných národů, ale i věroučných prostředí.

Dle Lukkena můžeme na jedné straně chápat náboženství jako určitou část kultury, na straně druhé je ale, v jejím symbolickém řádu, středobodem kultury – a náboženské rituály jsou pak srdcem kultury. Mínil, že náboženské obřady hrají hlavní roli v každé kultuře, a naopak kultura velmi ovlivňuje podmínky jejich vykonávání. Dle něj jsou rituály úzce spjaty s komunitou a propojeny se sociokulturními aspekty, tím však nejsou lehce přenositelné a aplikovatelné v jiných částech světa či v jiných časových obdobích.¹⁶⁸

---

¹⁶⁶ Grove, Value Dimensions: Trompenaars. In The SAGE Encyclopedia [online].

¹⁶⁷ Hofstede a Hofstede, Kultury, s. 19–20.

¹⁶⁸ Lukken, Gerard. Rituals in Abundance, s. 172–175.

V prostředí mezinárodního sboru se tak představy o vhodném provedení rituálu¹⁶⁹, kterým je například bohoslužba, mohou mezi věřícími pocházejícími z odlišných zemí a kultur lišit.

2.2.1 Dimenze národních kultur

Vzhledem k tomu, že na světě existuje mnoho etnických skupin a kultur (Etnografický atlas dokládá 1264 etnických kultur, počet etnik je dle některých pramenů až pět tisíc), je k jejich rozlišení, třídění a srovnávání užíváno určité klasifikace.¹⁷⁰ Jednou z nich je právě typologie národních kultur podle Hofstedeho, jenž v sedmdesátých letech 20. století provedl rozsáhlé výzkumné šetření a z těchto dat rozpracoval čtyři dimenze národních kultur, které vymezil pomocí protikladů:

- vysoká versus nízká vzdálenost moci (dimenze vyjadřuje, jak se lidé v dané zemi vyrovnávají se skutečností, že moc není ve společnosti rovnoměrně rozdělena, sleduje mocenský odstup),
- kolektivismus versus individualismus (tedy otázka závislosti jedince na skupině, nadřazenosti kolektivu nad skupinou a hodnoty rovnosti, či naopak nadřazení individuální svobody, práva na soukromí a seberealizaci),
- maskulinita versus feminita (tedy orientace společnosti v otázce postavení muže a postoje k ženám, sociálním otázkám či způsobu řešení konfliktů),
- a vyhýbání se nejistotě (inklinace k jistotám a stabilitě versus považování změn a rizik jako součásti života, patří sem otázka snášení nejednoznačných situací)¹⁷¹.

V devadesátých letech ještě přidal dimenzi dlouhodobá versus krátkodobá orientace (u národů preferujících dlouhodobou orientaci je za ctnost považována vytrvalost a šetrnost, u národů preferujících krátkodobou orientaci pak úcta k tradicím a plnění závazků)¹⁷². Roku 2010 pak byla doplněna šestá dimenze, a to požitkářství versus zdrženlivost.¹⁷³

---

¹⁶⁹ Týkáje se rituálu pohřbu srov. Wald, A Guide to International Church Ministry, s. 89.

¹⁷⁰ Průcha, Interkulturní komunikace, s. 32.

¹⁷¹ Hofstede a Hofstede, Kultura, s. 41–160.

¹⁷² Tamtéž, s. 162.

¹⁷³ Viz Čeněk a kol., Interkulturní psychologie, s. 70–71.

Hofstedeho pojetí bylo později podrobena kritice, avšak nelze popřít, že mělo na chápání kultury a jejích dimenzí velký vliv.

To, zda lidé pochází z kultury, jež je postavena na upřednostňování individuálního či kolektivního aspektu, se v běžné interakci v rámci mezinárodního sboru může projevit například při plánování sborového setkání mimo obvyklé místo scházení se (sborovou budovu). Je dohodnuto datum, čas a lokalita. To, zda se ti, kteří akci plánují a jsou za ni zodpovědní, rozhodnou, že nejlepší bude dopravit se na místo společně a začnou pro všechny účastníky organizovat hromadnou cestu a dopravu (s odjezdem od sborové budovy), či zda se rozhodnou poslat prostřednictvím e-mailu informace o termínu a lokalitě s předpokladem, že si každý zajistí cestu dle svých preferencí a potřeb, vypovídá mimo jiné o kolektivní, či individuální dimenzi kultury. V prvním případě je zde jako referenční rámec vnímána skupina a zodpovědnost za ni. Ve druhém případě je za referenční rámec vnímán jednotlivec, na němž leží i zodpovědnost za dopravení se na sjednané místo.¹⁷⁴

Trompenaars chápe kulturu jako způsob, jakým lidé řeší problémy či dilemata a vymezuje sedm dimenzí kultury, z nichž se pět z nich týká vzájemného chování mezi lidmi, další dvě se týkají vztahů k času a prostředí.¹⁷⁵

Jednou z těchto dimenzí, které se týkají vzájemného chování mezi lidmi, je dimenze universalismus versus partikularismus. Universalismus se v pojetí Trompenaarse projevuje svým založením na pravidlech a tendenci k abstraktnosti, zatímco partikulární jednání zohledňuje individuálnost konkrétní situace a projevuje se v upřednostňování vztahů před pravidlem. V prostředí mezinárodního sboru se pak daný antagonismus může zviditelnit při kolizi sborových pravidel a otázce jejich (výjimečného) přestoupení v konkrétní situaci, například v otázce poskytování peněžní pomoci.

Erin Meyerová hovoří o tzv. kulturní mapě, v rámci které popisuje osm dimenzí či škál, které vymezuje pomocí protikladů:

1. způsob vyjadřování v komunikaci: vysoký x nízký komunikační kontext (nepřímé x přímé vyjadřování)¹⁷⁶,
2. podávání přímé x nepřímé negativní zpětné vazby,

---

¹⁷⁴ Adaptace příkladu Moree (Moree, Základy interkulturního soužití, s. 58–59).

¹⁷⁵ Viz Grove, Value Dimensions: Trompenaars. In The SAGE Encyclopedia [online].

¹⁷⁶ Koncept nízkého a vysokého komunikačního kontextu představil americký antropolog Edward Hall, který klasifikoval tři dimenze, a to komunikace, prostoru a času (resp. jeho monochronní a polychronní vnímání).

3. styl uvažování zaměřený nejprve na dedukci (principy) x na indukci (aplikaci),
4. rovnostářský x hierarchický způsob vedení,
5. konsensuální rozhodování x rozhodování shora–dolů,
6. způsob získání si důvěry: na základě vztahu x na základě výkonu,
7. konfrontační x nekonfrontační projevení nesouhlasu,
8. lineární x flexibilní pojmání času.¹⁷⁷

Moree o protikladech spojených s kulturou hovoří jako o hlubokých vrstvách kultury, „o kterých se špatně referuje, protože jsou zcela automatizované, a jejich aktivace vede také k automatickému chování“¹⁷⁸.

Právě proto si těchto hlubokých vrstev většinou nejsme ani vědomi, jejich přítomnost se tak často zviditelní až ve chvíli, kdy v rámci komunikace dojde ke střetu odlišných poloh na pomyslné úsečce, ohraničené příslušnými protipóly. Pokud jsme si těchto antagonismů a jejich vlivu na naše prožívání, přemýšlení, postoje a jednání vědomi, pak se nám může rozšířit vějíř možností, jak se dá na určitou situaci nahlížet a reagovat na ni, což má následně vliv na naši adaptaci a komunikaci v interkulturním prostředí.¹⁷⁹

2.3 Interkulturní komunikace

Jan Průcha definuje interkulturní komunikaci jako termín, který označuje procesy interakce a sdělování, které probíhají v různých situacích, v nichž spolu komunikují „příslušníci jazykově a/nebo kulturně odlišných etnik, národů, rasových či náboženských společenství. Tato komunikace je determinována specifičnostími jazyků, kultur, mentalit a hodnotových systémů komunikujících partnerů.“ Dále uvádí, že jako synonymum se v české vědecké terminologii používá i termín mezikulturní komunikace.

---

¹⁷⁷ Meyer, *The Culture Map*, s. 15–17. I když se Meyerová zaměřuje zejména na firemní prostředí, její pojetí je dnes rozšířené a užívané jako jedna z příruček věnujících se interkulturní komunikaci i mimo firemní sféru.

¹⁷⁸ Moree, *Základy interkulturního soužití*, s. 57; srov. Meyer, *The Culture Map*, s. 25.

¹⁷⁹ Srov. Moree, *Základy interkulturního soužití*, s. 57–58.

Do interkulturní komunikace se prolínají faktory psychologické, kulturní a/či lingvistické.¹⁸⁰

V rámci interkulturní komunikace se kulturní specifičnosti netýkají pouze verbální komunikace¹⁸¹, ale i neverbální komunikace a komunikačních rituálů¹⁸² – gest, doteků, podávání rukou, zrakového kontaktu, výrazů tváře, používání titulů, předávání dárků apod., dále pak vnímání a celkového vystupování a jednání účastníků interkulturního setkání. Roli hraje i komunikační kontext, neboť to, co je v jedné kultuře považováno za žádoucí, běžné či akceptovatelné, nemusí být vnímáno stejně v kultuře odlišné.

---

¹⁸⁰ Průcha, *Interkulturní komunikace*, s. 16–17. Mezi bariéry v interkulturní komunikaci můžeme, kromě samotné odlišnosti kultur, zařadit také odlišnou koncepci a systém jazyka, stereotypy (postoje a předsudky vůči jiným kulturám či etnikům), kolektivní paměť (příčiny a důsledky historických událostí) a etnofaulismy (neoficiální označení příslušníků jiného etnika, národa či jiné kultury), které mohou být humorné, neutrální, i negativní a zesměšňující (Průcha, *Interkulturní komunikace*, s. 63–67). Předsudky a stereotypy se po druhé světové válce zabýval Gordon Allport, který předpokládal, že jejich eliminace může být dosaženo cestováním a kontakty s lidmi z odlišných kulturních prostředí. To však samo o sobě stačit nemusí. Záleží na tom, jak s danou zkušeností naložíme. Moree hovoří o nutnosti reflexe daného kontaktu, ochoty si z něj něco vzít a promýšlení životní zkušenosti, jež je nyní „relativizována vnímáním druhého člověka“ (Moree, *Základy interkulturního soužití*, s. 142). Máme za to, že tímto pojetím Moree rozšiřuje či překračuje koncept interkulturní kompetence, jak ji definuje Průcha, tedy jako „způsobilost jedince realizovat s využitím osvojených znalostí o specifičnostech národních/etnických kultur a příslušných dovedností efektivní komunikaci a spolupráci s příslušníky jiných kultur. Základem interkulturní kompetence je jazyková vybavenost jednotlivce a respektování kulturních specifičností partnerů.“ (Průcha, *Interkulturní kompetence*, s. 46). Moree nezůstává pouze na rovině znalostí, dovedností a respektu, klíčem je dle ní „ochota ke změně sebe sama, ochota k setkání s druhým člověkem, kterým se mohu nechat proměnit a kterého zase já proměňuji“ (Moree, *Základy interkulturního soužití*, s. 140). Postoj otevřenosti a zvědavosti, projevující se ochotou vyjít ze své komfortní zóny a tolerovat dvojnáčnost, uvádí ve svém modelu interkulturní kompetence například Deardorffová (Berardo a Deardorff, *Building Cultural Competence*, s. 45–47).

¹⁸¹ Přesvědčení, že „verbální reprezentace myšlení je vždy etnický a kulturně determinována“, označuje pojem (etno)lingvokultura. Tyto aspekty sleduje například na příslovích, verbálních reprezentacích hodnot a na kvantitativním zastoupení zdobnělin (Průcha, *Interkulturní komunikace*, s. 51–52).

¹⁸² Srov. Georges a Baker, *Ministering in Honor-Shame Cultures*, s. 143–147; Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 41–42.

2.3.1 „Vždyť to je přece jasné“

To, jakým způsobem komunikujeme, zda jsme zvyklí vyjadřovat se explicitně, či číst mezi řádky, je do značné míry kulturně ovlivněné. Lidé vyrůstající v oblastech, pro něž je typický nízký komunikační kontext, jsou od malička vychováni komunikovat explicitně. Dobře komunikovat znamená užívat technik aktivního naslouchání, vyjadřovat se jasně, přímo, výslovně a zřetelně, rekapitulovat a dohodnuté pak písemně potvrzovat.

Naopak v zemích, pro které je typický vysoký komunikační kontext, užívající implicitního vyjadřování, je třeba číst mezi řádky. Poselství je třeba chápat nikoli pouze z vyřčeného, ale další vrstvy je třeba vyčíst z kontextu a neverbální komunikace. Explicitní vyjadřování může být v určitých situacích chápáno dokonce jako nevhodné¹⁸³, neslušné¹⁸⁴ či povýšené¹⁸⁵. Dobře komunikovat zde znamená užívat vícevrstevný, sofistikovaný způsob dorozumívání.

Jako příklad uvedeme nabídnutí občerstvení v rámci pohostinnosti, například při pastorační návštěvě. Předpokládejme, že host, pastor sboru, kterému je nabídnuto jídlo, má opravdu veliký hlad. Pokud hostitel užívá vysokého komunikačního kontextu a host nikoli, a proto na nabídku zareaguje s poděkováním a nabízené občerstvení si vezme, může být jeho reakce vnímána jako neslušná a nevychovaná. Naopak pokud je hostitel zvyklý na explicitní přímé a otevřené vyjadřování a host pochází z kultury, pro kterou je typické nabízené jídlo nejprve dvakrát odmítnout a přijmout jej až při třetím oslovení (což je v dané kultuře obecně sdíleným pravidlem), pak se může stát, že host první nabídku s díky odmítne a hostitel, zvyklý na explicitní vyjadřování, si odmítnutí vyloží tak, že dotyčný jíst nechce (ať už kvůli tomu, že nemá hlad, či z jakéhokoliv jiného důvodu) a již mu pokrm znovu nenabízí. Host (pastor) pak může zůstat hladový a hostitel může litovat, že host neochutnal jídlo, které pro něj několik hodin připravoval.

U kultur, pro které je typické explicitní vyjadřování, může být nepřímé, implicitní vyjadřování považováno za známku vyhýbavosti, zatajování a nedůvěryhodnosti. Naopak pokud například při poradě vedoucích pracovníků sboru, kteří pocházejí z rozličných kultur, příslušník národa užívající nízký komunikační kontext neustále

---

¹⁸³ Například v některých zemích se neužívá explicitních popisů týkajících se důvodů úmrtí, vhodné je užít implicitního vyjadřování, kterému však lidé z dané kultury rozumí, jde o sdílenou znalost. Obeznamení se s příslušnou kulturou je například pro pastory, provázející pohřebním obřadem, důležité (srov. Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 41).

¹⁸⁴ Srov. Meyer, *The Culture Map*, s. 35–36.

¹⁸⁵ Srov. Meyer, *The Culture Map*, s. 42; Georges a Baker, *Ministering in Honor-Shame Cultures*, s. 52–54, 60).

rekapituluje dohody, kdo má co na starosti a co vše to obnáší, může být toto jednání chápáno těmi, kteří komunikují implicitně, negativně a mohou se cítit nepříjemně a situaci vnímat tak, že jim není důvěřováno či se s nimi zachází jako s dětmi¹⁸⁶.

Pro komunikující osoby pocházející z odlišných kultur však není tolik podstatné, kde se na pomyslné škále vymezené výše uvedenými antagonismy nachází země, ze kterých pocházejí. Mnohem důležitější je relativní hledisko, tedy kde se nacházejí ve vztahu k sobě navzájem.

Ivan Nový a Sylvia Schroll-Machlová, kteří se zabývali srovnáním českých a německých kulturních standardů¹⁸⁷, zařazují Českou republiku mezi země s vysokým komunikačním indexem, příkládající velkou váhu neverbální, nevyřčené komunikaci a situačnímu kontextu. Uvádí, že skutečnost, že partner „vyčte mezi řádky“, co mu chceme sdělit, považujeme za jakýsi předpoklad inteligentní a sofistikované komunikace. Tento pohled však nemusí sdílet člověk pocházející z německého kulturního prostředí, jehož rysem je explicitní komunikace.¹⁸⁸ Na druhé straně ten, kdo pochází z kultury, pro níž je typický ještě vyšší komunikační kontext, například Japonska či Indie, může Čechy naopak považovat za národ užívající přímou, explicitní komunikaci.

S výše zmíněným stylem komunikace pak souvisí i způsob předkládání a řešení problémů, sdělování nespokojenosti, a také způsob řešení konfliktů.

Jedním z aspektů způsobů řešení problémů je flexibilita a s ní spojená improvizace¹⁸⁹, jejíž hodnocení je také kulturně podmíněno. Nový a Schroll-Machlová uvádí, že zatímco například Češi na ni nahlízejí kladně a jsou na tuto schopnost náležitě hrdí, německá kultura v improvizaci naopak vidí krajní řešení a synonymum neprofesionality.¹⁹⁰ Toto rozdílné pojetí pak ovlivňuje i komunikaci a vztahy – pokud je například pastorem

---

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ Kulturní standardy lze definovat jako „způsoby vnímání, myšlení, hodnocení a jednání, které většina příslušníků jedné určité kultury považuje za obvyklé, normální, typické a společensky závazné jak pro sebe, tak pro ostatní“ (Průcha, *Interkulturní komunikace*, s. 151).

¹⁸⁸ Nový, Schroll-Machl, *Interkulturní komunikace*, s. 79–81.

¹⁸⁹ Srov. Moree, *Základy interkulturního soužití*, s. 70; Saphiere, *Communicating Across Cultures With People From Latin America*. In *The SAGE Encyclopedia* [online].

¹⁹⁰ Nový, Schroll-Machl, *Interkulturní komunikace*, s. 50. Uvedené tvrzení je však v naší práci pojímáno relativně, nikoli absolutně, neboť jsme přesvědčeni, že ne všichni Češi musí v improvizaci nutně spatřovat kladnou hodnotu, a i ti, kteří ji spatřují, se mohou v určitých konkrétních situacích rozhodnout odlišně, a improvizaci dokonce vnímat negativně.

člověk, jenž vidí v improvizaci hodnotu a v případě potřeby ji využívá, lidé ve sboru, kteří pocházejí z odlišného kulturního prostředí, mohou naopak vidět jeho počínání jako neprofesionální a mohou začít zpochybňovat jeho kompetentnost.

To, jakým způsobem lidé sdělují svůj názor na práci, kterou jsme odvedli, je také kulturně ovlivněno. Možná bychom očekávali, že lidé, kteří užívají nepřímý způsob vyjadřování, jej budou užívat i při vyjádření negativního hodnocení či kritiky. A lidé, kteří se vyjadřují explicitně, takto vyjádří i kritiku. Není tomu tak vždy. Některé národy si v tomto ohledu pomyslně vymění místo. Přímé vyjádření kritiky či nesouhlasu (a obzvláště před ostatními lidmi) od těch, kteří užívají nepřímý způsob vyjadřování, nás může zaskočit a můžeme se cítit poníženi. Nepřímé vyjádření je naopak někdy obtížné dekodovat, neboť to, co je vysloveno, není tím, co je míněno.

Uvedeme příklad dvou kultur, které užívají přímé komunikace. V situaci sdělování negativního hodnocení však první z nich užívá nepřímé vyjadřování, druhá přímé.

Co je řečeno	Co je tím míněno	Jak tomu druhý rozumí
„Oh, a mimochodem...“	Nyní přijde to hlavní, (kritika).	To, o čem bude nyní mluvit, není tak důležité.
„Velmi zajímavé.“	Nelíbí se mi to.	Zaujalo jej to.
„Tento pohled na věc je originální.“	Ten nápad je opravdu hloupý.	Můj nápad se líbí!
„Mohl bys zvážit ještě jiné možnosti?“	Tvůj nápad/způsob řešení není ten pravý.	Hm, ještě není rozhodnutý.
„Prosím, popřemýšlej o tom.“	Není to dobrý nápad/způsob řešení. Nedělej to.	Je to dobrý nápad, chce, abych jej ještě rozvinul.

Adaptováno z Meyer, The Culture Map, s. 67.

Přímé i nepřímé způsoby vyjadřování se při interkulturním soužití v mezinárodním sboru běžně objevují, např. při plánování společných sborových aktivit, při ladění konkrétní podoby určité služby apod.

Uvedené příklady v této kapitole mají společný rys. Nedorozumění vznikalo na základě hlubokých vrstev kultury (dle Hofstedeho tzv. mentálních programů), nikoli špatných úmyslů. Všichni zmínění aktéři situaci

vnímali z pohledu své kultury, tedy toho, co považovali za žádoucí, normální, slušné či automatické.

V mezinárodním evangelickém sboru tvoří společenství lidé z rozmanitých kultur – a s nimi spojených navyklých způsobů uvažování spojenými s hlubokými vrstvami kultury. Uvedeme jeden z příkladů, jakým způsobem se lze otázce odlišných kultur a společného soužití ve sboru věnovat. Vybrali jsme ten, který je koncipován pro všechny účastníky bohoslužeb a sborového života.

2.4 Příklad z mezinárodního sboru

Tématu interkulturního soužití a aspektům komunikace byla v mezinárodním evangelickém sboru *Brno International Christian Fellowship* věnována dvoudenní konference¹⁹¹. Zúčastnili se jí věřící z pěti světadílů.

Cílem konference bylo prohloubit porozumění kulturám (zejména těm, které jsou ve sboru zastoupeny), uvědomit si jedinečnost každého jednotlivce a reflektovat interkulturní soužití.

Obsah byl rozdělen do čtyř bloků, každý se věnoval jiné oblasti. Jednotlivé bloky se sestávaly z

- úvodní modlitby,
- představení tématu,
- vysvětlení pojmů,
- představení biblických principů a příkladů vztahujících se k danému tématu,
- diskusních skupinek,
- tzv. interaktivní mapy,
- diskusí nad příklady dobré praxe, radami a tipy,
- prostoru pro osobní reflexi,
- závěrečné diskuse a modlitby.

---

¹⁹¹ Čerpáno z terénních poznámek a interních materiálů sboru (poskytnuto se svolením). Akce se konala 7.–8. 3. 2020, pořádal ji výše zmíněný sbor.

Každý blok se věnoval jednomu či dvěma antagonismům, které jsme popsali výše:

	téma	antagonismy
Blok I.	Komunikace	▪ vysoký versus nízký komunikační kontext (nepřímé versus přímé vyjadřování)
Blok II.	Důvěra	▪ kognitivní přístup versus citový
Blok III.	Způsob uvažování	▪ nejdříve princip versus nejdříve aplikace ▪ přístup holistický versus specifický
Blok IV.	Projevování nesouhlasu	▪ konfrontační způsob řešení konfliktů versus nekonfrontační ▪ expresivní x neexpresivní způsob vyjádření

Tématem prvního bloku byla komunikace.

V jeho rámci byl věnován velký prostor nepřímé (vysoký kontext) versus přímé (nízký kontext) komunikaci. S tématem se pojily související otázky, například co to znamená dobře komunikovat, jak interpretovat ticho či jaké principy komunikace lze spatřovat v Bibli. Formou moderované diskuse pak lidé z odlišných kultur sdíleli své pohledy a svá přesvědčení.

Účastníci následně diskutovali nad biblickými příklady komunikace v interkulturním prostředí, zejména Mojžíše a Daniela (starozákonní příklady), Ježíše Krista a apoštola Pavla (novozákonní příklady).

2.4.1 Interaktivní mapa

Poté následovalo vytvoření tzv. interaktivní mapy. Podkladem pro její vytvoření sloužila především škála Meyerové.

Na podlaze sálu byla za pomoci široké lepicí pásky předem vyznačena linie, kdy jeden její konec značil největší možnou míru nepřímé komunikace, druhý konec pak největší možnou míru přímé komunikace.

Z každé zastoupené národnosti si poté jeden její zástupce stoupl na pomyslné místo na škále, kam Meyerová daný národ zasazuje¹⁹², tedy tak, aby v otázce komunikačního kontextu reprezentoval svůj národ, bez ohledu na to, zda se s daným místem ztotožňoval, či ne.

¹⁹² Ve třech případech nebyl národ, jehož příslušníci byli na konferenci přítomní, u Meyerové zastoupen. V takovém případě byla hledána nejbližší shoda s jinou národností či zvolen prostor mezi dvěma nejbližšími.

Všichni účastníci následně společně sdíleli své postřehy. Nešlo pouze o to, kde na škále zástupce jednotlivého národa stojí, ale i koho má po levici a pravici, jak daleko od sebe jsou a zda to odpovídá tomu, jak svoji pozici na škále vnímají všichni účastníci z daného národa, ale také všichni ostatní. Moderovaná diskuse přinesla mnoho postřehů a vyvolala řadu otázek či pochybností.

Následně se do tvorby interaktivní mapy zapojili všichni účastníci. Každý si mohl vybrat svou pozici a bez ohledu na svoji národní příslušnost zaujmout na škále místo, které pro sebe považoval za nejpřílehavější. Se zaplněnou škálou a při pohledu na rozmístění účastníků se poté pojil další úkol – každý účastník měl s těmi, kteří stáli nejbliže, vzájemně hovořit o důvodech výběru právě onoho místa a vzájemně sdílet, zda je skutečnost, koho vidí nejbliže kolem sebe, překvapila – a pokud ano, z jakého důvodu.

Někteří příslušníci stejného národa stáli blízko sebe, někteří si vybrali vzdálenější místo a jiní zaujali místo poměrně daleko, mezi příslušníky zcela odlišných národností a stylů komunikace. Zajímavé pak bylo slyšet důvody, které je k tomuto výběru vedly. V některých případech se na výběru promítla personalita, osobní preference či vliv jiné úrovně kultury, například generace, ale i například předchozí delší pobyt v zemi s opačným stylem komunikace. Roli hrál také situační kontext – zatímco v některých situacích by konkrétní člověk volil nepřímé vyjadřování, v jiných by zvolil spíše přímé vyjadřování. V některých případech byl naopak daný člověk přesvědčen, že celý národ, jehož je součástí, by měl stát na místě, které právě zaujal.

Na závěr této části si měl každý účastník vybrat někoho, kdo stál na škále daleko od něj. V tomto případě měli společně hovořit o tom, v jakém způsobu komunikace se cítí komfortně, co je pro ně obtížné či matoucí apod. Účastníci tento čas využili i k dalším otázkám, které se týkaly způsobu komunikace, či se vraceli k předchozím vzájemným nedorozuměním.

Následovala diskuse nad příklady dobré praxe, poté byl věnován prostor osobní reflexi, závěrečné diskusi a modlitbě.

2.4.2 Společenství rozmanitých bližních

Každý blok se v rámci daného tématu věnoval otázce, jak porozumět bližnímu, který pochází z odlišného prostředí a je pro něj přirozený odlišný kontext.

Každý jednotlivý blok také obsahoval vytvoření obou typů (dle národní příslušnosti a dle osobní preference) interaktivní mapy.

Ze závěrečné reflexe konference a diskuse vyplynulo, že právě interaktivní mapa velmi napomohla k uvědomění si, jaký vliv může mít kultura na celý národ, a zároveň jaký vliv může mít personalita, osobní preference, situační kontext či vliv jiné vrstvy kultury na konkrétního jednotlivce, které se pak mohou projevit v naprosto odlišném přístupu, než bychom v daném konkrétním ohledu od zástupce určité kultury čekali.

2.5 Shrnutí

Mezinárodní evangelický sbor je společenstvím rozmanitých, sjednocených v Kristu. Každého člověka pojí s jednotlivými úrovněmi kultury (národ, generace apod.) společné prvky, nejsou však vždy stejné a neměnné. Identita každého člověka, to, kým je a kým se cítí být, se skládá z mnoha vrstev, příslušnost k určité skupině je jen jednou z nich. Navíc je dynamická, proměňuje se s novými zkušenostmi.¹⁹³ Je tedy na místě nepředpokládat stejnost. Kulturní rozmanitost v mezinárodním sboru však není cílem ani snahou o tzv. moderní přístup, zaměřený na diverzitu a multikulturalismus. Jde o součást naplňování Božího plánu.

2.6 Mezinárodní kontext, jeden Duch

Jak poznamenává Wald, zrození církve¹⁹⁴, a s ní prvního sboru¹⁹⁵, jak je zaznamenáno ve druhé kapitole biblické knihy Skutků apoštolů, se

---

¹⁹³ Srov. Moree, Základy interkulturního soužití, s. 25–43.

¹⁹⁴ Dle Filipiho je církev záležitostí interimní, jež „vstupuje do proluky mezi Ježíšovým odchodem a jeho druhým příchodem“ (Filipi, Církev a církve, s. 30). Mireia Ryšková upřesňuje, že jestliže hovoříme „o vzniku církve, je třeba mít na paměti několik základních skutečností. První z nich je, že vznik církve byl dlouhodobějším procesem, který probíhal v různých oblastech různě dlouho, a to především v závislosti na vztahu k židovství. Církev nebyla založena jako nějaký spolek nebo politické či náboženské seskupení, nýbrž se jako samostatný fenomén vytvářela postupným vymaňováním se z židovství, vymezováním se proti němu nebo vyloučením z něho. Skutky apoštolů (2,1–47) počátky tohoto procesu symbolicky shrnují do událostí Letnic v Jeruzalémě. V důsledku toho je jasné, že přes veškeré důležité vlivy okolního světa to bylo především židovství, jež vytvářelo vlastní podklad, na němž křesťanství vyrostlo.“ (Ryšková, Doba Ježíše Nazaretského, s. 352).

¹⁹⁵ Srov. Smolík, Kristus a jeho lid, s. 16.

„odehrálo v mezinárodním kontextu“¹⁹⁶. Došlo k němu v hlavním městě Izraele, v Jeruzalémě, a to v době, která nastávala třikrát v roce, kdy se do ní sjeli Židé¹⁹⁷ z diaspory, aby oslavili jeden ze tří každoročních poutních svátků, v tomto případě svátku Šavuot.

V Jeruzalémě byli zbožní židé ze všech národů na světě, a když se ozval ten zvuk, sešlo se jich mnoho a užasli, protože každý z nich je slyšel mluvit svou vlastní řečí. Byli ohromeni a divili se: „Což nejsou všichni, kteří tu mluví, z Galileje? Jak to, že je slyšíme každý ve své rodné řeči: Parthové, Médové a Elamité, obyvatelé Mezopotámie, Judeje a Kappadokie, Pontu a Asie, Frygie a Pamfylie, Egypta a krajů Libye u Kyrény a přistěhovalí Římané, židé i obrácení pohané, Kréťané i Arabové; všichni je slyšíme mluvit v našich jazycích o velikých skutcích Božích!“ ... Tu vystoupil Petr spolu s jedenácti, pozvedl hlas a oslovil je: „Muži judští a všichni, kdo bydlíte v Jeruzalémě, toto vám chci oznámit, poslouvejte mě pozorně: ... Když to slyšeli, byli zasaženi v srdci a řekli Petrovi i ostatním apoštolům: „Co máme dělat, bratří?“ Petr jim odpověděl: „Obráťte se a každý z vás ať přijme křest ve jménu Ježíše Krista na odpuštění svých hříchů, a dostanete dar Ducha svatého. ... Ti, kteří přijali jeho slovo, byli pokřtěni a přidalo se k nim toho dne na tři tisíce lidí. Vytrvale poslouchali učení apoštolů, byli spolu, lámali chléb a modlili se ... Každého dne pobývali svorně v chrámu, po domech lámali chléb a dělili se o jídlo s radostí a s upřímným srdcem. (Sk 2,5–11.14.37–38.41–42.46)

Craig Keener podotýká, že „přítomní jsou sice Židé, ale z kulturního a jazykového hlediska jsou příslušníky mnoha národů. Lukáš tak v souladu se svým mottem (1,8)¹⁹⁸ zdůrazňuje, že už od počátku církve jakožto identifikovatelné komunity ji Duch prolepticky vedl k multikulturní různorodosti pod Kristovou vládou“.¹⁹⁹

Výše zaznamenaný idylický stav prvotní církve však netrval dlouho:

V té době, kdy učedníků stále přibývalo, začali si ti z nich, kteří vyrostli mezi Řeky²⁰⁰, stěžovat na bratry z židovského prostředí, že se jejich vdovám nedává každodenně spravedlivý díl. A tak apoštolové svolali všechny učedníky a řekli: „Bohu se nebude líbit, jestliže my přestaneme kázat Boží slovo a budeme sloužit při stolech. Bratří, vyberte si

¹⁹⁶ Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 23.

¹⁹⁷ Příslušníci Bohem vyvoleného lidu Izraele (srov. Keener, *IVP komentář k dobovému pozadí Bible*, s. 666–667, 956; Novotný, *Biblický slovník*, 1. díl, s. 257–265 a 2. díl, s. 1378–1379; Douglas, *Nový biblický slovník*, s. 360).

¹⁹⁸ Sk 1,8: ale dostanete sílu Ducha svatého, který na vás sestoupí, a budete mi svědky v Jeruzalémě a v celém Judsku, Samařsku a až na sám konec země.

¹⁹⁹ Keener, *IVP*, s. 389–390.

²⁰⁰ Dle Keenera pravděpodobně řecky mluvící diasporní Židé, spíše než bilingvní obyvatelé Judska a Galileje (Keener, *IVP*, s. 404).

proto mezi sebou sedm mužů, o nichž se ví, že jsou plni Ducha a moudrosti, a pověříme je touto službou. My pak budeme i nadále věnovat všechny svůj čas modlitbě a kázání slova.“ Celé shromáždění s tímto návrhem rádo souhlasilo... (Sk 6,1–5a)

Tuto první zaznamenanou roztržku, ve které sehrál roli kulturní a jazykový podtext, neřeší apoštolové tím, že by zmíněné dvě skupiny rozdělili a založili tak dva sbory, ani tak, že by jednu skupinu napomenuli, případně ji vypověděli ze svého středu. Řešení, které zvolí, není, zdá se, rozdělující, elitářské či pokořující. Jiří Mrázek si však všímá skutečnosti, že mužů, které k této službě učedníci vyberou, je sedm, a přestože bychom mohli čekat poměrné zastoupení zástupců obou skupin, jejich jména jsou řecká²⁰¹. Ačkoli nejsou bližší podrobnosti týkající se dané záležitosti dostupné, autor Skutků líčí události tak, aby bylo zřejmé, že kulturně rozmanité prostředí nebude bez problémů, ale má zaslíbení²⁰².

Jak podotýká Smolík, „základní nasměrování evangelia ke všem národům a všemu stvoření zaslechl v celé jeho naléhavosti apoštol Pavel“ a tento posun v chápání univerzálního pojetí Kristova kříže a vzkříšení se poté projevil v misijní činnosti a vzniku dalších sborů.²⁰³

Písmo ozřejmuje, že zatímco do té doby byli za Boží lid počítáni příslušníci židovského národa²⁰⁴, dílem Ježíše Krista na kříži se otevírají dveře do Boží rodiny i věřícím z ostatních národů²⁰⁵.

---

²⁰¹ Mrázek, *Teologie opomíjených*, s. 62–63, srov. i Matoušovo pojetí na s. 50.

²⁰² Např. Sk 1,5,8: Jan křtil vodou, vy však budete pokřtěni Duchem svatým, až uplyne těchto několik dní (...) dostanete sílu Ducha svatého, který na vás sestoupí, a budete mi svědky v Jeruzalémě a v celém Judsku, Samařsku a až na sám konec země. Viz i Mt 28,20.

²⁰³ Smolík, *Kristus a jeho lid*, s. 17. Významným mezinárodním sborem se stal sbor v syrské Antiochii, který apoštol Pavla podporoval v jeho misijních cestách. (srov. Bloemberg, *Global Nomads*, s. 85–87; Mrázek, *Evangelium podle Matouše*, s. 11; Keener, *IVP komentář k dobovému pozadí Bible*, s. 428, 433). Pederson se zaměřuje na způsob misie apoštola Pavla, tedy od expatů přes mezikulturní po domorodé obyvatele (Pederson, *The Gospel Inn*).

²⁰⁴ Novozákonnímu pojetí židovského lidu a rozmanitým postojům k jeho nynější roli a ke spáse se v této práci dále podrobněji nevěnujeme.

²⁰⁵ Viz Ef 2,13–22. Petr Pokorný poznamenává, že se působením vyvýšeného Krista skrze církev mění christologická osa v osu soteriologickou (ti, kdysi vzdálení, mohou být nyní spaseni) a eklesiologickou (kdysi rozdělení, dnes v Boží rodině, těle Kristově, v církvi zahrnuti do jednoty) – Pokorný, *List Efezským*, s. 41.

Církev se tak v rámci naplňování tzv. velkého poslání²⁰⁶ (a tedy i v rámci misijních aktivit) postupně rozšířila do celého obydleného světa a evangelium je zvěstováno takřka všem národům. Evangelium Ježíše Krista však, jak podotýká Smolík, bohatství a dary daných jednotlivých národů neruší, ale přináší je před Stvořitele. Od počátku zahrnoval bohoslužebný život místních sborů jazykové, kulturní i umělecké prostředky těch národů, v jejichž místě se daný sbor díky šíření evangelia nacházel.²⁰⁷

2.7 Ekumenická perspektiva

Nyní se zaměříme na jednotu i věroučnou pestrost, která se s prvními sbory vynořuje. Jak podotýká Filipi, „křesťanské hnutí bylo od samého počátku diferencované“²⁰⁸. Tato skutečnost souvisí mimo jiné s misijními aktivitami a nově vznikajícími místními sbory, jež se vyvíjely do značné míry samostatně, dále pak s rozličnými osudy jednotlivých křesťanských obcí a také s kulturními aspekty, které jednotlivé sbory ovlivňovaly. Na druhé straně však, pokud jde o vzájemné společenství místních církví, bylo křesťanstvo v prvopočátcích jednotné – žádná místní církev neměla moc autoritativně vyloučit jinou místní církev, shoda panovala nad pojetím křtu jakožto poutu s Kristem a znamením příslušnosti k němu, a pojetím křesťanů jako nového Božího lidu. Nástroji jednoty pak byla snaha o zachování vzájemné komunikace, solidarita s ostatními církvemi, obzvláště s těmi, které se ocitly v nouzi, dále pak snahy o formulaci společného vyznání víry a pokusy o vytvoření společného řádu a schématu

---

²⁰⁶ Mt 28,19–20: Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtíte je ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého a učte je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal. A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku.

²⁰⁷ Smolík, Kristus a jeho lid, s. 52. Na vztah evangelia a kultury je možno nahlížet vícero způsoby. Odkazujeme například na typologii teologa H. R. Niebuhra, který vymezil pět odlišných přístupů křesťanů ke kultuře, kdy mezi dvěma krajními modely *Kristus proti kultuře* a *Kristus kultury* zasazuje tři alternativy: *Kristus nad kulturou*, *Kristus a kultura jako paradox* a *Kristus proměňující kulturu*. V českém prostředí se těmito modely zabývá například Hošek (Hošek, A bohové se vracejí). Otázka přístupu církve ke kultuře je ovlivňována věroučným proudem a situačním kontextem, ve které se daný sbor nachází. Jinak mohou k místní kultuře přistupovat věřící ze sboru, který je situovaný v zemi, kde v současné době čelí křesťané pronásledování, jinak v zemi, kde mají poměrně silný vliv a (politický) hlas. I zde však hrají roli věroučné proudy a postoj jednotlivých sborů ke kultuře není jednotný.

²⁰⁸ Filipi, Křesťanstvo, s. 13.

bohoslužeb. Důležitým počinem byl také proces postupného vymezování kánonu a dále pak společné porady, které byly nazývány synody či koncily. Jejich význam byl především ve vzájemném uznávání jednotlivých sborů za plnohodnotné církve Kristovy, což se projevovalo například ve společném slavení eucharistie všemi zastoupenými biskupy.²⁰⁹

Ke znakům jednoty, formující se již v počátcích křesťanství, uvádí Smolík i praxi čtení a výkladu Písma svatého jako principiální části bohoslužby. Podotýká, že „kdykoli otvíráme ve shromáždění v modlitebním duchu Písmo, zapojujeme se do jednoty Kristova lidu všech věků a všech míst. Četba Písma ve shromáždění je jedinečnou ekumenickou záležitostí, vybojovanou vyznavači prvního století“.²¹⁰

Peter Neuner poznamenává, že řecký výraz *ekumena* (*oikúmenē*) nejprve označoval celý obydlený svět, tedy pro antického člověka území Řeků a barbarů, později se jeho význam zúžil pouze na řecky mluvící, helenizovanou oblast, poté nabyl i politické povahy ve smyslu Římské říše. V textech Nového zákona se u slova *ekumena* setkáme jak s významem římského impéria a jeho řádu (Lk 2,1), d'áblova panování nad světem (Zj 12,9 či 16,14), tak s významem celého okrsku zemského, celého lidstva (Sk 17,31).²¹¹

Do oficiálního jazyka církve se termín *ekumena* dostal prostřednictvím církevních koncilů (již v roce 325 při svolání nicejského koncilu). Jeho význam se však dále vyvíjel, a to až do roku 1054 – od té doby označoval pojem *ekumena* univerzální církve a s tím spojený její nárok na pravdu. K novému pojetí dochází až na začátku 18. století v kontextu pietistického hnutí.²¹²

Misijní hnutí 19. století (také označováno jako velké století misie), které bylo motivováno pietistickou a probuzeneckou zbožností, se postupně stává kolébkou ekumenismu, neboť je dle Smolíka „pocitována potřeba postupovat v misijní práci jednotně (...) misie velice úzce souvisí s jednotou církve. Ekumenické hnutí samo vzniklo z misijních zkušeností.“²¹³ Poznamenává, že přínos probuzenectví byl pro další vývoj církve nesmírný, mimo jiné i skutečností, že překonávalo konfesionalismus, a tím „kladlo základy ekumenismu, překonávalo nacionalismy“.²¹⁴

---

²⁰⁹ Filipi, Křesťanstvo, s. 13–18.

²¹⁰ Smolík, Kristus a jeho lid, s. 39.

²¹¹ Neuner, Ekumenická teologie, s. 17–18. Srov. Filipi, Církev a církve, s. 121.

²¹² Neuner, Ekumenická teologie, s. 19–22.

²¹³ Smolík, Kristus a jeho lid, s. 219–221. Srov. Filipi, Církev a církve, s. 124–128.

²¹⁴ Smolík, Kristus a jeho lid, s. 233.

V tomto období vzniká na protestantské straně stále více misijních společností²¹⁵. Důležitou roli ve sblížení na poli misie pak hrály tzv. misijní konference, z nichž poté vzešla Mezinárodní misijní rada (*International Missionary Council*), jež byla v roce 1961 integrována do Světové rady církví, čímž bylo misijní hnutí zařazeno do ekumenického kontextu. Široce se rozvíjející ekumenické hnutí²¹⁶ je pak charakteristickým znakem 20. století.²¹⁷

Význam pojmu ekumenický je od roku 1937 vztahován ke způsobu vyjádření skutečnosti jednoty církve, k uskutečňování jedné svaté církve jakožto společenství křesťanů, kteří se hlásí k jednomu a stejnému Pánu Ježíši Kristu.²¹⁸

Výrazy ekumenismus, ekumenický vymezuje Filipi ve smyslu „uvědomělé a organizované snahy o spolupráci a sblížení křesťanských církví, jež se v minulosti rozdělily do útvarů navzájem odlišných svým učním, pojetím úřadu a svátostí.“ Ekumenismus sice vychází z existujícího stavu rozdělení, ale „je zároveň aktivním projevem vědomí, že rozdělení není v pořádku“.²¹⁹

Smolík uvádí, že „vyznávat Krista znamená podílet se na jednotě jeho těla, církve. Konfesionalismus, který toto nechápe, se ve století ekumenismu stává anachronismem. Zůstává tak v zajetí úzkých obzorů konfesijních, ale zpravidla i národních a společenských“.²²⁰

V rámci ekumenických snah existují různé modely sjednocení. Mezinárodní interdenominační evangelické sbory mohou brát částečnou inspiraci v modelu vzájemného uznání či jeho variantě v podobě modelu smířené rozdílnosti²²¹, avšak také v komuniálním modelu jednoty (jednoty

---

²¹⁵ Katolická misie byla spravována římskou kongregací *de propaganda fide* (Smolík, Kristus a jeho lid, s. 219).

²¹⁶ Mezi významné ekumenické dokumenty patří Dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio*, Konstituce o církvi *Lumen gentium* (obojí v rámci II. vatikánského koncilu) či tzv. Ekumenický direktář, dále pak Leuenberská konkordie, tzv. Limské dokumenty (týkající se křtu, večeře Páně a ordinace – *Baptism, Eucharist, Ministry*, odtud zkratka BEM), Limská liturgie či *Charta Oecumenica*. V rámci sblížení evangelikálních církví na poli evangelizace zde má své místo i Lausannský závazek.

²¹⁷ Smolík, Kristus a jeho lid, s. 219–221, 241; Neuner, Ekumenická teologie, s. 55; Filipi, Církev a církve, s. 128–136.

²¹⁸ Viz Neuner, Ekumenická teologie, s. 23.

²¹⁹ Filipi, Církev a církve, s. 122. Rozšířené pojetí ekumenismu i na jiná náboženství v této práci nereflktujeme.

²²⁰ Smolík, Kristus a jeho lid, s. 10.

²²¹ Jeho podstatou je dle Filipiho uznání, že „konfesijní dědictví minulosti, které tvoří v mnoha případech profil jednotlivých církví, se opravdu může stát nepřitelem a ohrožením ekumenických snah, a to tehdy, degeneruje-li v rigidní, do sebe zahleděný

jako společenství), v jehož pozadí stojí trojiční vyznání, trinitární zdůvodnění jednoty církve, tedy že jako Otec, Syn a Duch svatý „existují ve vzájemných vztazích a soubor těchto vztahů tvoří jejich jednotu, je možno odvozeně uvažovat i o jednotě církve, jež existuje jako společenství různých, kteří žijí ve vzájemné spojenosti a odkázanosti“²²². V kontextu mezinárodních evangelických sborů tak nemáme na mysli ani model federativní, ani model organické jednoty ve smyslu opuštění své věroučné/denominační identity ve prospěch nové totožnosti jakožto nového církevního útvaru. Jak poznamenává David Packer, jako baptista a pastor mezinárodního baptistického sboru zahrnujícího věřící z mnoha různých denominací a věroučných proudů se necítí nevhodně, že je baptistou, ani se za své věroučné přesvědčení neomlouvá, na druhé straně se jej nesnaží každému, jak bychom mohli říct, „omlácit o hlavu“.²²³

Ekumenická otázka je v mezinárodních evangelických sborech aktuální a žitá. Nejde jen o ekumenický dialog s dalšími církevními útvary, tedy převážně vně sboru. Je aktuální a žitá v jádru samotného sboru. Při pravidelných setkáváních věřících z rozmanitých věroučných proudů pod jednou střechou se jí nelze vyhnout. Jednotlivé aspekty bohoslužby a vysluhování svátostí v rámci kulturně a denominačně rozmanitého sboru věřících se pojí s rozmanitými přesvědčeními.

Neznamená to však, že mezinárodní sbory jako takové podporují ekumenické hnutí, ve smyslu ekumenického dialogu se všemi útvary církve. Mezi mezinárodními sbory nalezneme ty, které ekumenické snahy odmítají a varují před nimi²²⁴.

V následující kapitole uvedeme příklady, jak se tyto kulturní a denominační aspekty promítají do bohoslužeb a soužití v mezinárodních sborech.

---

konfesionalismus“. I zde jde o fundamentální shodu ve věcech víry, svátostí i úřadů a není třeba, aby jednotlivé církve splynuly i institučně, aby se vzdaly svých specifických věroučných důrazů a tradic (Filipi, *Církev a církve*, s. 165).

²²² Filipi, *Církev a církve*, s. 172. V kontextu přístupu k ostatním bratřím a sestrám Wald poznamenává, že jsme byli stvořeni „na druhé zaměřeným“ Trojjediným Bohem (*the other-centered Triune God*), který chce, abychom s tímto trojjediným Bohem (v rámci společenství Boží Trojice, jejich jednoty) měli i my společenství. Stejný přístup mají mít věřící ke svým bratřím a sestrám (*Guide to International Church Ministry*, s. 167–168).

²²³ Filipi, *Církev a církve*, s. 157–176; Packer in Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 47.

²²⁴ Např. Lighthouse Baptist Church Almere [online], dále čerpáno z terénních poznámek.

3 Praktické aspekty služby v mezinárodních evangelických sborech

*A usilovně hleďte zachovat jednotu Ducha, spojení svazkem pokoje.
Jedno tělo a jeden Duch, k jedné naději jste byli povoláni;
jeden je Pán, jedna víra, jeden křest, jeden Bůh a Otec všech,
který je nade všemi, skrze všechny působí a je ve všech.*

Ef 4,3–6

3.1 Bohoslužby

I když je bohoslužba (liturgie)²²⁵ pojmem mnohem širším²²⁶ než jen označením toho, co se děje v rámci bohoslužebného shromáždění, zaměříme se nyní na něj a na aspekty, které je vhodné vzít v kontextu mezinárodních evangelických sborů v úvahu.

Výraz liturgie jakožto služba lidu²²⁷, a to ve své genitivní i dativní vazbě, tedy jako postihnutí skutečnosti, že lid slouží, ale i lidu se slouží; i výraz bohoslužba (opět v podvojnosti – služba Boha i služba Bohu) naznačují dvojohniskovou povahu bohoslužby, zahrnující jak pohyb *katabatický*, kdy Bůh sestupuje k jeho shromážděnému lidu, mluví k němu a sděluje sám sebe, a dále mu naslouchá), tak i *anabatický*, kdy se shromážděný lid Boží obrací v modlitbách a díkůvzdání k Bohu, naslouchá mu i odpovídá. Nový zákon nám však nepředkládá žádný vzor křesťanské bohoslužby, žádný jednotný obraz, který by nám bylo uloženo dodržovat. Bohoslužba i její jednotlivé části jsou tak ponechány spontánnímu vývoji, často dochází i k přimknutí k lokálním tradicím. I když stále platí, že se Boží lid v bohoslužbě obrací k Trojjedinému Bohu, přesto se bohoslužby liší v konfesijním pojetí i v kulturních prvcích.²²⁸

Mezi základní komponenty evangelické bohoslužby považujeme²²⁹ zvěstování Božího slova, společný zpěv, modlitby, přímluvy a ohlášky. Při

²²⁵ Výrazy bohoslužba a liturgie užíváme synonymně (viz Filipi, Pozvání k oslavě, s. 27).

²²⁶ Zahrnuje i soukromé bohoslužebné projevy zbožnosti v kontextech všedního dne a dále pak etické postoje a s nimi související jednání (viz Filipi, Pozvání k oslavě, s. 27).

²²⁷ Výraz je složeninou z řeckého *leitōn* (odvozeno od *laos* = lid) a *ergon*, (služba, dílo, práce).

²²⁸ Filipi, Pozvání k oslavě, s. 27–30, 53.

²²⁹ Viz Filipi, Pozvání k oslavě, s. 15, 67–84.

bohoslužbě stolu pak večeri Páně. Četnost vysluhování i způsob pojetí se v jednotlivých sborech liší. Sběrka peněžních darů, jež tradičně bývala součástí bohoslužby, nezaniká, v dnešní době se však částečně proměňuje do podoby bezhotovostních převodů. Všechny tyto komponenty jsou v bohoslužbách mezinárodních evangelických sborů přítomné²³⁰.

V souvislosti s praktickými aspekty, které se mohou v rámci jednotlivých komponent v mezinárodním sboru objevovat, nyní uvedeme pohledy a postřehy pastorů mezinárodních sborů, čerpat budeme i z terénních poznámek.

3.1.1 Zvěstování Božího slova

Zvěstování Božího slova by mělo být, obzvláště v duchu reformačních snah, pro účastníky bohoslužby srozumitelné a aktuální. Smyslem kázání je umožnění vstupu Božího slova do jedincova vlastního příběhu, a to tak, aby jím byl uprostřed věřícího společenství osloven a aby mu uvěřil.²³¹

Na tom, aby bylo zvěstování Božího slova pro přítomné srozumitelné, se podílí mimo jiné i faktory jako volba slov, přízvuk, rychlost a srozumitelnost řeči kazatele. Jelikož je angličtina pro mnoho lidí ve sboru druhým či třetím jazykem, je třeba s touto specifičností počítat. Někdy je dobré přidat frázi, jež k pochopení daného slova napomůže, či použít opis.²³²

Wald oceňuje radu Millara a Cambella, aby kazatelé vybírali co nejkratší a nejběžnější²³³ slova. Vyvarovat se je třeba i užívání nářečí či slangových výrazů (ty mohou činit obtíže i rodilému mluvčímu ze stejného státu, avšak z jiné oblasti či

---

²³⁰ Na základě prostudované literatury i terénních poznámek.

²³¹ Filipi, Pozvání k naději, s. 102.

²³² Nabízí se otázka, zda tyto principy (včetně užívání ilustrací a idiomů) nejsou jakousi samozřejmostí a zda neplatí pro každého kazatele v jakémkoli sboru, nejen v mezinárodním. Máme za to, že tyto principy lze považovat za všeobecně platné, v prostředí mezinárodních sborů je však jejich důležitost zřetelnější, neboť se ke slyšení Slova schází lidé, pro které nemusí být angličtina dostatečně osvojeným jazykem a kteří pochází z odlišných kulturních a věroučných prostředí. Za samozřejmé však tyto principy nepovažujeme. Pokud by tomu tak bylo, nevěnovali by se jim pastoři mezinárodních sborů ve svých příspěvcích či doporučeních. Nepopisovali by jejich vlastní zkušenost učení se, objevování a prozření. Dalším důvodem je skutečnost, že kázáním mohou být v určitých případech (jednorázově či dlouhodobě) pověřeni i výpomocní kazatelé či hostující kazatelé, kteří nemusí mít s kázáním v mezinárodních sborech zkušenosti a nemusí být s těmito aspekty komunikačního procesu dostatečně obeznámeni. Srov. Wald, A Guide to International Church Ministry, s. 35–39, 54.

²³³ Tento přístup zastává i Venter (Venter in Packer, The National Pastor Experience, s. 142).

pracovní nebo zájmové skupiny, navíc mohou mít v jiných lokalitách odlišný význam). Roli hraje i přízvuk.²³⁴ Jako je třeba času zvyknout si na indický, africký či český přízvuk, tak i na britský, americký či australský.

Dalším aspektem je užití ilustrací a idiomů²³⁵. Idiomy, rčení či ilustrace, známé a běžně užívané například ve Velké Británii či Spojených státech amerických, nemusí být známé či dávat smysl účastníkům bohoslužby, kteří pocházejí z jiných národů. Citlivost v užívání slov a ilustrací také svědčí o kulturní citlivosti a nenadřazování tzv. západní kultury nad ostatní.²³⁶

David Fresch uvádí, jak byla jeho kázání na počátku služby v norském mezinárodním sboru postavena na amerických frázích a ilustracích, a podotýká, že nyní se vždy snaží, aby v kázání užíval ilustrací a příkladů lidí ze zemí, jež jsou ve sboru zastoupeny.²³⁷

Pro porozumění kázání může hrát roli i výběr překladu Bible.

Setkali jsme se s užitím překladu King James Version (KJV) i s užíváním soudobých překladů, nejčastěji s New International Version (NIV). Užitečné také může být, pokud tímto vybavením sbor disponuje, zobrazit během kázání citace veršů na plátne. Setkali jsme se také s tištěným letáčkem, který účastníci bohoslužby obdrží při příchodu na bohoslužbu a který obsahoval odkazy na verše (či jejich citace) užití v kázání.

Jeden z mezinárodních sborů pojímá svůj přístup takto: „S porozuměním tomu, že účelem Bible je jasně sdělit poselství Boha svému stvoření, snažíme se touto logikou řídit při výběru toho, jaký překlad (překlady) použít. V mezinárodním sboru, kde většina příchozích nejsou, pokud jde o anglický jazyk, rodilí mluvčí, musí být výběr překladu takový, aby co nejjasněji rozumělo co nejvíce lidí. Tím bývá modernější překlad, který používá běžně užívaný jazyk a je srozumitelný lidem, kteří se v dnešní době učí angličtinu. V každém případě také povzbuzujeme lidi, aby společně s anglickým překladem Bible používali i překlad dostupný v jejich mateřském jazyce, pokud je to pro ně užitečné a pokud chtějí.“²³⁸

---

²³⁴ Čerpáno z Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 37–40.

²³⁵ Resp. frazémů (z hlediska formálních rysů) a idiomů (z hlediska sémantických rysů).

²³⁶ Srov. zkušenosti pastorů mezinárodních sborů viz Lucenay, *Responding to the Call to Serve an International Church Overseas*, s. 45, 51; Fresch, *A Third Culture Kid's Experience as Pastor of an International Church*, s. 22; Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 35–37. V souvislosti s ilustracemi z hudby, literatury, filmů apod. odkazujeme i na fenomén Hollywood, Bollywood a Nollywood viz například Crane, *Multicultural churches in Global Cities*, s. 125–127.

²³⁷ Fresch, *A Third Culture Kid's Experience as Pastor of an International Church*, s. 22; Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 35–37.

²³⁸ Interní dokument sboru *Brno International Christian Fellowship*, použito se svolením.

Kulturně ovlivněná perspektiva

V mezinárodním sboru se k bohoslužbě schází lidé z odlišných kultur. V souvislosti s kázáním Božího slova proto uvedeme ještě jednu typologii kultur, které si všímá tří dimenzí, které se vztahují k pocitům viny, hanby a strachu²³⁹. Tyto tři dimenze jsou vyjádřeny protiklady

- vina versus nevinnost (dimenze převažující ve více individualistických kulturách),
- čest a váženost versus hanba (převažující dimenze ve více kolektivistických kulturách)
- a strach versus moc (převažující dimenze zemí subsaharské Afriky).

Jednotlivé kultury na svět nehledí pouze jednou optikou, vždy jsou v určitém poměru přítomny všechny tři perspektivy. Například zahanbení není záležitost lidí pocházejících z určité země nebo části světa, ale záležitost člověka, stejně jako vina a strach. Všechny tři optiky také můžeme spatřovat v Bibli.

Biblický záznam v knize Genesis hovoří o Adamovi a Evě, kteří byli stvořeni k obrazu Božímu²⁴⁰, nicméně poté neposlechli Stvořitele a jedli ze stromu, ze kterého člověku zakázal jíst. Tento čin, v Bibli označovaný jako hřích, změnil jejich postavení ve všech třech dimenzích. Ještě před chvilí byli bez viny, nestyděli se²⁴¹ a nebáli. Nyní jsou vinní, pociťují zahanbení a mají strach.²⁴² Baker a Georges uvádí, že stud či zahanbení, které oba pociťují, se netýkal jen osobní roviny, tedy jak se uvnitř cítili, ale šlo i o novou, veřejnou sociální realitu.²⁴³

Wald tyto perspektivy ilustruje například na podobenství dělníků na vinici (Mt 20,1–16). Zatímco optika vina/nevina zaostřuje na rovnost Boží milosti, optika čest/hanba si všímá jiného aspektu. V Maroku, píše Wald, chodívá cestou na trh kolem místa, kde sedávají muži různých dělnických profesí v řadě za sebou a čekají, kdo si je najme. Během tohoto čekání jsou vystaveni veřejným pohledům, neboť lidé, kteří tudy procházejí, vidí, zda tu někdo čeká celý den, zatímco jiní již byli najati hned zrána. Podotýká, že čekat tu celý den je veřejnou ostudou. Když tedy v daném podobenství

---

²³⁹ Danou typologii zastávají v dnešní době například Jayson Georges, Mark D. Baker či Roland Muller, kteří se jí zabývají zejména v rámci teologie, neboť jsou přesvědčeni, že tyto dimenze mají výrazný vliv i na chápání biblických pravd a evangelia Ježíše Krista.

²⁴⁰ Gn 1,27.

²⁴¹ Gn 2,25.

²⁴² Gn 3,1–21. Srov. Georges a Baker, *Ministering in Honor-Shame Cultures*, s. 68–73; viz Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 43–44.

²⁴³ Georges a Baker, *Ministering in Honor-Shame Cultures*, s. 69.

přichází ke konci dne hospodář k těm, které celý den nikdo nenajmul, a nejenže je najímá, ale ještě jim slíbí stejnou mzdu jako těm, které najal již ráno, obnovuje tím také jejich čest, jejich hodnotu.²⁴⁴

I když jsou vždy v určitém poměru přítomny všechny tři perspektivy, jedna z nich pak výrazně dominuje. Dominující perspektiva má vliv na chápání Božího slova i na pojetí, jak žít. Evangelium může být prohlašováno a vysvětlováno pomocí slov jako neposlušnost, hřích, vina, zástupná oběť, vyznání a odpuštění. Také může být prohlašováno a vysvětlováno pomocí slov jako nevěra, hanba, ostuda, obnovení, lojalita, čest a váženost.²⁴⁵

Z našich zkušeností není dělení na individualistickou (či tzv. západní kulturu, a s ní spojený důraz na vinu) a kolektivistickou kulturu (a s ní spojený důraz na aspekt hanby) takto jasně ohraničené a jednoznačné, nicméně s odlišnými důrazy jsme se setkali. Máme za to, že kazatelé mezinárodních sborů, kteří jsou si vědomi skutečnosti, že jejich teologická studia (obzvláště homiletiky a hermeneutiky) nebyla vyčerpávající a byla kulturně ovlivněna²⁴⁶, a kteří biblické pasáže i připravovaná kázání konzultují s dalšími věřícími pocházejícími z odlišných kulturních prostředí²⁴⁷, mohou kázat s vhledy, které napomáhají hlubšímu porozumění Božímu slovu a mohou přibližovat dobrou zprávu lidem z odlišných koutů světa.

Věřoučně ovlivněná perspektiva

V mezinárodních sborech se schází lidé, kteří pochází z rozmanitých věroučných prostředí. To s sebou přináší teologické otázky a rozmanitá přesvědčení. V rámci samotné podstaty interdenominačních evangelických sborů je třeba držet se základů víry. Také je třeba ochoty respektovat

---

²⁴⁴ Viz Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 43–46; srov. Lucenay, *Responding to the Call to Serve an international Church Overseas*, s. 50. Interkulturní hermeneutice (jakožto teorii výkladu) věnuje kapitolu i Filipi, který podotýká, že to, že je člověk určen mimo jiné svým kulturním prostředím (v nejširším slova smyslu, včetně specifické církevní tradice), je známé, avšak „různost kulturních kontextů nemá zrušit univerzalitu poselství, jež je v biblických textech nabízeno“ (Filipi, *Pozvání k naději*, 36–37).

²⁴⁵ Viz Georges a Baker, *Ministering in Honor-Shame Cultures*, s. 181–182.

²⁴⁶ Srov. Lucenay, *Responding to the Call to Serve an International Church*, s. 50–51.

²⁴⁷ Srov. Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 37.

rozmanité teologické pohledy a, jak uvádí Thorsten Prill, „schopnosti činění kompromisu jež se týkají sekundárních témat“.²⁴⁸

V současné době v rámci mezinárodních evangelických sborů neexistuje žádná obecná doktrína, která by se této otázce blíže věnovala, vede se však diskuse. Například Wald se domnívá, že některé věroučně podmíněné otázky, které se týkají svátostí či otázky ordinace a kázání žen, pojetí prvních kapitol knihy Genesis či otázky týkající se jednotlivých aspektů Kristova druhého příchodu, nejsou těmi nejstěžejnějšími a nejdůležitějšími. Těmi jsou dle něj témata týkající se života a smrti, tedy zásadní doktríny, jejichž první formulace nacházíme již v textech Nového zákona²⁴⁹ a obsírněji byly pojaty v Apoštolském či Nicejsko-cařihradském vyznání víry^{250,251}

Nicméně to, co je sekundárním tématem pro jednoho věřícího, může patřit mezi stěžejní téma pro druhého, například pokud jde o pokřtění v Duchu svatém pro věřící z pentekostálního proudu²⁵² či křest s osobním vyznáním pro věřící (nejen) z baptistického prostředí. Považujeme tak za užitečné, pokud vedení sboru deklaruje²⁵³, která témata má (a na základě čeho) za ústřední a která za sekundární.

Již Jednota bratrská zavedla v otázce spasení člověka dělení na věci podstatné, služebné a případné²⁵⁴. K věcem podstatným zařadila ty, které jsou podstatou křesťanství a ze kterých plyne spasení, tedy z Boží strany milost, zásluhy Kristovy a dary Ducha svatého, ze strany člověka pak víru, naději a lásku. K věcem služebným (nikoli nedůležitým) zařazuje Písmo, církve (resp. klíče) a svátosti, k věcem případným pak otázky pořádků či ordinace²⁵⁵. Odkazy na toto dělení nacházíme v některých církvích dodnes.

Je třeba mít na paměti, že i když daný sbor své teologické přesvědčení deklaruje, mezi příchozími jsou věřící z jiných věroučných prostředí, jiných tradic. Záleží tedy i na tom, jak se k dané skutečnosti příslušný sbor postaví,

---

²⁴⁸ Prill, *Expatriate Churches: Mission and Challenges*, s. 320.

²⁴⁹ Viz např. Ř 10,9; 1K 12,3; 1K 15,3–5; Fp 2,5–11.

²⁵⁰ Srov. Gillièron, *Bible nepadla z nebe: strhující historie jejího zrození*, s. 54–55; Pokorný, *Apoštolské vyznání*, s. 5–11.

²⁵¹ Čerpáno z Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 48–54, 180–183.

²⁵² Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 181–182.

²⁵³ Srov. Carlson, *International Church Assessment*, s. 69; DeYmaz in Wald, s. 153–154.

²⁵⁴ Počátky dělení spadají do 15. století, podrobněji je pak v 16. století rozpracovává Lukáš Pražský. *Jednota bratrská* [online],

²⁵⁵ Srov. *Bratrské vyznání* (Říčan, *Čtyři vyznání*, např. s. 163–164).

zda bude rozmanité pohledy respektovat a v jaké podobě, zda bude docházet ke vzájemnému učení se a obohacování, či ke snaze o přesvědčování a určité formě členění²⁵⁶.

Jeden z mezinárodních sborů uvádí: „V našem sboru jsou lidé pocházející z rozličných věroučných prostředí, mající různé názory na stvoření, na svátosti, na roli Ducha svatého, na poslední časy a na mnoho dalších témat obsažených v Bibli. Těmto částem Písma se nesnažíme při kázání vyhýbat, ale ani netrváme na tom, že existuje pouze jeden platný výklad těchto témat.“²⁵⁷

Některá témata mohou být dobře míněna a vydávána za biblická pojetí, avšak primárně jimi nejsou. Příkladem může být otázka konzumace alkoholu²⁵⁸. Je pochopitelné, proč v historii reagovala část těla Kristova na zneužívání konzumace alkoholu a s ním spojené útrapy celých rodin plošným odmítáním alkoholických nápojů a jejich zákazem. To, co je však problematické, je považovat zákaz konzumace alkoholu za biblický postoj, nikoli za sociální téma. Bible sama konzumaci alkoholu nezakazuje, k její míře se však vyjadřuje²⁵⁹. Dané téma se netýká jen otázky večeře Páně, ale i projevů pohostinnosti, jež jsou kulturně podmíněny a v interkulturním prostředí mezinárodního sboru se mohou stát zdrojem nedorozumění a vést ke snahám posuzovat druhé dle vlastních přesvědčení či přesvědčení vlastní denominace.

3.1.2 Svátosti

Protestantské pojetí uznává křest a večeři Páně (eucharistii) jako svátosti, tedy „dění, v nichž působí Bůh či Kristus“²⁶⁰, avšak shoda nepanuje²⁶¹ v pojetí jednotlivých aspektů a způsobu slavení²⁶².

---

²⁵⁶ V jednom ze sborů jsme se setkali se členěním na „správně, biblicky věřící“ a „pomýlené věřící“, jejichž „nesprávná teologie“ (v daném případě míněno kalvinistické pojetí dvojího předurčení) byla zmiňována při kázání. Jednalo se o denominační mezinárodní sbor, v daném městě šlo o jediný mezinárodní, anglicky hovořící sbor (čerpáno z terénního deníku).

²⁵⁷ Interní dokument sboru *Brno International Christian Fellowship*, použito se svolením.

²⁵⁸ Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 52–53.

²⁵⁹ Srov. Dt 14,26; J 2; 1Tm 5,23 s Ef 5,18; 1Tm 3,8; Tt 2,3; 1Pt 4,3.

²⁶⁰ Filipi, *Po ekumenickém chodníku*, s. 27.

²⁶¹ Otázka způsobu slavení křtu a večeře Páně se v křesťanských sborech začala vynořovat velmi brzy. Již v sedmdesátých letech prvního století se pokyny týkající se těchto dvou svátostí objevují v první verzi spisu *Didaché* (Učení dvanácti apoštolů). I když jde o text důležitý a cenný, součástí biblického kánonu se však nestal. Dokazuje však, že otázka způsobu slavení těchto svátostí není novodobou záležitostí (Gillièron, s. 67).

²⁶² Část protestantů se na pojetí svátostí a určitých aspektech církevní praxe shodla např. díky Leuenberské konkordii, významnými jsou také Dokumenty ekumenické konvergence z Limy (tzv. Limské dokumenty).

Zatímco společným přesvědčením je pojetí křtu jako počátku cesty křesťana, kdy křtem člověk umírá sám sobě a zároveň vstupuje do jistého a trvalého společenství s Trojjediným Bohem (proklamace tzv. trojiční formulí) i všemi pokřtěnými, stává se součástí těla Kristova, jde o trvalou a neopakovatelnou událost, jejíž neodmyslitelnou součástí je víra, pak o tom, zda musí jít o víru křtěného, či zda jde o víru společenství věřících, zda má jít o kompletní ponoření křtěnce do vody, či zda užít pokropení či polití vodou, jak dlouho by měl trvat katechumenát, zda jde o ratifikaci víry, či zejména o nezasloužený dar Boží, jak chápat roli Ducha svatého apod., již shoda nepanuje.²⁶³

Praktickými otázkami, jak je možno v mezinárodním sboru výzvy týkající se křtu řešit, se zabývá například Wald či Jones.²⁶⁴ Na základě prostudovaných zdrojů a našich zkušeností máme za to, že v mezinárodních evangelických sborech je běžnou praxí vzájemné uznávání křtu, ne vždy se však připouští obě možnosti (křest nemluvnat i křest s osobním vyznáním)²⁶⁵. Rozdílná pojetí se zvyrazňují také v situacích, kdy má v mezinárodním sboru dojít ke křtu nemluvněte.

Například když v mezinárodním, interdenominačním sboru s početným zastoupením věřících z baptistického prostředí požádá manželský pár o křest svého miminka, sbor je postaven před otázku, jaké stanovisko zaujmout. Vedení sboru může být například upozorněno, že v případě křtu (a nikoli dedikace) se dané nedělní slavnosti věřící pocházející z (nejen) baptistického prostředí nezúčastní.²⁶⁶

Výzvou je i situace mezinárodního baptistického sboru, do kterého přicházejí věřící z věroučných prostředí, kde je křest miminek běžný. Hinman, pastor sboru *International Baptist Church Duesseldorf* dodává, že v otázce křtu pak někdy není baptistický sbor příliš „baptistický“. Je toho názoru, že někdy je to dobře, jindy nikoli.²⁶⁷

Pojetí svátostí není tolik otázkou kulturní, resp. etnické rozmanitosti, jedná se především o rozdíl v tradicích, jde o otázku věroučné rozmanitosti.

---

²⁶³ Srov. Filipi, Po ekumenickém chodníku, s. 27–30; Neuner, Ekumenická teologie, s. 188–192.

²⁶⁴ Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 49; Jones, *Transitioning from an American Military Church to an International Congregation*, s. 39.

²⁶⁵ Ani ve sboru, který zastává křest ponořením s osobním vyznáním, jsme se však při večeri Páně nesečkali s žádným odmítnutím těch, kteří byli pokřtěni jinou formou (čerpáno z terénního deníku).

²⁶⁶ Čerpáno z terénního deníku.

²⁶⁷ Hinman in Packer, *The International Pastor Experience*, s. 152–153.

I ve sborech, které nejsou mezinárodní, avšak sdružují více tradicí²⁶⁸, se odlišná pojetí objevují.

Druhá svátost, večeře Páně, respektive eucharistické shromáždění, „je slavením vítězství vzkříšeného Krista, dobrořečením za ně a za spásné Boží skutky, srůstáním v jednotu Kristova lidu“.²⁶⁹

Bohatá historie slavení večeře Páně dala vzniknout mnoha různým způsobům a pojetím dané svátosti, které se, paradoxně, staly pro tuto jednotu Kristova lidu skutečnou výzvou²⁷⁰. Otázky ohledně dění a Boží přítomnosti během eucharistického slavení (týkající se symbolů, proměnění, památky, přítomnosti, živlů), účasti dětí, formy chleba a vína (kvašený, či nekvašený, nalámaný, či ne, víno, či hroznová šťáva apod.) a jejich přijímání (pití z poháru, metoda intinkce), všechny tyto pohledy se v mezinárodním evangelickém sboru mohou objevit.²⁷¹

Avšak právě u společného stolu, ve společném slavení večeře Páně církev dosvědčuje světu překonávání rozdílů, neboť ve společném jezení a pití se projevuje jednota těla Kristova, „která přesahuje rozdílnosti dané kulturou, etnikem a pohlavím“²⁷². V mezinárodních evangelických sborech tak večeři Páně slaví věřící společně – jako tělo Kristovo.²⁷³

---

²⁶⁸ V České republice například Českobratrská církev evangelická.

²⁶⁹ Smolík, Kristus a jeho lid, s. 33, srov. s. 130.

²⁷⁰ Ostatně už korintský sbor čelil problémům ohledně způsobu slavení večeře Páně (1K 11,17–34), viz Filipi, Pozvání k oslavě, s. 81. Možné souvislosti se sociálním statusem a rozdílnou pracovní vytížeností jednotlivých členů si všímá Ryšková (Doba Ježíše Nazaretského, s. 155) i Hicks (Pojďme ke stolu: Večeře Páně jako hostina, s. 138).

²⁷¹ Srov. Wald, A Guide to International Church Ministry, s. 46,51–52; Jones, Transitioning from an American Military Church to an International Congregation, s. 39; Filipi, Po ekumenickém chodníku, s. 30–34; Neuner, Ekumenická teologie, s. 192–206. Otázka katolického pojetí, reálné přítomnosti a obětního charakteru mše zde také má své místo, neboť se bohoslužeb mohou účastnit věřící katolického vyznání, například v případě konfesně rozdílných manželských párů.

²⁷² Hicks, Pojďme ke stolu: Večeře Páně jako hostina, s. 151; srov. Jones, Transitioning from an American Military Church to an International Congregation, s. 39; Munich Christian Fellowship, Sunday Service [online].

²⁷³ I když příchozí mohou mít na způsob vysluhování a pojetí svátosti rozmanité pohledy a dochází k diskusím, způsob, jakým je v daném konkrétním mezinárodním sboru večeře Páně slavena, určuje vnitřní předpis (či praxe) příslušného sboru.

3.1.3 Modlitby a společný zpěv duchovních písní

Modlitba i zpěv má v bohoslužbě své místo. Naše modlitby a s nimi spojené pojetí jsou kulturně ovlivněné. Čas modliteb, jejich délka, hlasitost, dynamika, citace Písem, serialita, prostředí, ve všech těchto aspektech lze pozorovat kulturní stopu. Podobně jako modlitba, zpěv v bohoslužbě je „vzýváním, chválou, prosbou, vyznáním, jež odesíláme k Bohu, Kristu, Duchu svatému“²⁷⁴. Každý z přítomných pak „zpívá sám, osobně, ze svého ‚celého srdce‘ (Ko 3,16), ale zároveň spolu s ostatními, s nimiž v tu chvíli našel společný výraz“²⁷⁵. Společný zpěv buduje společenství, dochází při něm ke vzájemnému učení i povzbuzování, má ekumenický potenciál a vzhledem ke své poetické formě přesahuje polohu logicko-diskurzivní, aktivuje představivost, emoce, a tím ovlivňuje i hloubku prožívání.²⁷⁶

Společný zpěv je komponentou bohoslužby, která bývá přichozími z rozmanitých národů velmi ceněná. Lidé, kteří v cizí zemi touží po společném uctívání Boha a po společenství s ostatními věřícími, zažívají prostřednictvím hudby a společného zpěvu sdílenou zkušenost a, mnohdy po dlouhé době, opětovné vědomí patření.²⁷⁷

Ve sboru však mohou nastat pnutí týkající se preferovaného stylu a vedení chval, který souvisí s žánrem hudby, výběrem písní či nástrojů, liturgickým pojetím, teologickými důrazy, které si věřící přinášejí ze svých mateřských sborů a na jejichž základě mohou mít jasnou představu, „jak má správně vypadat“ tato část bohoslužby. Dle Walda se tváří v tvář těmto rozmanitým a „jediným správným“ pohledům mohou vedoucí představitelé sboru rozhodnout, zda zvolí jeden styl s předpokladem, že se na něj lidé adaptují, nebo dané rozmanitosti využijí a budou z této bohaté studnice čerpat.²⁷⁸

Ze zkušeností víme, že mezinárodní sbory využívají obou variant. Některé sbory užívají zpěvník s pevně daným souborem písní (například zpěvník *Rejoice Hymns*), včetně jednotného hudebního pojetí. V jiných sborech je vedení služby chval svěřeno několika různým vedoucím, kteří pocházejí z odlišných kulturních (a denominačních) prostředí a ve vedení chval se po týdnech střídají. Tito vedoucí pak vybírají pro příslušnou bohoslužbu písně i styl jejich hudebního pojetí. Při bohoslužbách se tak střídají různé žánry, od tradičních chvalo zpěvů po písně soudobých křesťanských interpretů. Písně nejsou vybírány z jednoho konkrétního zpěvníku. Jedním z důležitých úkolů vedoucích chval je zaměřit se při výběru na obsah písní, nikoli vybírat pouze na

---

²⁷⁴ Filipi, Pozvání k oslavě, s. 76.

²⁷⁵ Tamtéž.

²⁷⁶ Filipi, Pozvání k oslavě, s. 76–77.

²⁷⁷ Čerpáno z interních dokumentů (včetně záznamů ze schůzí staršovstva, použito se svolením) sboru *Brno International Christian Fellowship* a terénních zápisků.

²⁷⁸ Viz Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 58–59.

základě populárnosti. I když široce rozšířená znalost určité písně může být v případě mezinárodních sborů s vyšší fluktuací vítaným aspektem. Pro účastníky bohoslužby jsou pak texty písní často promítány na plátno, umístěné v přední části sálu.²⁷⁹

3.1.4 Společenství

Život církve, píše František Kunetka, to je *martyria* (svědectví, dosvědčování, hlásání), *leiturgia* (slavení), *diakonia* (služba lásky, žití) – v *koinonia* (společenství Božího lidu, v němž jsou tyto jednotlivé projevy prožívány a z něhož také vycházejí).²⁸⁰

Vzájemné sdílení je velmi důležitou komponentou bohoslužby, která mezi účastníky těla Kristova vytváří sociální realitu společenství vzájemné péče a podpory, jež je spojena s diakonií jakožto křesťansky motivovanou službou bližnímu. Vzájemná péče a služba bližnímu není omezena jen na prostředí sboru. V rámci diakonické služby se některé sbory zapojují do již existujících lokálních aktivit, jiné vytváří své vlastní²⁸¹.

Jako příklad uveďme sbor *International Church of Prague*, který je na lokální úrovni zapojen do praktické pomoci lidem bez přístřeší, do programu Betel (pro ženy a muže se závislostí na návykových látkách či hazardních hrách) a dalších diakonických aktivit.²⁸²

V prostředí sboru se vzájemné sdílení poté manifestuje ve sbírkách, ale i v ohláškách a přímluvných modlitbách²⁸³, ale také v praktické pomoci. Služba a péče jeden o druhého jsou vetkány nejen do novozákonního pojetí, avšak jsou neodmyslitelně spjaty i s Bohem danými starozákonními pravidly pro jeho lid²⁸⁴. Pro mezinárodní sbor, mající mezi sebou příchozí z rozmanitých prostředí, kteří se v nové zemi potýkají s nejrůznějšími výzvami, prožívají šťastná období, ale i procitnutí, nejistotu, tenzi,

---

²⁷⁹ Čerpáno z terénních zápisků.

²⁸⁰ Kunetka, Slavnost našeho vykoupení, s. 97–98. Srov. Smolík, Kristus a jeho lid, s. 229.

²⁸¹ Na důležitost vyslechnutí si potřeb místních a sloužit v součinnosti s nimi, nikoli z pozice moci, upozorňuje například Packer (Packer, *The International Pastor Experience*, s. 76). Konkrétním diakonickým aktivitám se v rámci šetření věnoval např. Carlson (Carlson, *International Church Assessment*, s. 167–168).

²⁸² *International Church of Prague, Change Lives* [online].

²⁸³ Srov. Filipi, Pozvání k oslavě, s. 80–83.

²⁸⁴ Vztah k cizincům a potřebným nalezneme např. v Lv 19,33–34; Dt 14,28–29; Lv 25,35 či Dt 24,17.

nepochopení či zklamání²⁸⁵, je vzájemné sdílení a péče jeden o druhého velmi důležité.

Výrok z Listu Efezským 2,11–22 ujišťuje, že Kristus umožnil soužití, smíření a jednotu (nepředpokládá však stejnost), a také ubezpečuje o patření.

Nejste již tedy cizinci a přistěhovalci, máte právo Božího lidu a patříte k Boží rodině. Jste stavbou, jejímž základem jsou apoštolové a proroci a úhelným kamenem sám Kristus Ježíš. V něm je celá stavba pevně spojena a roste v chrám, posvěcený v Pánu; v něm jste i vy společně budováni v duchovní příbytek Boží (Ef 2,19–22).

Citované verše jsou součástí širšího oddílu, který hovoří o spasitelném díle Ježíše Krista a o praktických důsledcích skutečnosti, že „vyvýšený Kristus působí skrze církve“²⁸⁶. Hovoří o tom, že Kristus přinesl plné smíření s Bohem. Důsledkem tohoto smíření je i smíření na úrovni lidské, reprezentované právě církví z židů i pohanů.²⁸⁷

Věřící, který žije v cizí zemi, může v těchto verších také nacházet ujištění, že i když je cizincem a přistěhovalcem²⁸⁸ (a pro mnohé z místní kultury tak podezřelým)²⁸⁹, zároveň patří k Božímu lidu, k Boží rodině. V ní není brán jako cizinec a přistěhovalec, v ní je plnoprávný člen rodiny. Má v rodině své místo a svou roli, může přispívat ke společnému růstu, být užitečný i zažívat vzájemnost a podporu.

Boží lid se také obvykle neschází pouze při nedělních bohoslužbách, důležitou součástí života sboru jsou i biblické či katechetické skupinky během týdne a další společné chvíle²⁹⁰. Aspekt národnostní rozmanitosti není v mezinárodních sborech trpěn, naopak se s ním počítá a je přijímán

---

²⁸⁵ Srov. Vhumani, Pastoral care to migrants [online]; Fresch, A Third Culture Kid's Experience as Pastor of an International Church, s. 26–27; Packer, The International Pastor Experience, s. 156.

²⁸⁶ Pokorný, List Efezským, s. 41.

²⁸⁷ Blíže viz Pokorný, List Efezským, s. 13–14, 40–45; Keener, IVP komentář k dobovému pozadí Bible, s. 666–667; MacArthur, Nový zákon. Komentář verš po verši, s. 634–635.

²⁸⁸ V Písmu nacházíme i perspektivu cizinctví (viz např. 1Pt 2,11; Žd 13,14). Domov věřícího je v nebi, v tomto pozemském světě jsou všichni věřící cizinci bez domovského práva, rozsetí mezi národy (Keener, IVP komentář k dobovému pozadí Bible, s. 838). Ujištění se tak týká i těch, kteří fyzicky žijí ve své rodné zemi, jejich duchovní domov je však v nebi.

²⁸⁹ Mrázek, Teologie opomíjených, s. 90.

²⁹⁰ Např. Brno International Christian Fellowship, Gathering during the week [online]; International Church of Prague, ICP Church Profile [online]; terénní deník.

jakožto součást uskutečňování Božího plánu spásy, neboť evangelium je dobrou zprávou pro všechny národy a pro všechny ze všech národů, ať žijí kdekoli.

Některé sbory mívají v rámci podpory sboru jakožto společenství pravidelná společná jídla, tzv. *Bring and Share*²⁹¹, či setkání, tzv. *International Dinners*, kdy každý účastník může přinést svůj oblíbený národní pokrm či nápoj, který poté mohou ostatní ochutnat, a naopak.²⁹² Součástí vzájemného poznávání rozmanitých kultur bývají společné chvály a díkůvzdání, modlitby či krátké představení vlastních kultur, které mohou dle Silvy zahrnovat zpěv, ukázkou tance, prezentaci apod.²⁹³ Také vzájemné modlitby, díkůvzdání a přímlyvy hrají velmi významnou roli. Tyto komponenty propojují a posilují společenství jak v rovině horizontální (ve vztahu k sobě navzájem), tak i vertikální (ve vztahu k Bohu).

Nevšedním zážitkem bývá také období Adventu a v některých sborech společně zpívána píseň Tichá noc. Každá sloka může být zpívána v jiném, ve sboru zastoupeném, jazyce, stejně jako čtení veršů z pasáží jako Lk 2,10–11. Wald uvádí, že slyšet zvěstování zprávy o veliké radosti pro všechn lid ve dvaceti různých jazycích je velmi působivé.²⁹⁴

V jednom ze sborů je píseň Tichá noc zpívána každoročně poslední adventní neděli při bohoslužbě. Účastníci bohoslužby stojí vedle sebe v kruhu podél stěny sálu. Jakmile všichni dostanou svíčku, v sále se ztlumí světla a společně pak (většinou bez hudebního doprovodu) začnou zpívat první sloku této písně v angličtině. Během zpěvu postupně jeden od druhého zapalují své svíčky a zpívají (či jen poslouchají a přizvukují) další sloky v jazycích, které jsou ve sboru zastoupeny²⁹⁵. Písní si společně připomínají příchod Krista, který svou obětí na kříži umožnil, aby lidé ze všech národů a jazyků mohli být sjednoceni v něm. Přesto však Kristus rozmanitost neruší. Světlo svíček pak symbolizuje světlo Krista, jenž je světlem světa.

3.2 Pastorage

Se společenstvím Božího lidu úzce souvisí i pastorage, tedy pastýřská péče, která má „dovšedňovat Boží péči o člověka a zpřítomňovat jednání dobrého

---

²⁹¹ Zkušenosti pastora mezinárodního sboru ohledně kulturních zvyklostí týkajících se společného jídla ve sboru viz např. Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 70, 75–76.

²⁹² Záznamy z terénního deníku.

²⁹³ Srov. da Silva in Packer, *The International Pastor Experience*, s. 150.

²⁹⁴ Wald, *A Guide to International Church Ministry*, s. 60–61.

²⁹⁵ Záznam z terénního deníku.

Pastýře²⁹⁶. Smolík definuje pastýřskou péči jako „službu k víře a k životu z víry.“²⁹⁷ Úkolem pastorače je podporovat život víry jednotlivce (*cura animarum specialis*), i udržovat život a jednotu sboru (*cura animarum generalis*).

V otázce metod neodmítá autentický lidský soucit, empatii, či doprovázení, „ale neomezuje se pouze na tyto lidské nástroje. Počítá s Boží láskou, odpuštěním, vykoupením a milostí,“²⁹⁸ avšak nikoli ve smyslu alternativy k lidské pomoci, nýbrž jako součást komplexního celku

Pastoraci expatů se věnuje například Magezi Vhumani, který postihuje pět kategorií teologických přístupů k migraci, detailněji se věnuje diagnostickému a hermeneutickému modelu porozumění výzvám, kterým lidé opouštějící svou vlast čelí, a jeho implementaci v pastorační péči. Zabývá se problematikou liminality a žití „mezi“ (tzv. *in-between*) a upozorňuje, že tento stěžejní aspekt ovlivňuje fyzickou, metaforickou, spirituální, emocionální i konceptuální dimenzi příchozího, který v mnoha ohledech žije život mezi svou domovskou a hostitelskou zemí²⁹⁹.

K metodám pastorače, které jsou využívány³⁰⁰ v mezinárodních evangelických sborech, patří právě společná setkání (bohoslužby, biblické skupinky během týdne, společná setkávání a stolování), katecheze dětí (nedělní škola), vzájemná podpora, sdílení se, svědectví i přímluvné modlitby, ale také duchovní doprovázení, pastorační návštěvy a individuální rozhovory či písemná korespondence.

---

²⁹⁶ Butta, Pastorační péče v církvi, s. 9. Tématem pastýřské služby v Bibli viz např. s. 17–27 (tamtéž), její historii v dějinách církve pak s. 28–47; Dějinnému vývoji chápání výrazu pastorační viz Ambros, Fundamentální pastorální teologie, s. 7–13.

²⁹⁷ Smolík, Pastýřská péče. s. 17, viz i 80. Dějinnému vývoji chápání výrazu pastorační viz Ambros, Fundamentální pastorální teologie, s. 7–13.

²⁹⁸ Opatrný, Pastorače zvláštních skupin, s. 18.

²⁹⁹ Vhumani, Pastoral care to migrants [online]. Srov. Wald, A Guide to International Church Ministry, s. 63–65, 191.

³⁰⁰ Např. International Church of Prague, ICP Pastor Job Description [online]; terénní deník.

Otázka eklesiologie mezinárodního sboru

V této práci jsme se věnovali mezinárodním evangelickým sborům, které se v dnešní době nachází v mnoha zemích po celém světě.

Jejich působení v některých částech světa vyvolávalo dříve otázky a pochybnosti, obzvláště u těch sborů, které byly spojovány s velvyslanectvími, místními diplomaty a byznysmeny. Mezinárodní sbory byly některými misionáři či organizacemi považovány spíše za sociální klub. Obzvláště v období před druhou světovou válkou by to bylo možné takto chápat. Máme však za to, že situace se, obzvláště během posledních desetiletí, velmi změnila. Otázkou zůstává, zda můžeme zodpovědně říci, že dnes již žádné společenství, které se prohlašuje za mezinárodní evangelický sbor, tyto pochybnosti nevyvolává.

Packer uvádí, že mezinárodní sbory jsou obdobné všem ostatním sborům ve skutečnosti, že jde o „místní společenství oddaných následovníků Ježíše Krista“³⁰¹, kteří se vzájemně zavázali k tomu, že se budou společně scházet a existovat jako sbor pod autoritou Kristova panství. Upozorňuje tak na dva hraniční protipóly: prvním je považovat za sbor pouze sbor složený ze stálých členů (idea bytí ve stejném sboru po celý život), druhým pak považovat jakékoliv, i náhodné, setkání dvou či tří věřících za rovné místnímu sboru³⁰², v jehož rámci se věřící oddaně schází k uctívání a slavení, společenství, službě a vydávání svědectví o evangeliu Ježíše Krista, to vše pod autoritou Ježíše Krista a mocí Ducha svatého.³⁰³

Dle nicejsko-cařihradského vyznání víry, ke kterému se hlásí značná část křesťanů (i v rámci ekumenických snah), je vyznávána jedna svatá, katolická, apoštolská církev. Na tomto základě jsou pak jako znaky církve uváděny jednota, svatost, katolicita (ve smyslu její universality v čase a prostoru, na níž se každý sbor podílí ve slavení eucharistie, nikoli ve smyslu uniformity) a apoštolskost (tedy pokračování v apoštolském učení), dále pak Slovo a svátosti.³⁰⁴

---

³⁰¹ Packer, *Look Who God Let into the Church*, s. 6.

³⁰² Srov. Mt 18,20 a dále Rejchrt, *Věřím: Výklad apoštolského vyznání víry*, s. 373. Apoštol Pavel připodobňuje místní sbor k tělu, jehož jednotlivé části na sobě vzájemně závisejí, viz 1K 12,12–31 (Douglas, *Nový biblický slovník*, s. 122).

³⁰³ Viz Packer, *Look Who God Let into the Church*, s. 6–8.

³⁰⁴ Smolík, *Kristus a jeho lid*, s. 38, 44–56.

Právě reformace zdůrazňovala kázání a řádné vysluhování svátostí³⁰⁵. Dle Augsburského vyznání je církev „shromáždění (všech) svatých, v němž se evangelium čistě učí a (svaté) svátosti se náležitě (podle evangelia) vysluhují“.³⁰⁶

Kunetka popisuje její čtyři funkce, tedy *martyria* (svědectví, hlásání), *leiturgia* (slavení), *diakonia* (služba) a *koinonia* (společenství).³⁰⁷

Na základě šetření a prostudovaných materiálů máme za to, že mezinárodní evangelické sbory, které zvěstují evangelium Ježíše Krista a shromažďují se ke společenství, slavení, kázání Božího slova, řádnému vysluhování svátostí a službě lásky, jsou plnohodnotnými sbory, nikoli tzv. sociálním klubem či zájmovým uskupením, a jako takové mají v celém těle Kristově své místo a roli, neboť se společně s ostatními podílejí na naplňování poslání, které bylo církvi, tělu Kristově, svěřeno.

---

³⁰⁵ Srov. Smolík, Kristus a jeho lid, s. 110–111, 115, 131, 136–137.

³⁰⁶ Říčan, Čtyři vyznání, s. 69. Srov. Bratrské a Helvétské vyznání (Říčan, Čtyři vyznání, s. 144–145, 228).

³⁰⁷ Kunetka, Slavnost našeho vykoupení, s. 97–98. Srov. Smolík, Kristus a jeho lid, s. 229.

Závěr

V diplomové práci jsem se věnovala mezinárodním evangelickým sborům, které se v dnešní době nachází v mnoha zemích po celém světě.

Cílem práce bylo představit jejich existenci, charakteristické znaky, sebepojetí, důvody vzniku a historii. Zvláštní ohled byl věnován interkulturnímu aspektu. Zabývala jsem se otázkou, jakým způsobem se mohou hluboké vrstvy kultury při interkulturním soužití projevovat. V této souvislosti byla věnována pozornost zejména dimenzím národních kultur a s nimi spojené vrstvě jazykové příslušnosti. Dále pak vrstvě náboženské příslušnosti, tedy otázce věroučné rozmanitosti jakožto jedné z úrovní či vrstev kultury. Poslední kapitola se poté týkala praktických aspektů služby v mezinárodních sborech, zejména pokud jde o bohoslužby a sborový život.

Práce poukazuje na skutečnost, že mezinárodní evangelický sbor se vyznačuje pestrostí. Pestrost týkající se národnostní a etnické příslušnosti nepramení pouze ze skutečnosti, ze které země člověk přichází (a z jakého etnika), ale také kde a jak dlouho pobýval. Mozaiku zkušeností, náhledů a zvyků si poté do mezinárodního evangelického sboru přináší s sebou.

Roli hraje i jazyková pestrost. Jak bylo uvedeno, zdaleka ne pro všechny příchozí je angličtina rodným jazykem. Ve světě také existují jednotlivé varianty jako například americká, asijská, africká či karibská angličtina³⁰⁸. Takže i když ve sboru všichni mluví „anglicky“, vzájemně si rozumět a pochopit se tak může být někdy skutečnou výzvou.

Pestrost se projevuje i na rovině teologické a denominační. Lidé mající rozdílné názory a přesvědčení na pojetí Bible, na formu bohoslužby, věroučné důrazy, způsob uctívání a modlitby – často z důvodu předchozích zkušeností na základě věroučné příslušnosti sboru, který doposud navštěvovali, kde vyrostli, jak byli odmalička učeni, jaké písně zpívali, jakým způsobem se modlili – najednou přijedou do odlišné země a zjišťují, že v místním mezinárodním sboru sedí při bohoslužbě vedle sebe věřící mnoha rozmanitých proudů (baptisté i reformovaní, anglikáni, luteráni, věřící z liberálního, charismatického či fundamentálního proudu, svobodní

---

³⁰⁸ Průcha, Interkulturní komunikace, s. 93.

či nezávislí) i ti, kteří se v současnosti za věřící nepovažují, přichází se však účastnit bohoslužeb, sborového společenství či diakonických aktivit.

Pestrost mezinárodních sborů je dále umocněna zvýšenou fluktuací, která je spojena se skutečností, že se u věřících často jedná pouze o dočasný pobyt v dané lokalitě.

Tuto pestrost lze vnímat jako ohrožení, či jako výhodu. Mám za to, že ji lze vnímat v obou polohách. Ohrožením je ve chvíli, kdy dochází ke střetu hodnot, pocitu ohrožení toho, co daný člověk považuje za dobré, žádoucí, biblické, na čem mu záleží, o co stojí za to usilovat, co chce chránit či bránit. Ohrožením mohou být situace nedorozumění, často pramenící z neznalosti jiných pojetí, které vycházejí z odlišných kultur.

Výhodou rozmanitosti je bohatá zkušenost. Lidé v mezinárodních evangelických sborech mají dohromady velkou zkušenost, neboť každý přichází, nezřídka s již vlastní nemalou zkušeností, s sebou přináší svůj díl do společné mozaiky. Ve sboru se od sebe mohou všichni vzájemně učit, dochází k vzájemnému sdílení a obohacování, a tím získávání většího rozhledu a pochopení. Nezřídka se rozšiřují úhly pohledu, který pak bývá více relativní, jakékoliv vybočení z pravidla již nemusí být ohrožením. V rámci soužití lidí z rozmanitých národů a věroučných prostředí může docházet k prohlubování vlastního biblicko-teologického porozumění.

V mezinárodním evangelickém sboru se tak schází lidé jedinečně odlišní, a přesto proměnění ke spolupráci, čerpající z jednoho Ducha. Stěžejní je evangelijní zvěst, která se projevuje ve svědectví, slavení, službě a společenství.

V práci jsem se pokusila poukázat na to, že tradice mezinárodních sborů není nová, ale naopak má hluboké kořeny.

Mezinárodní evangelické sbory, jako pozemská shromáždění kulturně a etnicky rozmanitých věřících, mohou představovat jakousi embryonální formu eschatologické reality nebeského království.³⁰⁹

Potom jsem viděl, hle, tak veliký zástup, že by ho nikdo nedokázal sečíst, ze všech ras, kmenů, národů a jazyků, jak stojí před trůnem a před tváří Beránkovou, oblečení v bílé roucho, palmové ratolesti v rukou. A volali velikým hlasem: „Díky Spasiteli, Bohu našemu, sedícímu na trůnu, a Beránkovi.“ (Zj 7,9–10)

---

³⁰⁹ Srov. Sheffield, [online], Wald, A Guide to International Church Ministry, s. 105.

Vzhledem k rozsahu práce a skutečnosti, že téma mezinárodních evangelických sborů nebylo dosud v české literatuře zpracováno, a tedy nebylo možno na jednotlivé aspekty či podrobnosti pouze odkazovat, nebylo možné se dostatečně obsírně věnovat všem aspektům tak, jak by si zasloužily.

I to může být předmětem dalšího zkoumání. Obzvláště mám na mysli podrobnější zpracování biblicko-teologického rámce či oblasti vedení a pastorače.

Práci zakončím dvěma citáty, které, domnívám se, společně vystihují podstatu mezinárodních sborů.

*Mezinárodní sbory mají unikátní příležitost
zažít onu smiřující moc evangelia Ježíše Krista, kterou prohlašují.
(Jimmy Martin)³¹⁰*

*Že vůbec mezinárodní sbor – kde se pod jednou střechou setkávají
lidé z tuctů zemí, kultur a denominačních prostředí – existuje, je zázrak.
(Jeff Hinman)³¹¹*

---

³¹⁰ Martin, *The Future of International Churches*, s. 9.

³¹¹ Hinman in Packer, *The International Pastor Experience*, s. 152. Volně přeloženo.

Seznam literatury

- ALLMEN, Jean-Jacques von a kolektiv. *Biblický slovník*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987.
- AMBROS, Pavel. *Fundamentální pastorální teologie*. Olomouc: Jiří Burget, 2000. ISBN 80-902798-2-1.
- BARTÁK, Matěj, Jitka VEBROVÁ a Renata RYCHLÁ, ed. *Nový slovník cizích slov pro 21. století*. Praha: Plot, 2008. ISBN 9788086523897.
- BENNETT, Janet M., ed. *The SAGE Encyclopedia of Intercultural Competence*. 2 vols. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc., 2015 [online] (cit. 24-5-2021) URL: <http://dx.doi.org/10.4135/9781483346267>.
- BERARDO, Kate a Darla K. DEARDORFF. *Building Cultural Competence: Innovative Activities and Models*. Sterling, Virginia: Stylus Publishing, 2012. ISBN 9781579228033.
- Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 2015. ISBN 978-80-7545-001-2.
- BLOEMBERG, Jacob, Global Nomads: Expats on Mission in a New Urban World, in PACKER, David L., ed. *The International Pastor Experience: Testimonies from the Field*. Createspace Independent Publishing Platform, 2015. ISBN 978-1507840382.
- BURROUGHS, Jeremiah. *Irenicum, to the lovers of truth and peace heart-divisions opened in the causes and evils of them: with cautions that we may not be hurt by them, and endeavours to heal them*. London: Printed for Robert Dawlman, 1653. [online]. [cit. 2021-5-29] URL: <http://name.umdl.umich.edu/A30587.0001.001>.
- BUTTA, Tomáš. *Pastorační péče v církvi*. Praha: Církev Československá husitská, 2017. ISBN 978-80-7000-137-0.
- CARLSON, James. *International Church Assessment: A Light to all Nations? Assessing the Missional Strength and Commitment of International Churches in Europe*. Independently published, 2019. ISBN 97817963630229.

- CONDON, John, and Bruce LABRACK. Culture, Definition of. In *The SAGE Encyclopedia of Intercultural Competence*, edited by BENNETT, Janet M., 192–195. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc., 2015 [online] (cit. 24-5-2021) URL: <http://dx.doi.org/10.4135/9781483346267.n70>.
- CRANE, Michael, Multicultural Churches in Global Cities, in PACKER, David L., ed. *The International Pastor Experience: Testimonies from the Field*. Createspace Independent Publishing Platform, 2015. ISBN 9781507840382.
- CRANE, Michael D. a Scott CARTER. Gateway to the Nations: The Strategic Value of International Churches in a Globalized Urban World. *International Journal of Urban Transformation* 4, no. 1 (2019): 111–130.
- ČENĚK, Jiří. *Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly* / Jiří Čeněk, Josef Smolík, Zdeňka Vykoukalová. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 9788024754147.
- ČERNÝ, Pavel. Jeden Pán, jedna víra a současné eklesiologické hledání, *Studia Theologica* 17 (3), 2015, s. 155–170. DOI: 10.5507/sth.2015.033.
- DOHNALOVÁ Eva, Migrace a integrace v Evropské unii a v České republice jako kontext formace profese interkulturní pracovník, in *Formování profese interkulturní pracovník/pracovnice: zahraniční zkušenosti, praxe a vzdělávání v ČR / kolektiv autorů a autorek; uspořádala Dita Palašáková*. Praha: InBáze, 2014. ISBN 9788090575905.
- DOUGLAS, J. D. *Nový biblický slovník* / [redakce J.D. Douglas; překlad z angličtiny Alena Koželuhová ... et al.; mapy, nákresy a grafy Tomáš Prchal]. 2., aktual. vyd. Praha: Návrat domů, 2009. ISBN 9788072551934.
- GEORGES, Jayson a Mark D. BAKER. *Ministering in Honor-Shame Cultures: Biblical Foundations and Practical Essentials*. Downers Grove: IVP Academic, 2016. ISBN 9780830851461.
- GILLIÈRON, Bernard. *Bible nepadla z nebe: strhující historie jejího zrození / Bernard Gilliéron; z franc. orig. přel. Jan Keřkovský*. Třebenice: Mlýn, 1993. ISBN 9788090158900.
- GROVE, Cornelius N. Value Dimensions: Trompenaars. In *The SAGE Encyclopedia of Intercultural Competence*, edited by BENNETT, Janet M.,

- 857–861. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc., 2015 [online] (cit. 24-5-2021) URL: <http://dx.doi.org/10.4135/9781483346267.n284>.
- FILIPÍ, Pavel. *Církev a církve: kapitoly z ekumenické eklesiologie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2000. ISBN 9788085959585.
- FILIPÍ, Pavel. *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*. 4., doplněné vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. ISBN 9788073252809.
- FILIPÍ, Pavel. *Malá encyklopedie evangelických církví / Pavel Filipí a kolektiv*. Praha: Libri, 2008. ISBN 9788072773787.
- FILIPÍ, Pavel. *Po ekumenickém chodníku*. Praha: Kalich, 2008. ISBN 9788087098059.
- FILIPÍ, Pavel. *Pozvání k naději: Kapitoly o homiletické hermeneutice a exegezi*. Praha: Kalich, 2006. ISBN 80-7017-028-X.
- FILIPÍ, Pavel. *Pozvání k oslavě: evangelická liturgika*. Praha: Kalich, 2011. ISBN 9788070171493.
- FLEK, Alexandr. Evangelikálové jsou evangelíci, kteří to myslí vážně, *Dingir* 22 (1), 2019, s. 26–27.
- FRESCH, David, A Third Culture Kid's Experience as Pastor of an International Church, in PACKER, David L., ed. *The International Pastor Experience: Testimonies from the Field*. Createspace Independent Publishing Platform, 2015. ISBN 978-1507840382.
- HAVRÁNEK, Bohuslav. *Slovník spisovného jazyka českého*. Díl 3., M – O. 2., nezm. vyd. Praha: Academia, 1989.
- HICKS, John Mark. *Pojďme ke stolu: Večeře Páně jako hostina*. Vienna: Eastern European Mission, 2010. ISBN 978-1-936479-13-9.
- HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE. *Kultury a organizace: software lidské mysli: spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007. ISBN 80-86131-70-x.
- HORÁLEK, Jan. Význam slova „evangelický“ – historický exkurz [online] (cit. 20-11-2020) URL: <https://ea.cz/img-content/files/Význam%20slova.pdf>.

- HORROCK, Geoffrey, Řečtina, in PRICE, Glanville a kol. *Encyklopedie jazyků Evropy / Glanville Price a kolektiv; [z anglického originálu ... přeložili Václav Černý, Zlata Kufnerová, Sáva Heřman]*. Praha: Volvox Globator, 2002. ISBN 8072074504.
- HOŠEK, Pavel. *A bohové se vracejí: proměny náboženství v postmoderní době*. Jihlava: Mlýn, 2012. ISBN 9788086498485.
- HOŠEK, Pavel. Kdo jsou evangelikálové. *Dingir* 9 (2), 2006, s. 50–51.
- HUDSON, S. Winthrop. Denominationalism as a Basis for Ecumenicity: Seventeenth Century Conceptiopl. *Church History*. 1955, 24 (1), 32–50.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073672690.
- JONES, Larry, Transitioning from an American Military Church to an International Congregation, in PACKER, David L., ed. *The International Pastor Experience: Testimonies from the Field*. Createspace Independent Publishing Platform, 2015. ISBN 978-1507840382.
- KEENER, Craig S. *IVP komentář k dobovému pozadí Bible*. Přeložila KEMPNÁ Zuzana. Albrechtice: Křesťanský život, 2018. ISBN 9788071122043.
- KOUBEK, Josef. *Anglicko-český výkladový slovník personalistiky*. Praha: Management Press, 2003. ISBN 8072610805.
- KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, 2006. ISBN 978-80-200-1415-3.
- KUNETKA, František. *Slavnost našeho vykoupení: nástin liturgické teologie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN 807192184X.
- LUCENAY, Harry, Responding to the Call to Serve an International Church Overseas, in PACKER, David L., ed. *The International Pastor Experience: Testimonies from the Field*. Createspace Independent Publishing Platform, 2015. ISBN 978-1507840382.
- LUKKEN, Gerard. *Rituals in Abundance: Critical Reflections on the Place, Form, and Identity of Christian Ritual in Our Culture*. Leuven; Dudley, MA: Peeters, 2005, s. 169–186.

- MACARTHUR, JOHN. *Nový zákon: komentář verš po verši; [z ang. orig. přel. Lenka Titěrová et al.]*. Kroměříž: Didasko, 2013. ISBN 9788087587089.
- MACHARG, Kenneth D., *From Bangkok to Bishkek Budapest to Bogotá: The Compelling story of International Congregations*. 2nd ed. Edition. Florida: EnergPowerPress, 2020. ISBN 978-1-63199-577-4.
- MARSH, Bob, *Planting Churches in the Shadow of Cathedrals: International Church Planting in Europe*, in PACKER, David L., ed. *The International Pastor Experience: Testimonies from the Field*. Createspace Independent Publishing Platform, 2015. ISBN 978-1507840382.
- MARTIN, Jimmy, *The Future of International Churches*, in PACKER, David L., ed. *The International Pastor Experience: Testimonies from the Field*. Createspace Independent Publishing Platform, 2015. ISBN 9781507840382.
- MEYER, Erin. *The culture map: decoding how people think, lead, and get things done across cultures*. New York: PublicAffairs, 2015. ISBN 9781610392761.
- MEZŘICKÝ, Václav, ed. *Globalizace*. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071787485.
- MOREE, Dana. *Základy interkulturního soužití*. Praha: Portál, 2003. ISBN 9788026209157.
- MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. Praha: Centrum biblických studií: Česká biblická společnost, 2011. ISBN 9788087287446.
- MRÁZEK, Jiří. *Teologie opomíjených: přehlížené hlasy v Novém zákoně*. Jihlava: Mlýn, 2013. ISBN 9788086498522.
- NEŠPOR, Zdeněk R. a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-8024633152.
- NEWMAN, Ja'akov. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů / Ja'akov Newman, Gavri'el Sivan; [z anglického originálu přeložili Gita a Dušan Zbavitelovi]*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 8090089534.
- NEUNER, Peter. *Ekumenická teologie*. Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 8070214082.

- NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠŤOVÍČKOVÁ. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.
- NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník. Biblický slovník. Díl 1., A – R*. Praha: Kalich, 1956.
- NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník. Biblický slovník. Díl 2., Ř – Ž*. Praha: Kalich, 1956.
- NOVÝ, Ivan a Sylvia SCHROLL-MACHL. *Interkulturní komunikace v řízení a podnikání: česko-německá*. Praha: Management Press, 2007. ISBN 9788072611584.
- OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Pavel Mervart: Červený Kostelec, 2014. ISBN 978-80-7465-116-8.
- PACKER, David Lee. *Look Who God Let into the Church: Understanding the nature and sharpening the impact of a multicultural church*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2013. ISBN 978-1490532264.
- PACKER, David L., ed. *The International Pastor Experience: Testimonies from the Field*. Createspace Independent Publishing Platform, 2015. ISBN 9781507840382.
- PEDERSON, David J. The Gospel Inn: Paul's Mission to the Expatriate Communities. *Torch Trinity Journal* 1 (1), 1998, s. 170–187.
- POKORNÝ, Petr. *Apoštolské vyznání: výklad nejstarších křesťanských věroučných textů*. 3. vydání. Jihlava: Mlýn, 2011. ISBN 9788086498455.
- POKORNÝ, Petr. *List Efezským*. Praha: Centrum biblických studií: Česká biblická společnost, 2005. ISBN 8085810387.
- Po vzoru Berojských: život a víra českých a moravských evangelíků v předtoleranční a toleranční době / uspořádal Ondřej Macek*. Praha: Kalich, 2008. ISBN 9788070170885.
- PRILL, Thorsten, Expatriate Churches: Mission and Challenges, in MACHARG, Kenneth D., *From Bangkok to Bishkek Budapest to Bogotá: The Compelling story of International Congregations*. 2nd ed. Edition. Florida: EnergPowerPress, 2020. ISBN 978-1-63199-577-4.

- PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada, 2010. ISBN 9788024730691.
- PUTNA, Martin C. *Obrazy z kulturních dějin americké religiozity*. Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 9788074290077.
- REJCHRT, Luděk. *Věřím: Výklad apoštolského vyznání víry*. Praha: Kalich, 2012.
- RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského: historicko-teologický úvod do Nového zákona*. Druhé, opravené a rozšířené vydání. Praha: Karolinum, 2019. ISBN 9788024635323.
- ŘÍČAN Rudolf ed. *Čtyři vyznání. Vyznání augsburské, bratrské, helvetské a české se čtyřmi vyznáními staré církve a se čtyřmi články pražskými*. Praha: Komenského evangelická bohoslovecká fakulta, 1951.
- SALAJKA, Milan. *Slovník náboženských a teologických výrazů a pojmů: pro školu, pracovní a dům*. Praha: Církev československá husitská, 2000. ISBN 8070005041.
- SAMOVAR, Larry A., Richard E. PORTER a Edwin R. MCDANIEL. *Intercultural Communication: A Reader*. Thirteenth Edition. Boston: Cengage Learning, 2011. ISBN 978-0-495-89831-3.
- SAPHIERE, Dianne Hofner. Communicating Across Cultures With People From Latin America. In *The SAGE Encyclopedia of Intercultural Competence*, edited by BENNETT, Janet M., 85–90. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc., 2015. [online] (cit. 24-5-2021) URL: <http://dx.doi.org/10.4135/9781483346267.n37>.
- SHEFFIELD, Dan. Leadership Requirements for the Multi-Cultural Congregation. *McMaster Journal of Theology and Ministry*. 2002, 5. ISSN 14810794. [online] (cit. 25-11-2019).
- Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky* [zpracoval lexikografický kolektiv Ústavu pro jazyk český AV ČR]. 4. vydání. Praha: Academia, 2006. ISBN 8020014462.
- SMOLÍK, Josef. *Kristus a jeho lid: praktická eklesiologie*. Praha: Oikúmené, 1997. ISBN 8086005593.

- SMOLÍK, Josef: *Pastýřská péče*. Kalich: Praha 1991.
- STRETTIOVÁ, Terezie Josefa. *Anglicko-český teologický slovník*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 8024608677.
- The Chaplain*, Vol. 6, Number 5, s. 46./*The Chaplain* 6 (5), 1949.
- The Oxford English dictionary* / prepared by J. A. Simpson and E.S.C. Weiner. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2004. ISBN 0198611862.
- VHUMANI, Magezi. Pastoral care to migrants as care at the 'in the between' and 'liminal' home away from home: Towards public pastoral care to migrants. *Verbum et Ecclesia*, 40(1), 2019. [online] (cit. 20-10-2020) URL: <http://dx.doi.org/10.4102/ve.v40i1.1990>.
- VOJTÍŠEK, Zdeněk. Od táborů k hnutí víry, *Dingir* 11 (2), 2008, s. 50.
- WALD, Jack. *A Guide to International Church Ministry: Pastoring a Parade*. Jack Wald, 2016. ISBN 978-0972461672.
- Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.*

Elektronické zdroje – Sbory a organizace

- American and Foreign Christian Union, Our History [online] (cit. 29-3-2021) URL: <http://afcubridge.org/afcu-history/>
- Antwerp International Protestant Church, History [online] (cit. 14-2-2021) URL: <https://www.aipchurch.org/history>
- Bratrská jednota baptistů, *Zpravodaj bratrské jednoty baptistů*, 1/19 [online] (cit. 13-1-2021) URL: <https://store.bjb.cz/zpravodaj201901.pdf>
- Brno International Christian Fellowship, Gathering during the week [online] (cit. 10-9-2021) URL: <http://www.bicf.cz/bible-studies-week/>
- Calvary Chapel Paphos, About us [online] (cit. 5-2-2021) URL: <https://calvarycyprus.com/mission/>
- Církev bratrská, Praha – mezinárodní sbor [online] (cit. 6-9-2021) URL: <https://portal.cb.cz/sbory/praha-mezinarodni-sbor>

- Česká evangelikální aliance: Kdo jsou evangelikálové [online] (cit. 20-11-2021) URL: https://ea.cz/119/kdo_jsou_evangelikalove
- Česká evangelikální aliance: Denominace [online] (cit. 20-11-2020) URL: <https://ea.cz/52/denominace>
- Redeemer International Church Delft, Welcome to Our Website [online] (cit. 14-11-2021) URL: <https://www.redeemerdelft.nl/>
- English Reformed Church Amsterdam, About [online] (cit. 29-3-2021) URL: <https://www.erc.amsterdam/about>
- English-Speaking United Methodist Church of Vienna, Who We Are [online] (cit. 2-4-2021) URL: <http://www.esumc.at/aboutus/who-we-are/>
- First International Baptist Church of Copenhagen [online] (cit. 2-4-2021) URL: <http://www.fibc.dk/>
- Foreign Missions Conference of North America. (1893-1950). *Report of the meeting of the conference of foreign mission boards in Canada and in the United States*. New York. Dostupné z: Hathi Trust Digital Library (digitalizováno: University of Michigan). [online] (cit. 29-3-2021) URL: <https://catalog.hathitrust.org/Record/000057427>
- Foreign Missions Conference of North America. *Report of the Fifty-Fifth Annual Meeting of the Conference of Foreign Mission Boards in Canada and the United States*, [online] (cit. 29-3-2021)
- Hope International Bible and Mission Church, Brief History [online] (cit. 15-11-2021) URL: <https://www.hope-baptist-church.com/giving-and-financial-information/>
- ICC Eurasia, [online] URL: <https://icceurasia.com>
- ICC Eurasia, The Mission of ICC [online] (cit. 17-2-2021) URL: <https://icceurasia.com/mission-1>
- ICC Eurasia, ICC Statements of Faith [online] (cit. 17-2-2021) URL: <https://icceurasia.com/statement-of-faith>
- International Baptist Convention, Who We Are [online] (cit. 19-2-2021) URL: <https://ibc-churches.org/>

- International Christian Fellowship Praha, Kdo jsme [online] (cit. 5-2-2021)
URL: <https://www.icf-praha.cz/kdo-jsme/>
- International Christian Fellowship Praha, ICF Movement [online]
(cit. 5-2-2021) URL: <https://www.icf-praha.cz/kdo-jsme/icf-movement/>
- ICF Rome, Our Story [online] (cit. 5-2-2021) URL: <https://www.Icfrome.org/about>
- International Christian Churches in Europe [online] URL: <https://www.internationalchurches.eu>
- International Christian Churches in Europe, What is a Christian International Church [online] (cit. 13-11-2020) URL: <https://www.internationalchurches.eu/what-is-a-christian-international-church/>
- International Church of Prague, Change Lives [online] (cit. 7-5-2021)
URL: <https://www.icprague.cz/homeless-outreach>
- International Church of Prague, Who We Are [online], (cit. 2-4-2021)
URL: <https://www.icprague.cz/general-info>
- International Church of Prague, ICP Church Profile and ICP Pastor Job Description [online] (cit. 6-9-2021) URL: <https://www.icprague.cz/new-pastor-vacancy>
- Item description, MRL 12: Foreign Missions Conference of North America Records, series #, box #, and folder #, The Burke Library at Union Theological Seminary, Columbia University in the City of New York [online] (cit. 29-3-2021) URL: https://library.columbia.edu/content/dam/libraryweb/locations/burke/fa/mrl/ldpd_4492658.pdf
- Jednota bratrská, O věcech podstatných, služebných a případných [online], (cit. 3-12-2021) URL: <https://www.jbcr.cz/images/stories/veci-podstatne-sluzebne-pripadne.pdf>
- Lighthouse Baptist Church Almere, What We Believe – Doctrinal Statements [online] (cit. 1-12-2021) URL: <http://lbc-almere.com/about/>
- London International Christian Church [online] (cit. 14-2-2021)
URL: <http://londonchurch.org.uk/>

MICN, Our Definitions. [online] (cit. 11-11-2020) URL: <https://micn.org/defined/>

Moscow Protestant Chaplaincy, Who We Are [online] (cit. 2-4-2021) URL: <http://mpcrussia.org/who-we-are/>

Munich Christian Fellowship, Sunday Service [online] (cit. 9-12-2021) URL: http://munichchristianfellowship.de/htdocs498/cms/front_content.php?idart=66

Network for International Congregations (NIC), Christians in International Congregations: Common Characteristics [online] (cit. 17-2-2021) URL: <https://www.internationalcongregations.com/about-me-3/>

St. Andrew's International Church, Who We Are [online] (cit. 15-11-2021) URL: <http://www.standrewsgreece.com/index.html>

SCEAV, O nás [online] (cit. 25-3-2021) URL: <https://www.sceav.cz/cs/o-nas>

SCEAV, About us [online] (cit. 23-3-2021) URL: <https://www.sceav.cz/en/about-us/about-us>

Tamil Nadu Legislative Assembly, History of the Fort St. George [online] (cit. 29-3-2021) URL: http://www.assembly.tn.gov.in/history/history_fort.htm

Trinity Reformed church, About TRC [online] (cit. 5-2-2021) URL: <https://trinityreformedpca.com/about-trc/>

Zürich International Protestant Church [online] (cit. 14-2-2021) URL: <https://www.ipc-zurich.org/about>

Seznam samostatně užitých zkratk

ABCE – Association of Baptists in Continental Europe

EBC – European Baptist Convention

IBC – International Baptist Convention

IBCM – International Baptist Church Ministries

ICC Eurasia – International Christian Community Eurasia

ICLM – International Congregations and Lay Ministries

MICN – Missional International Church Network

NCC – National Council of Churches of Christ

NIC – Network of International Congregations

SCEAV – Slezská církev evangelická augsburského vyznání